

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ertuğrul AKIN

KİŞİSEL HAKLAR BAĞLAMINDA BASIN HUKUKUNDA
İDARİ ve CEZAI YAPTIRIMLAR

Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2013

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ertuğrul AKIN

KİŞİSEL HAKLAR BAĞLAMINDA BASIN HUKUKUNDA
İDARİ ve CEZAI YAPTIRIMLAR

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Seçkin YAVUZDOĞAN

Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2013

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ertuğrul AKIN'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Mehmet ALTUNKAYA M. Altunkaya
Üye (Danışmanı) : Yrd. Doç. Dr. Serkin YAVUZDOĞAN S. Yavuzdoğan
Üye : Yrd. Doç. Dr. İ. Uğur ESBERN İ. Uğur Esbern

Tez Konusu: " Kızıl Haklar Bağlamında Basın Hukukunda
İdari ve Cezai Yaptırımlar "

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 07.11./2013

Mezuniyet Tarihi : 14.11./2013

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT
Müdür

.....

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KİŞİLİK KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1 Genel Olarak Kişilik	5
1.2 Kişilik Hakkı Kavramı ve Özellikleri	6
1.2.1 Kişilik Hakkı Kavramı	6
1.2.2 Kişilik Hakkının Özellikleri	9
1.3 Kişisel Hakkını Oluşturan Değerler	11
1.3.1 Özgürlükler	12
1.3.2 Hayat, Sağlık Beden Tamlığı	13
1.3.3 Şeref ve Haysiyet	13
1.3.4 Hayat Alanı	14
1.3.5 Resim ve Ses	17
1.3.6 Ad	18

İKİNCİ BÖLÜM

BASIN HUKUKU GENEL BİLGİLER

2.1 Basın Hukuku Kavramı	19
2.1.1 Basın Kavramı	20
2.1.2 Basının Önemi	20
2.1.3 Basının Görevleri	21
2.2 Basında Temel Kavramlar	23
2.2.1 Süreli ve Süresiz Yayınlar	23
2.2.2 Basılmış Eser	25
2.2.3 Yayım	30
2.3 Basın Özgürlüğü	31
2.3.1 Basın Özgürlüğünün Sınırları	33
2.4 Basın Suçu Kavramı	34

2.4.1	Basın Suçunun Çeşitleri	35
2.4.2	Basın Yoluyla İşlenen Suçlarda Ceza Sorumluluğu.....	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İDARİ YAPTIRIMLAR, BASIN HUKUKUNDA İDARİ ve CEZAI YAPTIRIMLAR

3.1	Yaptırım Kavramı	40
3.1.1	İdari Yaptırım Kavramı	41
3.1.2	Cezai Yaptırım Kavramı.....	42
3.2	Basın Suçları Türleri.....	42
3.2.1	Basın Yoluyla Kişilik Haklarına Yapılan Saldırıları	43
3.2.2	Türk Ceza Kanunu'nda Düzenlenen Suçlar	48
3.2.3	Basın Kanununda Düzenlenen Suçlar	51
3.2.4	Radio ve Televizyon Yoluyla İşlenen Suçlar	57
SONUÇ		66
KAYNAKÇA.....		70
ÖZGEÇMİŞ		74

KISALTMALAR LİSTESİ

BK	Basın Kanunu
TCK	Türk Ceza Kanunu
TMK	Türk Medeni Kanunu
TRT	Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
RTKHK	Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

ÖZET

Basın her türlü haber, bilgi ve fikirlerin çeşitli vasıtalarla yazı, resim ve çizgi şeklinde kağıt ve benzeri maddeler üzerine sınırlı olmayan sayıda basılması ve bunların üçüncü kişilerin okuyabilmelerine, görebilmelerine sunulmasıdır. Geniş anlamda basın kavramı günlük basın olarak adlandırılan gazete, dergi gibi süreli yayınları içine aldığı gibi, her türlü yazı, resim ve değişik şekillerin üzerine basılabildiği kağıt ve diğer maddelerden oluşan kitap, el ilanı, broşür, reklam panoları gibi vasıtaları da ifade eder. Yani geniş anlamda basın hem süreli yayınları, hem de belirsiz zamanlarda ve düzensiz olarak yayımlanan süresiz yayınları ifade eder.

20. yüzyılda hızla değişen dünya ve de ekonomik gelişmeye paralel olarak basın ve gazetecilik endüstrisi de gelişmiş, matbaacılık faaliyeti çok büyük devrim geçirmiş bunun doğal sonucu olarak da söz ve basın hürriyetinin gerekliliği bunun diğer hürriyetlerin teminatı, bir nevi olmazsa olmaz şartı olduğu her zamankinden daha iyi anlaşılmıştır. Ancak bu hürriyet de diğer bütün hürriyetler gibi sınırsız değildir. Bu sebeple basın, gücünü bu sınırlar içerisinde, fonksiyonlarını aşmayacak şekilde kullanılmalıdır. İşte bu basın özgürlüğünü tespit ve meydana getiren, sınırlayan veya düzenleyen kuralların bütünü “basın hukuku” olarak adlandırılmaktadır.

Bu kapsamda çalışmamızın temel amacı, basın ve basın kavramlarını açıklayarak Türk hukuk sistemi içerisinde yer alan ve kişilik haklarını korumayı amaçlayan ve bu hakları korumak için basın kuruluşlarına uygulanan idari ve cezai yaptırımları incelemektir.

Bu amaç doğrultusunda çalışmamızın birinci bölümünde, kişilik hakları detayları ile incelenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde, basın ve basın hukuku kavramlarına değinilerek, basının görevleri ve basında yer alan temel kavramlar açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise idari ve cezai yaptırım kavramları hakkında bilgiler verildikten sonra, hem genel olarak hem de kişilik hakları bağlamında basın kuruluşlarına uygulanan idari ve cezai yaptırımlara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Basın, Basın Hukuku, İdari Yaptırım, Adli Yaptırım,

ABSTRACT

IN THE CONTEXT OF INDIVIDUAL RIGHTS, ADMINISTRATIVE AND CRIMINAL SANCTIONS IN PRESS LAW

Press all kinds of news, information and ideas through various means text, images and other materials on the line in the form of paper and printing, and their number is not limited to third party read emails, to present. The concept referred to as the daily press, press the broad sense as newspapers, magazines periodicals, such as the inside of each text, images and other materials of various shapes on paper and books can be depressed, flyers, brochures, billboards, refers to such vehicles. Press the wider and periodicals, as well as periodicals published in uncertain times, and irregular means.

20th century economic development in a rapidly changing world and developed in parallel to the press and journalism industry, printing operations have undergone a huge revolution in the speech and freedom of the press as a result of a natural necessity that guarantees other freedoms, is a condition sine qua non of a kind is better understood than ever before. However, this freedom is not unlimited as well as all other freedoms. For this reason, press the power within these limits, use functions to exceed. That is to detect and freedom of the press forming, limit or set of rules governing the press "law" is called.

In this context, the main aim of our study, the press and the press explaining the concepts contained in the Turkish legal system to protect the rights and the rights of people to protect and press organizations, administrative and criminal sanctions applied to investigate.

For this purpose, the first part of our study, personality rights are examined in detail. In the second part of the study, the press and the press law with reference to the concepts of the media tried to explain the basic concepts of tasks, and in the press. In the third part of this study after giving information about the concepts of administrative and criminal sanctions, as well as individual rights in general, administrative and criminal sanctions applicable in the context of the given press organizations.

Keywords: Press, The Press Law, administrative Enforcement, Criminal Sanctions

GİRİŞ

Konu basın kapsamında cezalar olduğunda temel olarak basın yasası ve özgürlükler söz konusu olmaktadır. Bununla beraber, basın yasası ve diğer ilgili hukuki mevzuat kapsamı dışında özgürlüklerin aşılması durumunda, elbette ki birtakım yaptırımlar ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda çalışma boyunca hukuki mevzuatlar, bunların uygulanış şekilleri ve mevzuat dışına çıktığında söz konusu olacak yaptırımlar ile idari para cezaları incelenecektir.

5187 sayılı Basın Kanununun amacı, basın özgürlüğünü ve bu özgürlüğün kullanımını düzenlemektir.

Bu açıdan bakıldığında temel olarak basının özgür olduğu söylenebilir. Ancak bu özgürlük, bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içerir. Basın özgürlüğünün kullanılması ancak demokratik bir toplumun gereklerine uygun olarak; başkalarının şöhret ve haklarının, toplum sağlığının ve ahlâkının, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği ve toprak bütünlüğünün korunması, Devlet sırlarının açıklanmasının veya suç işlenmesinin önlenmesi, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması amacıyla sınırlanabilir.

Basılmış eserler yoluyla işlenen suç yayım anında oluşur. İşlenen suçlardan eser sahibi sorumludur.

Basılmış eserler yoluyla işlenen fiillerden doğan maddî ve manevî zararlardan dolayı, süreli yayınlarda, eser sahibi ile yayım sahibi ve varsa temsilcisi, süresiz yayınlarda ise eser sahibi ile yayımcı, yayımcının belli olmaması halinde ise basımcı müştereken ve müteselsilen sorumludur. Bu hüküm, süreli veya süreli olmayan yayınlarda yayım sahibi, marka veya lisans sahibi, kiralayan, işleten veya herhangi bir sıfatla yayımlayan, yayımcı gibi hareket eden gerçek veya tüzel kişiler hakkında da uygulanır. Tüzel kişi şirketse, anonim şirketlerde yönetim kurulu başkanı, diğer şirketlerde en üst yönetici, şirket ile birlikte müştereken ve müteselsilin sorumludur. Zararı doğuran fiilin işlenmesinden sonra yayımın her ne surette olursa olsun devredilmesi, başka bir yayımla birleştirilmesi veya sahibi olan gerçek veya tüzel kişinin herhangi bir surette değişmesi halinde, yayımı devir alan, birleşen ve her ne surette olursa olsun yayım sahibi gibi hareket eden gerçek ve tüzel kişiler ve anonim şirketlerde yönetim kurulu başkanı, diğer şirketlerde üst yönetici, bu fiil nedeniyle hükmedilecek

tazminattan birinci ve ikinci fıkrada sayılanlarla birlikte müştereken ve müteselsilin sorumludur.

Basın araçları kimi zaman görsel, kimi zaman işitsel, kimi zaman da yazınsal olarak karşımıza çıkmaktadır. Ne var ki günümüzde, eğer bir kıyaslama yapmak gerekirse, görsel ve yazınsal anlamda kullanılan araçların miktarı, işitsel olanlara nazaran oldukça büyük bir yüzdeyi kapsamaktadır.

Görsel anlamda en kolay ve en etkili basın aracı televizyon olarak değerlendirilebilir. Günümüzde hemen hemen her yerde rahatlıkla karşılaştığımız, sürekli kullanılan bir araç haline gelmiştir.

Bu kapsamda kitle iletişim araçlarının genel yayın esasları şu şekilde belirlenmiştir:

a) Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne,

Atatürk ilke ve inkılâplarına aykırı olamaz.

b) Irk, dil, din, cinsiyet, sınıf, bölge ve mezhep farkı gözeterek toplumu kin ve düşmanlığa tahrik edemez veya toplumda nefret duyguları oluşturamaz.

c) Hukukun üstünlüğü, adalet ve tarafsızlık esasına aykırı olamaz.

ç) İnsan onuruna ve özel hayatın gizliliğine saygılı olma ilkesine aykırı olamaz, kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliğinde ifadeler içeremez.

d) Terörü övemez ve teşvik edemez, terör örgütlerini güçlü veya haklı gösteremez, terör örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerini yansıtıcı nitelikte olamaz. Terör eylemini, faillerini ve mağdurlarını terörün amaçlarına hizmet eder şekilde sunamaz.

e) Irk, renk, dil, din, tabiiyet, cinsiyet, engellilik, siyasî ve felsefî düşünce, mezhep ve benzeri nedenlerle ayrımcılık yapan ve bireyleri aşağılayan yayınları içeremez ve teşvik edemez.

f) Toplumun millî ve manevî değerlerine, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine aykırı olamaz.

g) Suç işlemeyi, suçluyu ve suç örgütlerini övücü, suç tekniklerini öğretici nitelikte olamaz.

ğ) Çocuklara, güçsüzlere ve engellilere karşı istismar içeremez ve şiddeti teşvik edemez.

h) Alkol, tütün ürünleri ve uyuşturucu gibi bağımlılık yapıcı madde kullanımı ile kumar oynamayı özendirici nitelikte olamaz.

ı) Tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerini esas almak ve toplumda özgürce kanaat oluşumuna engel olmamak zorundadır; soruşturulması basın meslek ilkeleri çerçevesinde mümkün olan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğundan emin olunmaksızın yayınlanamaz; haberin verilişinde abartılı ses ve görüntüye, doğal sesin dışında efekt ve müziğe yer verilemez; görüntülerin arşiv veya canlandırma niteliği ile ajanslardan veya başka bir medya kaynağından alınan haberlerin kaynağının belirtilmesi zorunludur.

i) Suçlu olduğu yargı kararı ile kesinleşmedikçe hiç kimse suçlu ilân edilemez veya suçluymuş gibi gösterilemez; yargıya intikal eden konularda yargılama süresince, haber niteliği dışında yargılama sürecini ve tarafsızlığını etkiler nitelikte olamaz.

j) Haksız çıkarılara hizmet eden ve haksız rekabete yol açan unsurlar içeremez.

k) Siyasî partiler ve demokratik gruplar ile ilgili tek yönlü veya taraf tutar nitelikte olamaz.

l) Genel sağlığa, çevrenin ve hayvanların korunmasına zarar verecek davranışları teşvik edemez.

m) Türkçenin, özellikleri ve kuralları bozulmadan doğru, güzel ve anlaşılır şekilde kullanılmasını sağlamak zorundadır; dilin düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez.

n) Müstehcen olamaz.

o) Kişi veya kuruluşların cevap ve düzeltme hakkına saygılı olmak zorundadır.

ö) Bilgi iletişim araçları yoluyla yarışma veya lotarya içeremez, dinleyici ve seyircilere ikramiye verilemez veya ikramiye verilmesine aracılık edemez.

p) Medya hizmet sağlayıcı tarafından yapılan veya yaptırılan anket ve kamuoyu yoklamalarının, hazırlık aşamasından sonuçların ilânına kadar noter nezaretinde gerçekleştirilmesi zorunludur.

r) Kişileri fal veya batıl inançlar yoluyla istismar edemez.

s) Toplumsal cinsiyet eşitliğine ters düşen, kadınlara yönelik baskıları teşvik eden ve kadını istismar eden programlar içeremez.

ş) Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz.

(2) Radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programlar bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılmadan yayınlanamaz.

(3) İsteğe bağlı yayın hizmeti sağlayıcıları, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimini olumsuz etkileyebilecek nitelikteki yayın hizmetlerinin, bunların bu tür hizmetleri normal şartlar altında duymayacakları ve görmeyecekleri şekilde sunulmasını sağlamakla yükümlüdür (6112 Sayılı Kanun, md. 8).

BİRİNCİ BÖLÜM

KİŞİLİK KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1 Genel Olarak Kişilik

Hukuki bir kavram olan kişi kavramı, hangi varlıkların hak ve borç sahibi olabileceği, dolayısıyla da kişi sayılacağı, hukuk düzeninin tespit edeceği bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, modern hukuk yapıları kişi olarak sadece insanları kabul etmenin yanı sıra, hukuksal düzenin aramış olduğu şartlara sahip topluluklar ile mal toplulukları da kişi olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda kişi kavramı, belirli hak ve borçlara sahip olabilme iradesine sahip bulunan varlıkları niteler. Benimsenen hukuk yapısı hangi varlıklara bu niteliği vermiş ise, onları birer kişi olarak kabul etmek yerinde olacaktır.

Kişiler hukuku yönünden değerlendirildiğinde, hak ehliyetine sahip varlıklara kişi denilmektedir. Hak ehliyetine sahip olmak ise, yukarıda da ifade edildiği üzere, kişinin haklara ve borçlara sahip olabilmesidir. Dolayısıyla kişiyi, hak ve borçlara sahip olabilen varlıklar olarak tanımlayabilmek mümkündür (Zevkliler ve Havutçu, 2005, s.97). Kişi (şahıs), bütün hukuk dallarının ana kavramını oluşturmaktadır. Çünkü hukuk kişiler arasındaki toplumsal ilişkileri düzenleyen, aralarındaki karşılıklı hak ve yükümlülükleri belirleyen, yerine göre maddi yaptırımlı uyulması gereken zorunlu kurallar bütünüdür (Akıpek ve Akıntürk, 2007, s.229).

Kişilik kavramının ise birbirinden farklı iki anlamı söz konusudur. Dar anlamda değerlendirildiğinde, kişilik haklara ve borçlara ehil olmayı ifade eder ve kişi terimi ile aynı anlamı karşılar. Daha geniş anlamda ise, fiil ehliyeti ile kişisel durumları ve kişilik haklarını da kapsamaktadır.

Bir başka ifadeye göre, kişilik gerçek kişilerin doğumlarından ölümlerine kadar ayrılmaz bir şekilde sahip oldukları hukuken korunan değerlerin bütünü olarak nitelendirilebilir (Dural ve Öğüz, 2006, s.8).

Kişilik kavramının içeriğinde, kazanıldığı sırada var olan değerlerin yanında, zamanla kişinin toplumsal hayatındaki her türlü ilişkileri ile teknolojik gelişme ve değişimler gibi çeşitli etkenler nedeniyle değişiklikler olabilmektedir. Bu bağlamda, esasen kişilik, tanımı pek kolay yapılamayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü kişilik kavramını

değerlendirmeye alanlar, bu gibi çeşitli sebeplerle sınırlayıcı tanımlar yapmaktan kaçınmışlardır.

Böylece, kişilik kavramını tanımlamada kesin sınırlar konulamamaktadır. Kişilik hakları, bir kişinin maddi, manevi ve iktisadi bütünlüğü ve varlıkları üzerindeki mutlak haklardır. O halde bir kimse, kişiliğine dâhil olan unsurlara örneğin sağlığına, vücut tamlığına, şeref ve haysiyetine, sırlarına, ismine, resmine ve özgürlüklerine karşı hukuka aykırı saldırılarda bulunmaktan kaçınılmasını herkesten ister. Kişilik hakları kişiye bağlı hak olduklarından, başkalarına devredilemedikleri gibi, mirasçılara da geçmezler. (www.msxlabs.org 2013) Çünkü bu kavram bir toplumun kültürüne, dünyaya bakış açısına göre zamanla değişiklik gösterebilmektedir. Kişiyeye böylesine önem atfeden hukuk düzenleri kişiyi korumak için gerekli düzenlemeleri yapmak durumundadır. Hukuk sistemlerinin hak sahibi saydığı varlıklar, gerçek kişiler ve tüzel kişiler olarak ikiye ayrılırlar. Gerçek kişiler insanlar, tüzel kişiler ise hukukun aradığı şartlara göre oluşan ve kendine mahsus hak sahibi olabilen kişi veya mal topluluklarıdır. Gerçek kişilik doğumla kazanılırken, tüzel kişiliğin ise, belli bir amacın gerçekleştirilmesine yönelik kişi toplulukları ya da mal toplulukları olmaları nedeniyle hukukun aradığı şartlara göre oluşmaları için hukuksal bir işlem gerekmektedir. Tüzel kişilerle gerçek kişiler arasında kişi sayılma yönünden yalnızca insanlara özgü olan cins, yaş, hısımlık gibi haklar dışında eşitlik söz konusudur. Her ikisi de hukuk düzeni karşısında haklara ve borçlara sahip olabilen varlıklardır (Gözübüyük, 2009, s.87).

Literatür öğretiminde kişi ve kişilik kavramlarının aynı şeyler olduğu, kişi teriminin her iki kavramı da kapsadığı görüşünün aksine ağırlıklı görüş kişilik kavramının kişi kavramını da içine alan fakat ondan daha geniş bir kavram olduğunu kabul etmektedir (Ateş, 2007, s.163).

Bunun yanında, kişilik ölümle son bulur. Ölen kimsenin bu andan itibaren herhangi bir hak kazanması veya borç altına girmesi söz konusu olamaz. Ölenin ancak intikali mümkün olan hakları mirasçılara geçebilir, kişiyeye bağlı hakları ise ölümle son bulur.

1.2 Kişilik Hakkı Kavramı ve Özellikleri

1.2.1 Kişilik Hakkı Kavramı

Kişilik hakkı kavramının tanımı hususunda çeşitlilik hâkimdir. Zaten bu niteliğe sahip hakların kanunda bir tanımlamasını yapmak, onların sınırlandırılması sonucunu doğurur ve böyle bir tanımlamanın kesin sınırlamalarla yapılmamış olması yerinde ve uygun bir sonuç

olarak görülmektedir. Türk hukukundaki düzenlemede kişilik hakkının içeriğine giren değerler tek tek belirtilmemiş, çerçeve bir hükümle genel kişilik hakkı düzenlenmiş ve zamanın ihtiyaçlarına göre ortaya çıkacak kişisel değerlerin nazara alınmasına olanak tanınmıştır (Dural ve Öğüz, 2006, s.95).

Literatürde ve yargı kararlarında farklı şekillerde ifade edilen kişilik hakkı, kişiliği oluşturan başlıca değerlerin tümü üzerindeki haktır. İfade edilen bu kişilik hakkının konusunu oluşturan bu değerler gerçek kişilerde doğumla, tüzel kişilerde ise hak ehliyetini kazandıkları andan itibaren başlamaktadır. Diğer haklardan farklı yönü, hakka sahip olmak için hiçbir kazandırıcı işleme tabi tutulmamalarıdır. Helvacı'ya göre, bu haklar gerçek kişilerde doğumlarından ölümlerine, tüzel kişilerde hak ehliyetine sahip oldukları andan sona ermelerine kadar kişiye sıkı sıkıya bağlıdır (Helvacı, 2001, s.149).

En genel anlamda kişilik hakkını, tüm kişisel varlıklar üzerinde söz konusu olan ve şahsa bağlı kesin bir hak olarak tanımlamak mümkündür. Bununla birlikte genel bir kişilik hakkının var olup olmadığı da bir sorun olarak halen tartışmalıdır. Genel mahiyette bir kişilik hakkı düşüncesi, ilk defa Alman hukukçular tarafından ortaya atılmıştır. Bu hukukçulara göre, kişinin kendi kişisel değerleri üzerinde, başkalarının etkilerinden ayrık bir şekilde, kendisine egemenlik hakkı sağlayan bir kişilik hakkı vardır. Bu hak, kişiye kişisel varlıklarından istediği gibi yararlanma ve bunları istediği yönde geliştirme yetkilerini tanımaktadır (Akipek ve Akıntürk, 2007, s.347). Kişilik hakkına, şahsın hayatı, sağlığı, düşünce dünyası, ticari ve ekonomik faaliyetleri, şeref-haysiyeti vb. dahil olarak değerlendirilebilir. Kişilik hakkı yukarıda ifade edilen kişi kavramını da içinde barındıran, kişinin kişi olması sebebiyle sahip olduğu hak ve fiil ehliyeti ile hukuk düzeninin korunmaya değer bulunduğu bu maddi ve manevi değerleri içerisinde barındırır. Bunun yanında şahsın sahip olduğu bu maddi ve manevi değerlerden yararlanabilmesi için şahsın bu haklarını kullanabilmesi ve hukuki işlemler yapabilmesi gerekmektedir.

Almanya'daki gibi genel bir kişilik hakkı fikrinin varlığı İsviçre hukukunda da gerek doktrin gerekse mevzuat tarafından bu şekilde önemsenmektedir. İsviçre Medeni Kanunu'nun 27 ve 28 inci maddeleri genel bir kişilik hakkı fikri temel alınarak düzenlenmiştir. Bu maddelerle kişilik hakkı en geniş haliyle saldırılara karşı korunmak istenmiştir (Akipek ve Akıntürk, 2007, s.342).

Türk Medeni Kanunu'nda da hukuk genel bir kişilik hakkı öngörmüştür. Ancak bu düzenlemeyle birlikte önemli nitelikte görülen bazı kişilik değerleri üzerindeki kişilik hakkını da özel olarak düzenleme yoluna gitmiştir. Burada belirtilmesi gereken temel husus, kişilik hakkı bölünmez bir bütün olduğudur. Kişilik hakkının korunması ile ilgili özel nitelikli hüküm ve yargılar birden fazla kişilik hakkının bulunduğu anlamına gelmez. Özel olarak düzenlenen kişilik hakkı yalnızca, genel kişilik hakkının farklı görünüşlerinden ibarettir. Bu özel düzenlemelerin amacı ise kişiliğin korunmasını kolaylaştırmaktır (Dural ve Ögüz, 2006, s.95).

Aynı şekilde Türk hukukunda kişilik haklarının neler olduğu konusunda karar verme yetkisi mahkemelere verilmiştir. Kanun koyucuların bu tutumu son derece isabetlidir. Çünkü kişiler arasındaki ilişkiler zamanla şekil ve yapı değiştirerek, karmaşık hallere bürünmekte, ayrıca teknik yapıların çok hızlı bir şekilde değişmesi kişileri daha önce görülmemiş kişilik hakkı ihlalleriyle karşı karşıya getirebilmektedir. Bu durumda nelerin kişilik hakkı olduğu sorusunun cevabını önceden bilmeyi imkânsız kılmaktadır (Arpacı, 2000, s.105-106).

Kişilik hakkının sınırları değerlendirildiğinde ise malvarlığı hakları gibi belli olmayıp somut müdahalelere göre değişebilecek bir yapıdan söz edilebilir. Buna göre nelerin kişilik haklarından sayılıp sayılmayacağı düşüncesi için halin ve zamanın değerlendirmesinin yapılması gereklidir. Bu tespiti ise, hakimler somut olayın özelliklerini nazara alarak yapacaklardır (Dural ve Ögüz, 2006, s.95).

Netice olarak, tek bir kişilik mevcut olduğuna göre, kişiliğin korunmasıyla ilgili tek ve genel nitelikte bir kişilik hakkı mevcuttur. Bu genel hak ile korunan şahsın kendisidir.

Bununla birlikte hukuk düzeninde tek başına kişilik değerleriyle ilgili özel düzenlemeler de vardır. Türk Hukuku'nda "isim hakkı" bu haklar arasındadır. TMK.mad.23, 24 ve 25 hükümlerinde genel olarak korunmuş kişiliğin yanında TMK.mad.26'da isim hakkı ayrıca korunmaktadır.

Demokratik sistemler içinde bu sistemin mantığından doğup gelişen ve anayasal birer kural niteliğine gelen kişi hak ve hürriyetler kişilik hakkının temel kaynağını oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle anayasal yapı kişilik hakkının temel kaynaklarından biri olmakta, hâkimin takdir hakkı açısından direkt olarak etkenlik taşımaktadır. Hâkim takdir hakkını kullanarak kişilik hakkını tespit ederken ilk önce yazılı hukukta bir hüküm bulunup bulunmadığını

inceleyecektir. Bu hususta özel hukuk kurallarını olduğu kadar başta Anayasa ve Ceza Hukuku da dâhil olmak üzere kamu hukuku kurallarını da göz önüne alacaktır (Dural ve Ögüz, 2006, s.95).

1.2.2 Kişilik Hakkının Özellikleri

Kişilik hakkı şahıs varlığı haklarından. Bu nedenle gerçek kişiler için doğumla, tüzel kişiler içinse kurulduğu andan itibaren herhangi bir işlem gerekmeksizin kendiliğinden kazanılan ve yine gerçek kişiler için ölümle veya ölüm dışı sona erme hallerinden kişinin gayıp sayılması halinde; tüzel kişiler içinse sona erme ile başka herhangi bir işleme gerek duyulmaksızın sona eren haklardır.

Kişilik hakkı, doğrudan bir ekonomik değeri olmadığından malvarlığına dâhil edilemez. Manevi varlıklara ilişkin olduğundan para ile ölçülmesi de mümkün değildir. Bunun yanında, kişilik hakkının kusurlu ihlali ile çoğu zaman kişinin mal varlığında da bir zarar meydana gelmektedir (Öztan, 2001, s.116).

Kişilik hakkı, özellikleri ile diğer haklardan ayrılmaktadır. Bu ayırıcı niteliğe sahip özellikleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

1.2.2.1 Mutlak Hak Oluşu

Kişilik hakkı mutlak haklar kapsamındadır. Yani herkese karşı ileri sürülebilir ve herkes tarafından ihlal edilebilir özelliğe sahiptir. Ayrıca bu hak, hak sahibine kişisel değerlerine başkalarının müdahale etmesini önleme yetkisi de vermektedir. Yani kişisel değerlerinin her birine saygılı olunmasını kişi herkesten isteme yetisine sahiptir.

Kişilik hakkının mutlak haklardan olmasının sonucu olarak, kişi, hukuken korunan değerlerinin tanınmasını ve onlara saygı gösterilmesini herkesten isteyebilir. Bir diğer deyişle kişilik haklarını herkese karşı ileri sürebilir. Ayrıca, diğer kişilerin hukuka aykırı bir şekilde kişilik hakkına müdahale etmesini önleme yetkisine sahiptir. Kişilik hakkının mutlak bir hak olması bu hakkın hiçbir sınırının olmadığı anlamına gelmez (Helvacı, 2001, s.46).

1.2.2.2 Şahıs Varlığı Haklarından Oluşu

Kişilik hakkı malvarlığı değil, şahıs varlığı haklarından. Yukarıda da ifade edildiği üzere zira koruduğu hukuki değerler ve varlıklar para ile ölçülemezler. Kişilik hakkının sınırları mal varlığı haklarının aksine belli değildir. Kişilik hakkına yapılan saldırılar genelde

manevi bir zarar oluşturlar. Ancak bu, tecavüzün hiçbir zaman maddi zarara yol açmayacağı anlamına gelmez. Bu hakların ihlalinde bazen maddi kayıplar da ortaya çıkabilmektedir. Bu, kişilik hakkının parayla ölçülemeyeceği niteliğini ortadan kaldırmaz.

Kişilik hakkını malvarlığı üzerindeki haktan ayıran yönü, bu hakkın parayla değerlendirilememesidir. Ancak bu değerlere saldırı durumunda maddi bir alacak doğabilir. Örneğin bir kişinin bedenene uğratıldığı bir zarar nedeniyle, tedavi giderleri ya da işinden geri kalmasının maddi zarara neden olması durumlarında, kişilik hakkı zarara uğrayanı tazminat davası açma hakkına sahip olur (Polater, 2010, s.14).

1.2.2.3 Tekelci Haklardan Oluşu

Kişilik hakkı tek elci haklardan dır. Tek elci denmesinden kasıt, bu hakkı sadece hak sahibinin kullanabilmesidir. Bu özelliği nedeniyle de sadece hak sahibi tarafından kullanılırlar ve kişiy e sıkı sıkıya bağlıdırlar. Bu haklar kişinin doğumuyla kendiliğinden kazanılır ve hak sahibinin ölümüyle de kendiliğinden sona ererler. Hâkimiyet yetkisi sadece bu değerlere sahip olan kişiy e aittir. Ölümle birlikte sona erdikleri için miras yoluyla başkalarına da geçmezler. Ölüm den sonra bu haklara saldırılması mümkün değildir. Ölüm den sonra ölenin cesedine yapılan tecavüzler ölenin kişilik hakkına değil, onun yakınlarının kişilik hakkına tecavüz teşkil ederler. Kişilik hakkının bu niteliğinin bazı sonuçları vardır. Kişilik hakları mutlak veya nisbi şahsa bağlı haklardan olup devredilemez, vazgeçilemez (Akipek ve Akıntürk, 2007, s.344). Sađlar arası ve ölüme bağlı tasarruflarla el değiştirmesi olanaksızdır. Bu özellik TMK md. 23' de, "Kimse, hak ve fiil ehliyetinden kısmen de olsa vazgeçemez" şeklinde ifade edilmiştir.

Kişilik hakkının devri mümkün olmamakla birlikte, kişilik hakkına saldırılmasından kaynaklanan mali haklar belirli şartlar altında devredilebilir. Kişilik hakkı ölümle birlikte sona erdiğinden mirasçılara geçmez. Ancak kişi ölmeden önce kendisi kişilik hakkını kullanmışsa, bundan doğacak olan parasal sonuçlar ölen kişinin mirasçılara geçer. Örneğin, kişi ölmeden kişilik hakkına yapılan saldırıdan dolayı tazminat davası açmışsa, ölüm den sonra, alacağı tazminat mirasçılara geçer (Zevkliler, Acabey ve Gökyayla, 2000, s.399). Kişilik hakkı haczedilemez, iflas masasına giremez. Ancak kişilik hakkına saldırıdan doğan tazminat alacağının icra takibine konu olmasına bir engel yoktur.

Özetle kişilik hakkı kişiy e sıkı surette bağlı olduklarından bu haklar zamanaşımına uğramazlar, hak düşürücü süreye bağlı değildirler. Ancak kişilik hakkına tecavüzden doğan

alacak hakkı zamanaşımı süresine bağlıdır. Devredilemedikleri için herhangi bir borç karşılığı olarak fehdilemezler, iflas masasına giremezler. Ancak kişilik hakkına tecavüzden doğan tazminat alacağının icra takibine konu olması mümkün olabilmektedir.

1.3 Kişisel Hakkını Oluşturan Değerler

Kişilik hakkını, kişinin kişisel varlıklar üzerinde bulunan şahsa bağlı mutlak bir hak olarak değerlendirebiliriz. Örneğin yaşam hakkı, sağlık hakkı, özel yaşam, his yaşamı gibi hakları en temel kişilik hakları arasında sayabiliriz.

Bir başka ifade ile kişilik hakkını, “kişinin toplum içindeki saygınlığını ve kişiliğini serbestçe geliştirmesini temin eden öğelerin tümü üzerindeki hakları” (İlkiz ve Günaydın, 2006, s.2) olarak tanımlayabiliriz. Kişilik hakkını oluşturan değerler, kişiye bireysellik kazandıran ve özel duygularda dâhil olmak üzere bireyler arası ilişkilerde korunmaya değer her şeyi ifade eder (Kılıçoğlu, 2002, s.60).

Türk Medeni Kanununda kişilik hakkı kavramı belirtilerek genel bir düzenleme yapılmıştır. Kişilik hakkının kapsamına giren kişisel değerlerin nelerden ibaret olduğu teker teker belirtilmemiş; bunun yerine bu kişisel değerlerin kapsamı konusunda karar verme yetkisi yargı ve doktrine bırakılmıştır. Kanun koyucunun bu tutumunun isabetli olduğunu belirtebiliriz; çünkü yukarıda da belirtmiş olduğumuz gibi kişilik hakkı kavramı dinamik bir kavramdır.

Kişiler arasındaki ilişkiler zamanla gelişmekte, karmaşık bir hal almakta, bu değişim de daha önce görülmemiş kişilik hakkı ihlallerinin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Ayrıca, kişilik hakkı kapsamına giren değerlerin neler olduğunun teker teker sayılması burada belirtilmeyen değerlerin önemsiz olduğu konusunda bir fikrin oluşmasına sebep olabilir (Helvacı, 2001, s.73). Bu durumda kişilik hakkı kapsamına giren değerlerin neler olduğunun önceden bilinmesini imkansız kılmaktadır (Arpacı, 2000, s.105).

Bu kanıyla, kimi yazarlar, kişilik değerlerinin listesini yapmak ve sınıflandırmak zor olduğu için özel bir hakkın konusu olmayan bütün kişilik değerlerinin kişilik hakkını oluşturduğunu ifade etmektedir. Kişilik hakkını oluşturan değerler maddi olduğu kadar (hayat, sağlık, beden tamlığı) manevi değerleri de (şeref ve haysiyet, özel yaşam, resim, isim) kapsamaktadır (Zevkliler vd. 2000, s.442).

Kişilik hakkını oluşturan kişisel değerler doktrinde çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulmuştur. Bu çalışma da maddi değerlere kısaca değinilerek manevi değerler üzerinde durulacaktır.

1.3.1 Özgürlükler

Özgürlükler, kişiye insan olması nedeniyle tanına ve ondan ayrılamayan değerlerdir. Bir kişinin hukuk düzenini çizdiği sınırlar içinde yaşamını özgür ve korkusuzca sürdürmesi, dilediği yerde oturması, yerin değiştirmesi, gezmesi, dilediği gibi düşünmesi, inanması, toplanması, düşünce ve görüşlerini açıklaması, özgürce ekonomik girişimlerde bulunabilmesi, aile sahibi olabilmesi gibi durumların hepsi özgürlüğün, birer yansımasıdır (Çetin, 2008, s.133). Özgürlükler T.C. Anayasasının birinci ve ikinci bölümündeki hükümlerle güvence altına alınmış bulunmaktadır. Özgürlüklere karşı yapılabilecek saldırılar ise Türk Ceza Kanunu'nun 106 ila 124. maddelerinde¹ yaptırıma bağlanmıştır.

Özgürlük, kişilerin hukuki sınırlar içerisinde kalması şartıyla istediği faaliyette bulunmasını, istediği gibi davranmasını ifade etmektedir (Arpacı, 2000, s.109). Özgürlükler, bireye insan olması sebebiyle tanınan ve ondan ayrılamayan değerlerdir. Anayasamızın “*Temel Hak ve Özgürlükler*” başlıklı ikinci kısmında çeşitli özgürlükler belirtilip, hukuken koruma altına alınmıştır. Örneğin, Anayasamızın 12., 19., 22., 24., 25. ve 36. maddelerinde haberleşme, din ve vicdan, düşünce ve kanaat, hak arama hürriyeti temel hak konuları olarak belirtilmiştir. Türk Medeni Kanununda özgürlüklere özel bir önem verilmiştir. TMK md. 23/2’ de “*Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlâka aykırı olarak sınırlayamaz*” hükmü ile birlikte göre özgürlükler, kişinin kendisinin bile vazgeçemeyeceği temel kişilik değerlerinden kabul edilmektedir.

Hukuk yapısının çizdiği sınırlar dairesinde kişinin hayatını özgür bir şekilde idame ettirmesi, istediği inanca sahip olması, istediği gibi düşünmesi, ikametini istediği yerde yapıp, istediği yere seyahat etmesi gibi ifadeler kişisel özgürlükler kapsamında yer almaktadır. Nitekim anayasamızın 12. maddesinde “*Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir*” ifadesine yer verilmiştir. Kişiler hukuk düzeninin çizdiği sınırlar içerisinden kalmak (ahlâka aykırı olmamak) koşuluyla özgürlüklerine sınırlamalar getirebilir. Ancak, bu sınırlamalar süresiz ve özgürlüklerin işlemez hale gelmesine de sebep olmamalıdır (Zevkliler vd, 2000, s.455).

¹ 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu.

Özgürlükler, anayasanın ikinci kısmının temel haklar ve ödevler başlığını taşıyan birinci ve ikinci bölümündeki hükümlerle güvence altına alınmış, bunlara karşı yapılan saldırılar da 5237 sayılı Yeni Ceza Yasamızın ikinci kitabının hürriyete karşı suçlar başlığını taşıyan yedinci bölümündeki hükümlerle yaptırıma bağlanmıştır (Çetin, 2008, s.135).

1.3.2 Hayat, Sağlık Beden Tamlığı

Kişinin hayat, sağlık ve beden tamlığı üzerine yapılan her bir hukuka aykırı müdahale kişilik haklarına tecavüz olarak sayılacak olup, tıbbi müdahaleler, organ ve doku nakli ile cinsel hayat ile üretim fonksiyonlarına müdahaleler ile özel hukuki düzenleme yapılmış haller hukuka aykırılığı ortadan kaldırır. Kişiliğin ölümle sona erdiği düşünülürse bir kimsenin en önemli varlığı onun hayatıdır (Özta, 2001, s.119).

Kişilik hakkı kişiye bağlı olarak ölümle sona ereceğinden yaşamın sona ermesiyle artık kişilik hakkından bahsedilemeyecektir. Bedeni varlık, kişinin organ, doku, kan, vs bölümleridir. Bununla birlikte beden tamlığına yapılan tecavüzlerin tespiti de kolaydır. Kişi, beden varlığını oluşturan bu bölümlerin üzerinde kişilik hakkı sahibidir. Beden tamlığına karşı yapılacak müdahalelerin ancak hukuka aykırı olması halinde koruma hükümleri devreye girecektir. Yoksa kişinin rızası ile bedeni üzerinde yapılacak işlemlerin hukuka aykırılığı ileri sürülemez (Zevkliler vd. 2000, s.451).

Ancak önemle belirtmek gereken bir nokta şudur: Kişinin bedeni üzerinde yapılacak işlemlere rıza vermesi her zaman hukuk düzeni tarafından korunmaz. Türk Hukuku'nda örneğin ötenazinin hukuka uygun kabul edilmediği de göz önünde bulundurulduğunda, kişinin ötenaziye talep etmiş olmasının hukuka aykırı bir işlem olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kişilik hakkı, kişinin ölümü ile birlikte sona ereceğinden, artık ceset üzerinde bir kişilik hakkı iddiasında bulunulamayacağından, kişinin cesedi üzerinde bir hakkı olduğundan bahsedilemeyecektir. Bu anlamda ceset üzerindeki haklar ölenin yakınlarının, akrabalarının ve sevdiklerinin ölene verdikleri değer ve gösterdikleri saygı doğrultusunda onlara ait olacaktır (Zevkliler vd. 2000, s.454).

1.3.3 Şeref ve Haysiyet

Şeref ve haysiyet kavramı, TMK' da korunan bir kişilik değeri olarak yer almakla birlikte herhangi bir tanıma kanunda yer verilmemiş, tanımlama işi doktrine bırakılmıştır.

Kişilik hakkı kapsamında yer alan önemli bir diğer kişisel değer olan şeref ve haysiyet, kişiye toplum tarafından verilen manevi değerlerin tümünü ifade etmektedir (Akipek ve Akıntürk, 2007, s.385).

Şeref ve haysiyet her ne kadar toplum içerisinde beliren ve farklılaşan bir kavram olsa da herkes insan olmasından dolayı asgari bir şeref ve haysiyete sahiptir ve bunun korunmasını talep edebilir. Şeref ve haysiyet kavramı göreceli bir kavram olduğundan kişiden kişiye veya zaman içerisinde değişebilir. Her somut olayda hâkim şeref ve haysiyeti değerlendirirken objektif bir değerlendirme yapar. Şeref ve haysiyet, kişilerin toplum içerisindeki hal ve davranışları ve yaşam biçimlerine göre ahlaki değerler ölçüsünde, toplum tarafından kendilerine verilen objektif değeri ifade etmektedir (Binat, 2008, s.6).

Kişi toplum içerisinde sahip olduğu saygınlığı kısmen doğuştan kısmen de sonradan kazanır. Şeref ve haysiyet kavramı iki açıdan ele alınmaktadır. İlk olarak kişinin kendisine olan saygısını ifade eden iç şeref ve haysiyet, ikinci olarak da kişinin toplumsal hayatında saygı görmesini sağlayan bütün özellikler olan dış şeref ve haysiyet kavramlarıdır (Öztan, 2001, s.128). Ahlaki şeref ve haysiyet, kişinin insan olarak doğuştan sahip olduğu şereftir. Kişiler insan olmaları nedeniyle doğuştan sahip oldukları değerleri toplum içerisindeki yerleri ne olursa olsun kaybetmek istemez. Örneğin, bir katil veya hırsıza insan onuruyla bağdaşmayacak şekilde hitap edilemez veya muamelede bulunulamaz; bu şekilde bir hitap veya muamele onun insan olması sebebiyle sahip olduğu değerlerin ihlâli anlamına gelir.

Toplumsal şeref ve haysiyet ise, sonradan kişinin kendi davranışlarıyla elde ettiği değerleri ifade eder. Toplumsal şeref ve haysiyet kişinin davranış ve yeteneklerine bağlı olup, herkesin bu değerlere sahip olduğu yolunda karine vardır. TMK hem ahlaki şeref ve haysiyeti hem de toplumsal şeref ve haysiyeti korumaktadır.

1.3.4 Hayat Alanı

Toplumsal bir varlık olan insan, yaşamını çerçevesinde sürekli bir iletişim halindedir. Kişinin en yakını olan aile fertlerinden toplumun diğer bireyelerine hatta devlete kadar uzanan ilişkilerinin kapsamı ve özellikleri birbirinden farklılık gösterebilmektedir. Kapsamları ve özellikleri farklılık gösteren bu ilişkilerin bütünü o insanın hayat alanını oluşturur. Kişinin hayat alanı olarak ifade edilen bu manevi değeri onun kişisel değerlerindedir ve kişiliğinin yansımasıdır. Kişi hayatındaki olayların üçüncü kişiler tarafından görülmesini, duyulmasını,

bilinmesini istemeyebilir. Bu itibarla, kişinin hayat alanına yönelik diğer kimselerin müdahalesi kural olarak hukuka aykırıdır.

Kişi, kendisine ait özel bir hayat alanı sayesinde, başkalarının müdahalesinden uzak bir şekilde dilediği gibi yaşamını ve kişiliğini geliştirme imkânına sahip olur (Dural ve Öğüz, 2006, s.125). Bu sebeple, herkes hayat alanına saygı duyulmasını isteme hak ve yetkisine sahip konumdadır.

Yasal düzenlemelere bakıldığında hayat alanıyla ilgili pozitif bir tanımın yapılmadığı göze çarpmaktadır. Kişinin hayatında her gün birçok olay vuku bulmaktadır. Hayat alanıyla ilgili bir tanım yapmak oldukça güç olduğu için doktrin genel olarak kişinin hayat alanlarını üçe ayırmak suretiyle incelemektedir. Yapılan bu ayırım kamuya açık alan, özel alan ve gizli alan şeklindedir (Arpacı, 2000, s.141).

1.3.4.1 Kamuya Açık Hayat Alanı

Kamuya açık alan; herkesçe bilinen ve dolayısıyla, kişinin başkalarının bilmesinden rahatsız olmadığı konu ve olaylardan oluşan yaşam çevresidir. Kişinin sinema veya tiyatro gibi topluma açık olan yerlere gitmesi, genel toplantı, konferans ve törenlere katılması, bir lokantada yemek yemesi kamuya açık alanda meydana gelen yaşam faaliyetleridir. Kamuya açık alanda meydana gelen yaşam faaliyetleri, hiç kimse tarafından görülme de bu alana ait olmaktan çıkmaz (Zevkliler vd. 2000, s.467).

Bunun yanında kişilerin kamuya açık alanına her türlü müdahale de meşru değildir. Kişilerin kamuya açık alanlarıyla ilgili ve doğru olmayan bilgiler yaymak veya kişiyi küçük düşürmek amacıyla ve kötü niyetli olarak bu alanla ilgili bilgileri başkalarına aktarmak kişilik haklarına saldırı niteliği taşır (Zevkliler vd. 2000, s.468).

1.3.4.2 Özel Hayat Alanı

Özel yaşam alanı, ilerleyen kısımlarda ifade edilecek olan sır alanına dahil olmayan, kamuya açık alanlarla meydana gelmeyen, aile, akraba, eş-dost gibi sınırlı sayıdaki kişilere açık olan ve yalnızca bu kişiler tarafından bilinmesini istediği olaylardan oluşan alandır. Kişinin özel alanı belirlenirken kişinin ülkenin siyasi ve içtimai hayatında rol oynayan biri mi yoksa sade bir vatandaş mı olduğu önem arz eder. Çünkü topluma mal olmuş kişilerin özel alanları kamuya açık bir nitelik taşır. Örneğin; ünlü bir kişinin düğününden görüntü alınması

özel hayatın gizliliğini ihlal etmezken; normal bir vatandaşın düğününden görüntü alınması rıza yoksa kişilik haklarının ihlali niteliği taşır.

Bir kişinin hasta olduğunun yalnızca ailesi tarafından bilinmesi, bir işyerinin ekonomik durumunun kötü olduğunun yalnızca orada çalışanlarca bilinmesi, bir kişinin belirli kişi veya konularla ilgili görüşlerini belirli kişilere özel toplantılarda aktarması gibi durumlar, özel yaşam alanına ait gizlerdir (Zevkliler vd. 2000, s.467).

Bu alanda gerçekleşen olayların başkalarına açıklanması kişilik hakkına tecavüz oluşturur. Fakat buradaki ince çizgi şu şekildedir. Kişinin özel alanını paylaştığı kişilerin edindikleri bilgileri başkalarına açıklamaları hukuka aykırı olmaz. Zira bu kişi olayları paylaştığı kişilerin bunları başkalarına iletebileceğini düşünmek zorundadır. Bununla birlikte, özel yaşam alanındaki bilgilerin başkalarına aktarılması ve açıklanması kadar, bu bilgilerin öğrenilmesi için kullanılan hukuka aykırı aygıtlar da tecavüz teşkil eder (Helvacı, 2007, s.86). Örneğin telefonların dinlenmesi, eşyaların karıştırılması bu hususla ilgili hukuka aykırı müdahalelerdir.

1.3.4.3 Sır Hayat Alanı

Bu hayat alanı ise, kişinin kendisinden başka kimsenin bilmesini istemediği konudaki iradesini gösterdiği hayat alanını nitelemektedir. Kişinin bu hayat alanına ilişkin sırlarını bir iki yakınıyla paylaşması bu alanı sır alanı olmaktan çıkarmaz. O zaman gizli hayat alanını, kişinin sadece kendini güvende hissettiği kişilerle paylaştığı ve bunlar dışındaki kişilere adeta kapıları kapattığı hayat alanı olarak tanımlamak daha doğru görülmektedir. Kişinin hayatında yaşadığı bir olayın sır alanında olup olmadığı bu olayın herkesçe bilinebilir olmaması ve kişinin de bu durumu koruma adına bu alanın gizli kalmasını istediğini belirtir iradesini ortaya koyması gerekmektedir (Helvacı, 2001, s.62).

Kişi bazı olayları başkalarının bilmesini istemeden yaşamayı tercih edebilir. Özellikle kişi ne kadar tanınmış olursa olsun duygusal ve cinsel yaşamı, öteki kişilerin bilgilerinden kesinlikle uzak kalması gereken alana girer. Kişinin yaşamında ortaya çıkan bir durumu, olayı veya ilişkiyi başkalarının bilmemesini istemesi onun en tabii hakkıdır. Kişinin yalnız kalma hakkı ona böyle bir alanın tanınmasını ve korunmasını gerektirir. Kişiler böyle bir ortamda yaratıcılıklarını kullanıp, serbestçe düşünüp, kişiliklerini geliştirebilirler.

1.3.5 Resim ve Ses

Resim, kişinin dış yaşama yansıyan ve onu öteki kişilerden ayıran görünümüdür ve kişi bu görünüme saygılı olmalarını diğer kişilerden isteme yetkisine sahiptir. Kişilik hakkından kaynaklanan bu yetkiye dayanarak, kişi resminin çekilmesini, yapılmasını, basılarak yayınlanmasını ve dağıtılmasını yasaklama yetkisine sahiptir.

Kişilik hakkının koruma kapsamına giren resim, kişinin kağıt, tuval gibi nesnelere çizilen veya fotoğraf baskı teknikleriyle basılan görüntüleridir. Bir başka deyişle, resim, kişinin dış dünyaya yansıyan ve onu diğer kişilerden ayıran görünümüdür. Burada koruma konusu olan şey resmin üzerinde belirginleştiği nesnelere değil, bu nesnelere üzerinde kişinin belirginleşen dış görüntüsüdür.

Kişinin resmi üzerindeki hakkı, medeni yasamızın 24, 25 ve Borçlar yasamızın 49. Maddesindeki genel hükümlerle koruma altındadır. Bunlardan başka, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasasının 86 ve 87. Maddelerindeki hükümler de resim üzerindeki hakkı koruyucu niteliktedir. Buna göre, bir kimsenin resmi, sağlığında onun izni olmaksızın, öldükten sonra da 10 yıl süre ile mirasçılardan izin almadan teşhir ve başka suretlerle umuma arz edilemez. Ancak memleketin siyasal ve sosyal yaşamında rol oynayanların resimleri, resm-i geçit törenlerinde asılan resimler için izin şartı aranmaz (Çetin, 2008, s.134).

Hukuka aykırı olarak çekilen ve yayınlanan resimleri kişiye kişilik haklarını koruyan dava yollarına başvurma imkanını verir. Resmin yayınlanmasının kişilik haklarına saldırı sayılmaması, davranışta hukuka uygunluk sebeplerinin bulunması halinde mümkün olabilmektedir. Rızanın veya üstün nitelikte bir kamusa veya özel nitelikli bir yararın varlığı buna örnek olarak verilebilir (Çetin, 2008, 134).

Ses de tıpkı resim gibi insanın özelliklerini gösteren onun toplumda ayırt edilmesini sağlayan simgelerdendir. Kişilik hakkı değerlerinden ses ve resmin sadece birebir kullanılmasıyla değil, üzerinde değişiklik yapılarak kullanılması karşısında da korunması mümkündür. Ses üzerindeki en yaygın saldırılar telefon görüşmeleri esnasında kişinin rızası olmadan görüşmenin kaydedilmesi şeklinde gerçekleşmektedir (Kocabaş, 2004, s.39).

Anayasa ile güvence altına alınmış olan haberleşme özgürlüğü ve haberleşmenin gizliliği de dikkate alınarak bir telefon görüşmesinin veya yüz yüze yapılan bir görüşmenin

ses kayıt cihazı ile kişinin rızası olmaksızın gizli olarak kaydedilmesi, kopyalanmasıyla özel hayatın ihlali sonucuna varılabilir.

1.3.6 Ad

İsim; kişiyi toplumdaki diğer kişilerden ayırmaya yarayan, kişinin belirli bir aileye mensup olduğunu belirten, toplum halinde yaşamaktan doğan ilişkilerinde onu belirleyen ve tanıtan bir işarettir. Kişilerin, toplumla olan ilişkilerinde kendilerini diğer bireylerden ayırmaya yarayan bir tanıtım aracına ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyacı karşılayacak olan araçta isimdir (Akıpek ve Akıntürk, 2007 s.418). İsim, bir kimseyi başkalarından ayırmakla kalmayıp, onu bir aileye bağlama görevini de yerine getirmektedir. İsim kişiliğe ait niteliklerden biridir; ancak kişiliğe ait niteliklerden hiç birisi kişinin toplum ile ilişkilerinde isim kadar devamlı rol oynamaz.

Dolayısıyla isim kişilik haklarından olan özel hayatın da bir parçasını oluşturur. Bu yönüyle kişinin adına yapılacak haksız saldırı kişilik hakkına ve özel hayatına müdahale niteliği arz edecektir. Kişinin adı üzerindeki hakkı Medeni Kanunda düzenlenmiştir.

Buna göre, kişilik hakkı kapsamında değerlendirilen isme yapılan tecavüz, kişiliğe yapılan tecavüz niteliğindedir ve bu şekilde korunmaktadır. Burada sadece gerçek anlamdaki isim değil, kişiyi ve ailesini toplum içerisinde tanıtmaya yarayan soyad, takma isim ve unvan gibi değerler de kişilik hakkının korunmasından yararlanmaktadır (Hız ve Yılmaz, 2004, s.7).

İsme yapılan herhangi bir saldırı, ismi kullanılanın hiç haberi ve ilgisi olmadığı halde bir demecinin onun adıyla yayınlanması şeklinde doğrudan da olabileceği gibi, ismin haksız kullanılması ile kişinin şeref ve haysiyeti ile özel hayatına saldırılması da mümkündür. Örneğin kişinin isminin bir hayvana verilmesi, ünlü bir şahsın isminin köpek maması olarak kullanılması şeklinde olduğu gibi. İsim hakkı ismin doğru olarak anılması ve uygun hitap şekli ile davranılmasını kapsamaktadır (Dural ve Öğüz, 2006, s.164).

İKİNCİ BÖLÜM

BASIN HUKUKU GENEL BİLGİLER

2.1 Basın Hukuku Kavramı

Kitle haberleşme, daha önce de belirttiğimiz gibi, çeşitli tür ve içerikteki mesajların uygun araçlarla geniş bir kitleye iletilmesi sürecidir. Kitle haberleşmesinin gerek birey gerekse toplum üzerinde her açıdan çok büyük etkisi ve istediği doğrultuda etkileme ve yönlendirme gücü vardır. Ancak her nimetin bir külfeti vardır misali kitle haberleşmesi de üzerinde durduğumuz ‘etkinliği’ sebebiyle yanlış bilgilendirme ya da olumsuz yayınlarla toplumsal gelişme ve demokrasi işleyişi bakımından toplumun üzerinde; özel yaşam, kişilik hakları ve ruh sağlığının olumsuz etkilenebilmesi sebebiyle de insan üzerinde ne yazık ki geri tepen bir silah haline de gelebilir. İşte kitle haberleşme sürecinin uygun ve yararlı biçimde işleyebilmesi için bu sürecin çeşitli yönlerden yani teknik, kültürel, sosyal ve ekonomik açıdan fakat en önemlisi hukuk açısından düzenlenmesi gerekmektedir. Zaten her sosyal ilişkinin sonucunda bir hukuksal durum ortaya çıkar. Bu hukuksal durum düzenlemesine ‘kitle haberleşme hukuku’ denmektedir. Kitle haberleşme hukuku, haberleşme özgürlüğünü düzenleyen ve sınırlayan normlardan oluşmaktadır.

Kitle haberleşme hukuku geniş bir alan olup bu alanda pek çok mevzuatla karşılaşmaktayız. Basın, Radyo-Televizyon, Sinema-Video ve İnternet ile ilgili kanun ve yönetmeliklerle başta anayasalar olmak üzere pek çok kanunun ilgili hükümleri de kitle haberleşmesinde uygulanmaktadır. Bu sebeple bu hukuk dalı, hem kamu hukuku hem de özel hukuk normlarıyla yakın ilişki içerisinde olduğundan karma nitelikte bir hukuk dalı olarak adlandırılmaktadır.

20. yüzyılda hızla değişen dünya ve de ekonomik gelişmeye paralel olarak basın ve gazetecilik endüstrisi de gelişmiş, matbaacılık faaliyeti çok büyük devrim geçirmiş bunun doğal sonucu olarak da söz ve basın hürriyetinin gerekliliği bunun diğer hürriyetlerin teminatı, bir nevi olmazsa olmaz şartı olduğu her zamankinden daha iyi anlaşılmıştır. Ancak bu hürriyet de diğer bütün hürriyetler gibi sınırsız değildir. Bu sebeple basın, gücünü bu sınırlar içerisinde, fonksiyonlarını aşmayacak şekilde kullanmalıdır. İşte bu basın özgürlüğünü tespit ve meydana getiren, sınırlayan veya düzenleyen kuralların bütünü “basın hukuku” olarak adlandırılmaktadır. Basının bir araç olarak kullanılarak bu yolla suç işlenmesinin ve de basının kendi işleyiş mekanizmasının bozulmasının önüne geçilebilmesi için gerek 5237

Sayılı Türk Ceza Kanununda gerekse 5187 Sayılı Basın Kanununda suç tipleri ve bunların cezaları düzenlenmiştir. İşte basılı eserin ister maddi varlığına isterse içeriğine ilişkin suçlarda olsun ceza sorumluluğunu düzenleyen ceza hukuku dalına, basın hukuku içerisindeki bu özel düzenleme alanına ‘basın ceza hukuku’ adı verilmektedir (Bıyıklı, 1981, s. 83).

2.1.1 Basın Kavramı

Basın kelimesi her ne kadar basım yapmakla yakından ilgili olsa da, günlük yaşamda, yazılı basın, görsel basın, işitsel basın gibi kavramlar kullanılmakta olduğundan, süreli ve süresiz yayınların basımının yapılarak yayınlandığı kitle iletişim faaliyetlerin yazıl basın olarak tanımlamak konunun daha iyi anlaşılması için yerinde olacaktır (Çolak, 2010, s. 35).

Haberleri, bilgileri ve düşünceleri toplama, değerlendirme ve bunları yazı, çizgi ve resim gibi şekiller aracılığıyla basılı ve yazılı hale getirmek suretiyle üçüncü kişilere ulaştırmaya yarayan vasıtalarla basın denilir.

Geniş anlamıyla basın kavramı her türlü haber, bilgi ve fikirlerin çeşitli vasıtalarla yazı, resim ve çizgi şeklinde kağıt ve benzeri maddeler üzerine sınırlı olmayan sayıda basılması ve bunların üçüncü kişilerin okuyabilmelerine, görebilmelerine sunulmasıdır. Geniş anlamda basın kavramı günlük basın olarak adlandırılan gazete, dergi gibi süreli yayınları içine aldığı gibi, her türlü yazı, resim ve değişik şekillerin üzerine basılabildiği kağıt ve diğer maddelerden oluşan kitap, el ilanı, broşür, reklam panoları gibi vasıtaları da ifade eder. Yani geniş anlamda basın hem süreli yayınları, hem de belirsiz zamanlarda ve düzensiz olarak yayımlanan süresiz yayınları ifade eder (Belli, 2007, s. 44).

Yazılı basın faaliyetleri olarak ifade edilen kitle iletişim faaliyetleri, görsel ve işitsel kitle iletişim faaliyetlerinden farklılıklar taşımaktadır. Yazılı basın alanındaki kitle iletişim faaliyetlerini geçmişte daha eski ve teamülleri olan bir alan olduğundan radyo ve televizyon alanındaki kitle iletişim faaliyetlerinden farklı başlık altında incelenmesi yerinde olacaktır.

2.1.2 Basının Önemi

Basına yüklenen görevlerin neler olduğuna dikkat edildiğinde basının önemi kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Basın tarih boyunca insanların verdiği hak ve özgürlük mücadelesini temel aracı olarak hak ve özgürlük yanında yerini almıştır. Hak ve özgürlük mücadelesi içerisinde olan yazar, şair ve benzeri fikir ve düşünce insanlarını ve özgürlük savaşçılarının ellerindeki en büyük silah, düşüncelerinin metinler haline getirilmesi ve bu

metinlerin basıldıktan sonra kitlelere ulaştırılmasıdır. Bu yolla basın organları suskun görünen toplumun olaylar karşısında verdiği tepkiyi ortaya koyan toplumsal bir dil haline gelmektedir (Çolak, 2010, s. 36).

Bir başka ifade ile basının kamuoyu oluşturmadaki gücü ve etkinliği sessiz halk topluluklarının kimi zaman iki seçim süresi arasındaki sosyal ve siyasal isteklerini dile getirmelerinde büyük önem arz etmektedir.

2.1.3 Basının Görevleri

Basının önemi elbette ki yerine getirmekte olduğu görevlerinden ileri gelmektedir. Üzerine düşen görevleri doğru ve etkin bir biçimde yapamayan basın, mutlak olarak önemini yitirecek ve sadece bir reklam aracı olmaktan ileri geçemeyecektir. Çalışmamızın bu kısmında basının görevlerini ayrıntıları ile ele alacağız. Bu görevleri, Haber ve Bilgi Verme Görevi, Denetim ve Eleştiri Görevi, Kamuoyu Oluşturma ve Açıklama Görevi olarak özetleyebiliriz. Şimdi bunları tek tek inceleyelim.

2.1.3.1 Haber ve Bilgi Verme Görevi

Basının kamusal görevlerinin başında yer alan haber verme görevi dönemsel yayınların en eski ve asa fonksiyonudur. Modern demokraside basının hiçbir engele uğramadan ve tüm kapsamı ile haberleri nakledebilmesi özgürlükçü düzen yönünden yaşamsal öneme sahiptir. Çünkü özgürlükçü hukuk devleti gücünü vatandaşlarını iradesinden alır; seçmen vatandaş ülkesinde ve ülkesi dışında cereyan eden olaylar hakkında yetersiz, tek yanlı ve yanlış bilgi edinirse, oyunu gerektiği gibi kullanamaz ve bu durum doğrudan doğruya devleti tehlikeye sokar. Gerçek şudur ki, düşünce ve özgürlüğü, haber alma özgürlüğü ve basın özgürlüğü bir bütün meydana getiren parçalardır. Gerçekten, seçim sandığının başına gidecek vatandaş kadar, denetim ve eleştiri kamusal görevlerin yerin getirecek basını da engelsiz ve kapsamlı haber almaya gereksinimi vardır; basını bütün bilgi kaynaklarından yararlanarak vardığı doğru teşhis, yorum ve eleştiri vasıtası ile girişeceği tedavi için zorunlu bir önkoşuldur (İçel ve Ünver, 2009, s. 112- 113).

2.1.3.2 Denetim ve Eleştiri Görevi

Özgürlükçü demokrasilerde devlet yönetimini elinde bulunduranların toplumsal ve siyasal güçler tarafından sürekli denetlenmesiyle sağlıklı bir demokratik düzenin sağlanacağı bir gerçektir. Basın haber verirken aynı zamanda devletin işleyişini denetler, işleyişle ilgili tüm olumsuzlukları değerlendirir ve eleştirilerini dile getirir. Denetim ve eleştiri basın için

hem hak hem de görev niteliğindedir. Özellikle kamu idarelerini ve idarecilerini eleştirmek basının görevi ve hakkıdır (Günay, 1999, s.63).

Basın günümüzde yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü bir erk olarak anıldığından basının devlet mekanizmasını denetlemek ve bu konudaki olumsuzlukların bertaraf edilmesini teminen eleştiride bulunması artık bir görev niteliğine bürünmüştür. Basın, özgürlükçü demokrasilerde kamuoyunun kontrol ve eleştiri mekanizması olarak görev yapar. Bu nedenle, devlet yönetiminde meydana gelecek usulsüz ve devlet politikasına uygun düşmeyen işlerin kamuoyuna duyurulması ve bu konuda harekete geçilmesini sağlamak amacıyla tartışma başlatması basının en asli görevlerindedir. Böylece etkili bir kontrol ile devlet yönetimini elinde bulunduranların hata yapma oranı azalır.

Basın tarafından yapılan eleştiri, kamu yararının var olduğu çizgiye kadar hukuka uygunluk teşkil eder. Bu çizginin asılmasıyla yapılan yayın artık hukuka aykırı bir eleştiri ve kişilik hakkı ihlali sayılacaktır. Yani eleştirinin sert, kırıcı, kişiyi küçük düşürücü olabilmesi mümkündür. Haberin veya eleştirinin objektif olması, doğru ve gerçek olaylara dayanması halinde kullanılan ifadeler kişinin şeref ve haysiyetine saldırı niteliğinde olsa dahi artık basının hukuki sorumluluğundan bahsedilmeyecektir (Binat, 2008, s. 24).

2.1.3.3 Kamuoyu Oluşturma ve Açıklama Görevi

Basının önemli görevlerinden bir diğeri de kamuoyu oluşturma ve açıklama görevidir. Bunu, toplumun bir kesiminde var olan bir soruna toplumun diğer kesimlerinin de odaklanmasını sağlamak olarak ta açıklayabiliriz. Basın toplumun tamamını ya da bir kesimini ilgilendiren konularla ilgili topladığı haber ve bilgileri kamuoyuna açıklayarak açıklama görevini de yerine getirmiş olur. Basının denetim ve eleştiri görevine bağlı olarak basın yayın kuruluşları tarafından gerçekleştirilen yayınların doğal sonucu olarak, toplumu ilgilendiren konularda bir kamuoyunun oluşturulması olgusu karşımıza çıkar. Basın yayın kuruluşlarını yayınında ortaya atılan görüşler, ortaya konulan iddialar, yapılan yorumlar, açıklanan düşünceler doğal olarak muhatapların etkiler. Bu etkilemenin sonucu olarak basın yayın kuruluşlarını yayınlarına bağlı olarak toplumda bir birine yakın ortak kanaat, düşünce ve tepki oluşur. Basın toplumu ilgilendiren konularda toplumu bilgilendirerek, yorum, açıklama, araştırma ve benzeri yollarla belli bir düşüncüyü oluşturduktan sonra, oluşan bu kamuoyunu gerekli makamlar tarafından bilinmesin sağlayarak etkinliğin sağlamak görevi de yine basın tarafından yerine getirilmektedir. Toplumun belli bir kesiminde ya da ülkeni beli

bir bölgesinde ortaya çıkan kamuoyunun toplumun geneline veya yöneticilere ulaştırılması, daha sağlık bir toplumsal yapının oluşabilmesi için zorunludur. Bu zorunlu görevi basın yayın araçları yerine getirir (Çolak, 2010, s. 40).

2.1.3.4 Diğer Görevleri

Basının yukarıda sayılanların dışında denetim ve eleştiri görevini yerine getirerek halkın eğitimini sağlamak, insanlar üzerinde coğrafyaya dayanan farklılıkları yok ederek toplumlar arasında bir kültürel birlik sağlamak, bilim ve teknik alanındaki gelişmeler hakkında bilgi vermek, tarih, sanat, edebiyat konularında açıklayıcı ve öğretici bilgiler vererek kültürel seviyenin yükselmesine ve kültür miraslarının korunmasına katkıda bulunmak, toplum içinde yaşayan azınlıkların ve çeşitli grupların görüşlerini ve problemlerini yansıtarak idarenin bu konularda çözüm yolları bulmasına yardımcı olmak, tartışma ortamları hazırlayarak toplumsal değer ve sorunlara açıklık kazandırmak, mizah ve magazin haberleri vererek insanların yaşamın stresli, baskıcı temposundan uzaklaştırarak eğlendirmek gibi görev ve sorumlulukları vardır (Belli, 2007, s. 59).

2.2 Basında Temel Kavramlar

Yazılı basını ifade etmek için kullanılan basın alanında, hukuka uygunluk ve sorumluluk konularının değerlendirilmesinde öncelikle temel kavramlar açısından konu değerlendirilmektedir. Ortada gerçekten bir hukuki ve cezai sorumluluk bulunup bulunmadığına karar verebilmek için öncelikle basınla ilgili temel kavramların olayda mevcut olup olmadığına bakılır. Basında temel kavram olarak, basılmış eser ve yayın kavramı ön plana çıkmaktadır.

2.2.1 Süreli ve Süresiz Yayınlar

17.07.2003 Tarihli Basın Kanunu Taslağının “Süreli Yayın ve Çeşitleri” başlığını taşıyan 4.maddesi gereğince,

“Belli aralıklarla yayımlanan basılmış eserler ile haber ajanslarının yayınları süreli yayındır.” 5187 Sayılı Basın Kanununun 2. maddesinin (c) bendine göre süreli yayın,

“Belli aralıklarla yayımlanan gazete, dergi gibi basılmış eserler ile haber ajansları yayınlarını ifade eder”.

O halde, 5187 Sayılı Basın Kanununda üç türün adı geçmektedir. Bunlardan ilki gazeteler, diğeri dergiler, sonuncusu ise haber ajansı yayınlarıdır. 23.03.2001 tarihli “Basın Kartı Yönetmeliği”nin 3.maddesindeki tanımlardan birisi de süreli yayına ilişkindir. Buna göre süreli yayın, “Günlük, haftalık, onbeş günlük ve aylık periyodlarla devamlı olarak yayımlanan yayımları” ifade etmektedir.

Bir basılmış eserin süreli yayın sayılabilmesi için sürekli olması en başta olmak üzere basılmış eserin yayımlanan her sayısının diğeri sayılardan bağımsız olması gerekmektedir. Belli aralıklarla yayımlanma, süreklilik koşulunu ifade etmektedir. Süreklilik mutlak bir devamlılık niyeti değildir; ancak yayının önceden belli bir süreye göre yapılacağına kararlaştırıldığı hallerde devamlılık yoktur. Süreklilik ayrıca takvime uygun bir düzenlilik de değildir.⁵⁶ Bir basılmış eserin belirli sayıda çıkacağı saptandığında süreklilik geçicidir.⁵⁷ Ancak bir yayının ilk sayısı çıkıp herhangi bir nedenden dolayı yayıma devam edilemediği hallerde de ilk sayı da süreli yayın sayılacaktır. Aynı şekilde bir süreli yayının geçici olarak veya bir kez için çıkarttığı ekler dahi süreli yayın kapsamı içinde kabul edilir (Dinçtürk, 2007, s. 17).

5187 Sayılı Basın Kanununun 2.maddesinde ‘yayın türü’ ayrı bir kavram olarak yer almıştır. Bu kavramın tanımlar içerisinde yer almasının sebebi, bazı “basın düzenine karşı işlenen suçlar”la “salt basın suçları”nda yayın türünün ‘cezayı ağırlaştırıcı nitelikli şekil’ olarak düzenlenmiş olmasıdır. 5187 Sayılı Basın Kanununa aykırılık halinde uygulanacak cezalarda bu ayırım esas alınmıştır. Doktrindeki bir görüşe göre bu şekilde cezalarda hakkaniyete uygun bir kademelenme getirilmiştir (Yarsuvat, 2004, s. 43).

Ancak, şunu belirtmek gerekir ki, bu yayınlara konulan alt sınır ile yerel süreli yayınlara konulan alt sınır arasındaki oran, ülkemizdeki gazetelerin gücü, mali olanakları, trajaları dikkate alındığında, adaletli değildir. Zira öngörülen para cezaları düşük bütçeli yerel yayınlar için hak ve nesafet ölçülerine uymamaktadır (İçel, 2004, s. 43). Bu sebeple bu şekildeki kademelenme hakkaniyete uygun bir düzenleme olmamıştır.

5680 Sayılı Basın Kanununda Ek 10.madde ile, “Bu kanun kapsamında verilen para cezaları ve tazminatlar, bölgesel yayın yapan kuruluşlarda yarısına kadar, yerel yayın yapan kuruluşlarda 1/3’üne kadar indirilebilir.” hükmü getirilmişti. Yani süreli yayınlar için bölgesel ve yerel yayın ayırımı yapılmıştı. 5187 Sayılı Basın Kanununda ise ‘yayın türü’ tanımı ayrıca yapılmıştır. Buna göre, süreli yayınların yaygın, bölgesel ve yerel yayın türlerinden hangisinin

kapsamında olduğunu ifade eden özel ibare yeni kanunda ‘yayın türü’ olarak adlandırılmaktadır ve bunların her biri ayrı ayrı tanımlanmıştır. 02.04.2004 tarihli Basın Kanunu Tasarısında da, şu şekilde açıklanmıştır (Dinçtürk, 2007, s. 18).

“Yaygın süreli yayın, tek bir basın-yayın kuruluşu tarafından basılan ve her coğrafi bölgede en az bir ilde olmak üzere, ülkenin en az yüzde yetmişinde yayımlanan süreli yayını; bölgesel süreli yayın, tek bir basın-yayın kuruluşu tarafından basılan ve en az üç komşu ilde veya en az bir coğrafi bölgede yayımlanan süreli yayını; yerel süreli yayın, tek bir yerleşim biriminde yayımlanan süreli yayını ifade eder.” olarak belirtilmiştir.

5187 Sayılı Basın Kanununda ‘Yaygın Süreli Yayın’,

“Tek bir basın yayın kuruluşu tarafından aynı isimle basılan ve her coğrafi bölgede en az bir ilde olmak üzere ülkenin en az yüzde yetmişinde yayımlanan süreli yayın ile haber ajanslarının yayınlarını”, ‘Bölgesel Süreli Yayın’,

“Tek bir basın - yayın kuruluşu tarafından aynı isimle basılan ve en az üç komşu ilde veya en az bir coğrafi bölgede yayımlanan süreli yayını”, ‘Yerel Süreli Yayın’ ise,

“Tek bir yerleşim biriminde yayımlanan süreli yayınlar ile haftada bir veya daha uzun aralıklarla yayımlanan yaygın ve bölgesel yayınları” ifade eder biçimlerinde tanımlanmışlardır.

Süresiz Yayınlar ise 5187 Sayılı Basın Kanununda verilen tanıma göre, “belli aralıklarla yayımlanmayan kitap, armağan gibi basılmış eserleri” ifade eder. Örneğin seri olarak yayımlanan fakat her biri başlı başına bir eser olan basılmış eserler süresiz yayınlardır (Özek, 1978, 741).

2.2.2 Basılmış Eser

Basılmış eser, yayımlanmak üzere her türlü basım araçları ile basılan veya diğer araçlarla çoğaltılan yazı, resim ve benzeri eserler ile haber ajansı yayınlarını ifade eder BK, md. 2/a) şeklinde tanımlanmıştır.

Öte yandan basım aletlerinden kasıt sadece matbaa olmamakla birlikte bugün gelişen teknolojiyle birlikte herkesin evinde küçük bir matbaa olan yazıcının bulunduğu da göz

önünde bulundurulurken son zamanlarda sıklıkla kullanılmaya başlanan internet web sayfalarını yazıcı yardımıyla basarak çoğaltma imkânı bulunduğundan artık çıktıları da basılmış eser olarak kabul etmek mümkün olacaktır. Son yıllarda basın sektöründe oluşan yoğun rekabet sonucu renkli ofset baskı, bilgisayar ve elektronik aygıt destekli basım aletleri, son olarak da internet aracılığıyla ulaştırılan haberlerin de bir yazıcı sayesinde çıktılarının alınabilmesi olanaklı bulunduğundan bu aletlerle basılan ve bir düşünsel içeriği bulunan her tür şekil ve yazı basılmış eser tanımına girecektir (Binat, 2008, s. 18).

Basılmış eserin, maddenin gerekçesinde de belirtildiği üzere, maddede belirtilen araçlar ile basılmış veya çoğaltılmış olması gereklidir. “Basım araçları” deyimi ile ifadesini bulan kavram, matbaacılık faaliyetlerinde kullanılan baskı makineleridir. Diğer araçlar ile ifade edilen araçlar ise fotokopi, faks, fotoğraf makineleri, yazıcı gibi aletlerdir. Bir eserin matbaacılıkta kullanılan araçlarla basılmış olması halinde bu eserin nüsha sayısının önemi yoktur. Zira kanun, “Yayımlanmak üzere her türlü basım araçları ile basılma”yı basılı eser kavramı için yeterli görmüştür. Bu durumda sübjektif koşulun varlığına karine açısından yine de çoğaltma aranabilir. Bununla birlikte kanunun ifadesi ile “basım araçları”ndan başka vasıtaların kullanılması durumunda yazılı eserden bahsedilebilmesi için eserin çoğaltılması aranacaktır (Çelikboya, 2011, s. 92).

2.2.2.1 Basılmış Eserin Unsurları

Bir yayının basılmış bir eser sayılabilmesi için bazı unsurları taşıması gerekmektedir. Bu unsurlar, basılmış eserin düşünsel içeriği, basılmış eserin maddi varlığı, basılmış eserin çoğaltılması, basılmış eserin yayımlanması şeklinde sıralanabilir. Bu bölümde basılmış eserin unsurlarından bahsedeceğiz.

2.2.2.1.1 Basılmış Eserin Düşünsel İçeriği

Bir baskının basılmış eser sayılması için düşünsel bir içeriğe sahip olması gerekmektedir. Bu düşünsel içerik, olay açıklaması veya değer yargısının bildirilmesi şeklinde olabilir. Harflerin veya sayıların anlam ifade etmeksizin birleştirilmeleriyle veya düşünsel içeriğe sahip olmaksızın renklerin veya çizgilerin bir araya gelmesiyle basılmış eser oluşmaz. Öte yandan düşünsel içeriğinin her zaman görüş veya düşünce bildirme şeklinde olması beklenemez. Her ne kadar çizelgeler ve fiyat listeleri görüş bildirmese de basılmış eser sayılırlar (İçel ve Ünver, 2009, s. 122).

Basılmış eser sayılması için okuyucuların tümünün bu eserin içeriğini anlamaları gerekmez. Basılmış esere bakan, onu okuyan bazı kişilerin düşünsel içeriği anlaması o baskının basılmış eser sayılması için yeterlidir. Harf, sayı, çizgi veya resimlerin bir araya gelmesi ile anlamlı bir birliktelik meydana geliyor ise düşünsel içerik unsuru tamamlandığından basılmış eser sayılacaktır (Özek, 1978, s. 738).

2.2.2.1.2 Basılmış Eserin Maddi Varlığı

Basılmış eserin bir diğer unsuru da düşünsel içeriğin maddi olarak ifade edilmesidir. Bu düşünsel içerik maddi olarak kağıt üzerinde elde edilebileceği gibi cam, metal, kumaş ya da tahta gibi cisimlerin üzerine de aktarılarak elde edilebilir (İçel ve Ünver, 2009, s. 123). Diğer yandan internet web sayfaları da yazıcı yardımıyla basılarak çıktılarının alınması halinde maddi varlık unsuru oluşacağından basılmış eser sayılacaktır.

2.2.2.1.3 Basılmış Eserin Çoğaltılması

Basın Kanunu m.2/a bendinde verilen basılmış eser tanımında basın araçları ile basılan ve diğer araçlar ile çoğaltılan denilmek suretiyle bir diğer unsurun da çoğaltma olduğu belirtilmektedir. Basım araçlarından kasıt sadece matbaacılıkta kullanılan araçlar değil bunlarla birlikte günümüz teknik gelişimiyle birlikte çoğaltma görevi yapabilen fotokopi makinesi, yazıcı vb araçlardır. Diğer yandan, el yazması çoğaltmalar ile kopya kağıdından faydalanmak suretiyle yapılan çoğaltmalar da kanun hükmünde ifade edilen araçlar içerisinde yer almaktadır. Sadece basma ve çoğaltma unsurlarını taşıması onu basılmış eser yapmaz. Bizim de katılığımız görüşe göre; basma ve çoğaltma, yayımlama amacını gerçekleştirmeye yönelik belirsiz ancak elverişli sayıda olmalıdır (Kılıçoğlu, 1983, s. 22).

2.2.2.1.4 Basılmış Eserin Yayımlanması

Yayımlama ise basılmış eserin kamuoyuna arz edilmesidir. Yani basımın ve çoğaltmanın yayımlanmak üzere yapılması şarttır. Burada baskının ne amaçla basılmış ve çoğaltılmış bir baskı olduğuna dikkat edilecektir. Basın Kanunu m.2/b bendinde yayım, "basılmış eserin her hangi bir şekilde kamuya sunulmasıdır" şeklinde tanımlanmıştır. Yani kanun koyucu basılmış bir eserin herhangi bir şekilde kamuoyuna sunulmuş olmasını yeterli bulmuştur. Basılmış eserin yayımlanmış sayılması için, düşünsel içeriğinin kişiler tarafından öğrenilmesi gerekmez, öğrenebilecek kadar fiziki yakınlık içerisinde olmaları yeterlidir. Kanun hükmü incelendiğinde görülecektir ki yayımlama fiilen yapılsa da yayımlama amacının bulunması basılmış eser sayılması için yeterlidir. Yani bir kimse, yayımlama amacı

olmaksızın bir resmi veya yazıyı bastırıldığında burada artık bir eserden bahsedilemeyecektir. Burada önemli olan izlenen son amaçtır (İçel ve Ünver, 2009, s. 120). Yayımlama amacı yeterli olup, baskının fiilen yayımlanması gerekmez. Yayın amacı taşımayan basma ve çoğaltmalar bir yazıya ya da resme basılmış eser niteliği kazandırmaz.

2.2.2.2 Basılmış Eserin Türleri

5187 sayılı Basın Kanunu m2/a bendinde basılmış eserin türleri sayılmamış ancak "yazı, resim ve benzeri araçlar ile haber ajansı yayınları" denilmek suretiyle türlerin kapsamı genişletilmiştir. Basılmış eserin tanımının yazı veya resmin anlamlı bir ifade oluşturmak suretiyle bir araya gelmesi olduğu düşünülürse öncelikle yazı ve resimden ne anlaşılması gerektiği incelenmelidir.

Yazı, bir düşünsel içeriği oluşturan şekil düzenlemeleridir. Düşünsel içeriğin harfler, rakamlar, semboller, ses bantları, körler alfabesi ile yazılmış metinler ile de aktarılması mümkündür. Yazıda kullanılan semboller şifreli bir biçimde de yazılmış olabilir. Basılmış eserin gerek kişiler tarafından okunabiliyor gerekse de herkes tarafından anlaşılıyor olması gerekmez (İçel ve Ünver, 2009, s. 126). Ancak yazıların düşünsel bir içeriğinin bulunması gereklidir.

Resim ve fotoğraflar dış dünyaya ait bir durumun iki boyutlu olarak yüzeye aktarımından ibarettir. Yazılarda olduğu gibi resim ve fotoğraflarda da düşünsel bir bağın varlığı gerekmektedir.

Öte yandan basılmış eserler belirli ve düzenli aralıklarla çıkan süreli yayınlar ve bu nitelikte olmayan yayınlar olmak üzere iki çeşittir. Basın Kanunu m.2 c ve h bentlerinde günlük, haftalık veya başka bir süre ile yayımlanan gazeteler, haftalık, aylık veya daha fazla süreli dergiler yıllıklar gibi belli aralıklarla yayımlanan basılmış eserler ile resmi veya özel haber ajanslarının yayımladıkları bültenlerin süreli yayınları oluşturduğu belirtilmektedir. Öte yandan 5187 sayılı Basın Kanunu'nda süreli yayınlar, yayım alanının genişliğine göre yaygın süreli yayın, bölgesel süreli yayın ve yerel süreli yayın olmak üzere üç gruba ayrılmıştır.

Düzenli ve belirli aralıklarla yayımlanmadığından kitap, armağan, broşür, el ilanları ve bu gibi basılmış eserler süresiz yayın kapsamında sayılmıştır.

Bunun yanında basın açıklamaları açıklamanın konusuna göre ikiye ayrılır. Buna göre; basın açıklamasının bir düşünce açıklaması olduğu göz önünde bulundurularak bu açıklamaları "olay" ve "düşünce" açıklaması olmak üzere ikiye ayırabiliriz. Olay açıklamaları, gerçek olup olmadığı araştırılabilen ve kontrol edilebilen yaşanmış ve yaşanmakta olan olayların açıklanmasıdır (Özel, 2004, s. 46). Bu tür açıklamalar olayı olduğu gibi anlattıklarından bir değer süzgecinden geçirmek gibi bir durum söz konusu değildir. Olay açıklamaları, olayın objektif olarak yansıtılmasıdır. Olay açıklamaları genellikle haber niteliği taşır ve bilgilendirme, bilgi akışını sağlama amacını güder. Dolayısıyla bir olay açıklamasının da hukuka uygun olabilmesi için haber niteliği taşıması gerekir. Ancak haber niteliği taşıması kaydı ile ve ileride daha detaylı olarak ele alınacağı üzere haberin güncel, gerçek, kamu yararı- toplumsal ilgi çeken ve konu ile ifade arasında düşünsel bağ bulunması kaydıyla açıklama kişilik hakkını ihlal etse dahi o an için ve bu şartlara sahip olduğu için hukuki korumadan yararlanacaktır (Binat, 2008, s. 22).

Diğer yandan düşünce açıklamaları ise olayın değer yargısı katılmış şekilde açıklanmasıdır. Düşünce açıklamalarında subjektif bir değer yargısına yer verilir. Düşünce açıklaması, bir kimsenin bir konu hakkındaki görüş ve değer yargılarını açıklamasıdır (Kılıçoğlu, 1983, s. 28). Burada artık daha net bir biçimde Anayasa ile teminat altına alınmış ifade özgürlüğünün basın açıklaması yoluyla kullanılmasından bahsedilecektir. Düşünce açıklamaları, köşe yazarlarının yazıları olabileceği gibi, gazetede yer alan reklamlar ve okuyucu mektupları da olabilir. Düşünce açıklamaları salt değer yargılarından oluşabileceği gibi, belirli bir olay ile ilgili olarak yapılmış bir karma düşünce açıklaması da olabilir. Bu tür açıklamalarda açıklamayı yapan kişi, yaşanmış veya yaşanmakta olan bir olayı açıklamakla birlikte bu açıklamayı yaparken kişisel düşüncelerini de açıklamaya ekler ve konuyla ilgili olarak eleştirilerini ortaya koyar (Kılıçoğlu, 1983, s. 28). Bir olay üzerine yapılan yorumlar çoğunlukla basının görevlerinden eleştiri hakkının kullanılmasını ön plana çıkarır. Basın bu eleştiri hakkını kimi zaman devleti idare edenler ve kamu görevlileri hakkındaki sert tavrıyla da kullanabilir. Ancak eleştiri yapılırken eleştiri sınırlarına dikkat edilmelidir. Kamuya mal olmuş kişilerin, haklarında yapılan eleştirilere karşı daha hoşgörülü olmaları gerekmektedir. Bu durum yazarın üslubuyla da ilgili olabilir. O nedenle her eleştiri yazısı somut olaya göre ayrıca değerlendirmeli ve her yazarın üslubu da dikkate alınarak kişilik hakkını ihlal edici nitelikte bir eleştiriden bahsedilip bahsedilmediği belirlenmelidir.

2.2.3 Yayım

Yayım, Basılmış eserin herhangi bir şekilde kamuya sunulmasını (5187 Sayılı Basın Kanunu, md. 2/b) ifade eder. Yayım Kavramı, düşünsel içeriği bulunan, maddi varlığı bulunan basılmış ya da çoğaltılmış eserleri muhatapların bilgilenme alanına ulaştırmak şeklinde tanımlanabilir (Çolak, 2010, s. 45).

Üzerinde durulması gereken bir başka konu ise basılmış eserin kamuya sunulmasında izlenen yoldur. Kanunun ikinci maddesinin b) bendinde kamuya sunulmanın “herhangi bir şekilde” yapılacağı ifade edilmiştir. Yayım esas olarak “dağıtma” yoluyla yapılır. Dağıtma yoluyla yayımın gerçekleşmesi için eserin nüshalarının belirsiz sayıda kişiye ulaştırılması aranır. Bununla beraber dağıtan kişide eseri, kamuya ulaştırma kapsamında değerlendirilemeyecek özel ilişkiler çerçevesinde kişilere ulaştırma iradesinin bulunmaması gerekecektir. Söz konusu özel ilişkiler çerçevesinde ulaştırmayı aynı zamanda “dağıtma eyleminde gizlilik”tir. Her somut olayda dağıtma fiilini yapan kimsede gizlilik iradesinin bulunup bulunmadığı maddi vak’anın özelliğine göre incelenecektir. Bu durumda her somut vak’ada dağıtma fiilinde gizlilik unsurunun bulunup bulunmadığı, eserin ulaştığı kişi sayısı, dağıtma fiilini yapan kişinin gizlilik iradesi, eserin ulaştığı kişilerin belirli olup olmadıkları göz önünde bulundurularak değerlendirilecektir. Örnek olarak basılmış eser, kişilere dağıtmaları için verilmişse bu durumda gizlilik unsurundan bahsedilemeyecektir (Çelikboya, 2011, s. 94).

Yayımın gerçekleşmesi için basılmış eserin muhataplarına ulaştırılması, bir şekilde bu kişilerin basılmış eserin içeriğinden haber alabilecek duruma gelmeleri anlaşılır. Basılmış eserin muhatapların ulaşabilecekleri duruma getirmesine yayımlama denir (Çolak, 2010, s. 45).

2.2.3.1 Dağıtılma

Basın hukukuna özgü yayımın başlıca özelliği basılmış eserin muhataplara cismen ulaştırılması olduğu içindir ki, yayımı esas şekli dağıtılmadır. Gerçekten, basılmış eserin nüshalarının dağıtılması ile cisimleştirilmiş düşünce başkalarına ulaştırılmış olur. Basılmış eser nüshaları çok sayıda kişilere ulaştırılmadıkça yayım gerçekleşmiş olmaz. Bu nedenledir ki, basılmış eser nüshaların özel ilişkiler içinde ulaştırılması, yani muhataplara gizli olarak verilmiş olması halinde basın hukuk anlamında yayımdan söz edilemez. Basılmış eserin yayınlanmış sayılabilmesi için, muhataplara, düşünsel içeriklerin onlar tarafından

öğrenilmesine olanak veren bir fizik yakınlıkta sunulması gerekir. Fakat içeriğin muhataplara tarafından fiilen öğrenilmesi yayının gerçekleşmesi bakımından zorunlu değildir. Basılmış eserin bedel karşılığı veya bedelsiz olarak dağıtılması önemli değildir. Her iki halde de yayın gerçekleşmiş olur. Basın Kanunumuz, bedel karşılığı dağıtılma anlamına gelen satılma hareketini de bir yayın şekli olarak ayrıca belirtmiştir. Bu nedenle, dağıtılma eylemine ilişkin bütün esaslar satılma eylemi için de geçerlidir (İçel ve Ünver, 2009, s. 129- 130- 131).

2.2.3.2 Gösterime Sunulma

Basılmış eserin yayımlanma şekilleri arasında eserin gösterilmesi ve asılması da bulunur. Yayımcının basılı bir eseri muhataplarının ilgisine ve bilgisine sunması anlamına gelen gösterime sunulma, basılı eserin içeriğinden, verdiği mesajdan muhatapların haber almasını ifade eder. Basılı eser olarak kabul edilen resim, afiş, pankart ve benzeri materyallerin asılması, vitrinlerde sergilenmesi, resim sergisinde gösterime konulması basılı eserin yayımlanması anlamına gelir (Çolak, 2010, s. 45).

2.3 Basın Özgürlüğü

Basın özgürlüğü, kısaca, düşüncelerin basılmış eserler yoluyla açıklanması özgürlüğüdür (Kılıçoğlu, 2008, s. 172). Basın özgürlüğü kavramı, öncelikle ifade özgürlüğünün bir tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda genel olarak basın özgürlüğü, ifade özgürlüğünün basın yoluyla kullanılması olarak tanımlanabilir. Bu nedenle öncelikle ifade özgürlüğü hakkında kısaca açıklama yapmak gerekecektir.

İfade özgürlüğünü, kişinin düşünce edinebilmesi, edindiği düşünceleri açıklayıp açıklamama konusunda özgür olması şeklinde tanımlayabiliriz. İfade özgürlüğünün diğer temel hak ve özgürlükler içerisindeki yerini belirleyebilmek için sınırlanabilir olup olmadığına değinmemiz gerekecektir. Doktrinde ifade özgürlüğünün sınırlanması gerekliliğini veya sınırlandırılmayacağını savunan görüşler vardır. Nitekim Özek Türk Hukuk doktrininde düşüncenin de sınırlanabileceği görüşünü kabul eden görüşlerin baskın nitelik taşıdıklarını belirttikten sonra demokratik düzenin ana niteliği çoğulculuk olduğunu savunmuş ve bu niteliğin ancak sınırsız düşünce özgürlüğü ile gerçekleşebileceğini ileri sürmüştür (Özek, 1978, s. 61). Ancak yazar da şeref ve haysiyete saldırı halinde veya müstehcen yayınların varlığı halinde ifade özgürlüğünün sınırlanabileceğini belirtmiştir.

Bu bilgiler ışığında belirtmeliyiz ki, basın özgürlüğü, ifade özgürlüğünden ayrı olarak düşünülemez. Nitekim bu özgürlük, Dünyada birçok Anayasada, Uluslararası Bildiri ve

Sözleşmede, ifade özgürlüğü ile birlikte ele alınmıştır. Örneğin, AİHS, 10'uncu maddede yalnızca ifade özgürlüğünden bahsetmiş ve fakat basın, ifade özgürlüğünü kullanma araçlarından birisi olduğundan, Mahkeme ve Komisyon basın özgürlüğünü bu madde kapsamında değerlendirmişlerdir. Doktrinde bazı yazarlar da basın özgürlüğünün düşünce özgürlüğü kapsamında düşünülmesi gerektiği görüşündedirler. Buna göre basın özgürlüğü düşüncelerin basın aracılığıyla serbestçe açıklama özgürlüğü olduğuna göre, bu özgürlük, ifade özgürlüğünün bir şekli ve ayrılmaz bir parçasıdır (Kılıçoğlu, 2008, s. 175).

Bununla birlikte bizim de katıldığımız görüşe göre ise basın özgürlüğüne, genel anlamda ifade özgürlüğünden daha fazla ayrıcalık sağlanması doğru olacaktır. Nitekim ABD Anayasasının 1'inci değişikliğinde Kongrenin ifade ve basın özgürlüğünü kısıtlayacak bir yasa çıkaramayacağı düzenlenmiştir. Bu durum ABD doktrininde ve Yüksek Mahkeme yargıçları arasında tartışmalara yol açmış ve basın özgürlüğü ifadesine açıkça yer verilmesinin nedeninin; basın özgürlüğünün, ifade özgürlüğünden daha ayrıcalıklı bir konumda olduğu savunulmuştur. Nitekim Stewart'a göre basın, kuvvetler ayrılığı sistemi içerisinde dördüncü kuvvettir, dolayısıyla diğer üç erk üzerinde ekstra bir denetim işlevi ifa etmektedir ve bu nedenle herhangi bir konuşmacıya göre daha yüksek düzeyde bir koruma hak etmektedir (Yıldız, 2012, s. 9).

Basın özgürlüğünün, günümüz teknolojik dünyasında, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinden ayrı olarak ele alınması gerektiği açıktır. Zira bu özgürlük yalnızca düşüncenin basın araçları kullanılarak serbestçe açıklanması olarak sınırlandırılmaz ve fakat basın kuruluşlarının serbestçe kurulup işletilebilmesini de kapsamalıdır. Bu nedenle basın özgürlüğü kavramının, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin bir alt başlığı olduğu ve bu özgürlüklerin iç içe ve birbirlerine bağlı buldukları doğrudur ancak basın özgürlüğü kavramı, önemi ve özellikleri nedeniyle ayrı olarak değerlendirilip ele alınmalıdır.

Burada ayrıca belirtmeliyiz ki, basının kitle iletişim araçları içerisindeki yeri nedeniyle, yalnızca yazılı materyalleri içerdiğini yukarıda ele almıştık. Bu vesile ile basın özgürlüğünün içeriğini de yalnızca bu yazılı materyaller oluşturacaktır, yani basın özgürlüğünden yalnızca yazılı kitle iletişim araçları faydalanabilecektir. Televizyon, radyo ve diğer elektronik iletişim araçları basın özgürlüğünden değil, genel olarak ifadeye tanınan özgürlükten yararlanır. Nitekim ülkemizde 15.02.2011 tarihli 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanununun 1'inci maddesinde,

kanunun amaçları arasında “radyo ve televizyon yayınlarında ifade ve haber alma özgürlüklerinin sağlanması” sayılmıştır. Radyo ve televizyonları düzenlemek ve denetlemek üzere ise kanunun 34 vd. maddelerinde RTÜK’ün bağımsız bir idari otorite olarak kurulduğunu ve kurumun görev ve yetkilerini düzenlemektedir. Ayrıca ülkemizde bir devlet televizyonu olan TRT’nin halen özerkliğini koruduğunu, birçok açıdan hükümetin yönetim ve denetiminde olduğunu ve bunun da geniş anlamda basın özgürlüğü açısından tartışmalı bir durum olduğunu belirtelim.

2.3.1 Basın Özgürlüğünün Sınırları

Bütün insan hakları belgelerinin can alıcı bir unsuru olmakla birlikte, düşüncüyü açıklama özgürlüğü ve onun özel bir türünü oluşturan basın özgürlüğü, hiçbir zaman liberal düşünürleri tatmin edecek düzeyde teminat altına alınmamıştır. Bu durum sadece komünist, faşist, nasyonal sosyalist ya da başka totaliter ya da otoriter rejimlerden değil, fakat aynı zamanda bizatihi Batı demokrasilerinin içindeki fikir hareketlerinden ve hukuk kurallarından da kaynaklanmaktadır (Salihpaşaoğlu, 2007, s. 35).

Varlıklarını esas olarak her türlü eleştiriye kısıtlamak suretiyle devam ettirebilen komünist, faşist, nasyonal sosyalist ya da başka totaliter düzenler için düşüncüyü açıklama özgürlüğünün ve onun özel bir türünü oluşturan basın özgürlüğünün yasaklanması zorunludur. Aksi takdirde zora dayalı bu tür düzenlere açıkça meydan okumalara izin verilmesi, bu düzenlerin arkasındaki halk desteğinin kökünden sarsılmasına sebep olabilir. Ancak burada asıl üzerinde durulması gereken konu Batı demokrasilerinde de bu özgürlüklerin çeşitli gerekçelerle sınırlandırılmış olmasıdır.

Hiçbir zaman, hiçbir toplumda sınırsız özgürlük diye bir şey olamayacağı, sınırsız özgürlüğün anarşi doğuracağı ve sonuçta özgürlükleri yok edeceği çok fazla açıklama gerektirmeyecek bir gerçektir. İnsan hakları düşüncesinin en önemli çıkmazlarından birisi olarak ortaya çıkan bu sorun, günümüzde özgürlüklerle düzen arasında bir denge kurularak çözülmeye çalışılmaktadır. Toplumsal hayatta temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması kaçınılmazdır. Sınırsız bir özgürlük anlayışı toplum ve devlet hayatı içinde söz konusu olamaz (Gözler, 2000, s. 176).

Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde düşüncüyü açıklama özgürlüğü kapsamında ele alınan basın özgürlüğünün, mutlak olmadığı ve birtakım nedenlerle sınırlandırılabilceği hükme bağlanmıştır. Sözleşmenin 10. maddesinin ikinci fıkrasına göre,

“...bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, gerekli tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, nizamın sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın ve ahlâkın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin açığa vurulmasının önlenmesi veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı merasime, sınırlamalara veya yaptırımlara bağlanabilir.” 1982 Anayasasında, basın özgürlüğünün “millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel veya aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla...” sınırlandırılabilceği(m.26/2) ve bu özgürlüğün “Anayasanın 1 inci, 2 nci ve 3 üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla...” kullanılmayacağı(m.27/2) hükme bağlanmıştır (Salihpaşaoğlu, 2007, s. 36). Amerika Birleşik Devletleri’nde ise, Yüksek Mahkeme tarafından karara bağlanan davalarla belirlenen basın özgürlüğünün sınırları “başkalarının şöhret ve haklarının korunması”, “ulusal güvenlik” ve “müstehcenlik” olmak üzere üç kategoriye ayrılabilir.

Gerek 1982 Anayasasının 28. maddesi, gerek Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10. maddesi, gerekse Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ve Amerika Yüksek Mahkemesinin kararları dikkate alındığında basın özgürlüğünün sınırları, “başkalarının şöhret ve haklarının korunması”, “devletin ve toplumun korunması” ve “ahlâkın korunması” olmak üzere üç kategori altında toplanabilir.

2.4 Basın Suçu Kavramı

Genel anlamda suç, toplumsal düzenin devamı ve korunması açısından getirilen birtakım hukuki yükümlülöklere aykırı davranılması, bunlara iradi ya da ihmali olarak karşı gelinmesi olarak tanımlanabilir. Bu kapsamda basın suçu ise, suç niteliği olan bir eylemin basılmış eserler yoluyla işlenmesidir. Basın suçları sorumluluk ve takip açısından da özel bir sisteme bağlanmıştır.

Fakat basın suçu sadece basılmış eserle ilgili meydana gelen suçlar olarak görölmemelidir. Basın suçları, bazı durumlarda basıl faaliyetini yürütürken de işlenmiş

olabilir. Örneğin, basın iş hukukuna ilişkin hükümlere uyulmaması, bu basın suçunun basın faaliyetini yürütürken işlendiğini gösterir.

Basılmış eserle ilgili olan basın suçlarının cezai sorumluluğunu ise, basılmış eserlerin fikri içeriği ile ilgili olan ve fikri içeriğinin dışındaki yükümlülüklerle ilişkin olarak ikiye ayrılır. Bu ayırım, basın suçlarının çeşitleri incelenirken daha ayrıntılı görülecektir.

Basın suçları için 5680 Sayılı Basın Kanununda ‘basın suçu’ ve ‘basın yoluyla işlenen suç’ terimleri kullanılmış olmasına karşın o dönemde doktrinde bazı yazarlar tarafından basın kanununda, basın suçları arasında herhangi bir ayırma gidilmemiş, aslında bu terimlerle değişik ‘basın suçu’ türlerinin ortaya konulmamış yani aralarında bir ayırım yapılmamış olduğu sonucu çıkarılmıştır. 5187 Sayılı Yeni Basın Kanununda da basın suçları için ‘basılmış eserler yoluyla işlenen suç’, ‘sürekli yayınlar ve süresiz yayınlar yoluyla işlenen suç’ terimleri kullanılmıştır. Öyleyse basın kanunumuzda ‘basının araç olarak kullanıldığı’ suçlar ağırlıklı ve ön plandadır (Dinçtürk, 2007, s. 52).

Ancak 5187 Sayılı Basın Kanununun dava sürelerini düzenleyen 26. maddesinde ‘basılmış eserler yoluyla işlenen suç’ veya ‘bu kanunda öngörülen diğer suçlarla ilgili ceza davaları’ ayırımı yapılmış olduğundan açıkça 2 grup suç kabul edilmektedir.

2.4.1 Basın Suçunun Çeşitleri

Basın suçunu çeşitlerini dar anlamda basın suçları, basın yoluyla işlenen suçlar ve basın düzenine karşı işlenen suçlar olmak üzere üç temel başlık altında inceleyebiliriz.

2.4.1.1 Dar Anlamda Basın Suçları

Ceza kanunlarındaki genel nitelikteki suçların dışında yalnız basılmış eserlerle işlenebilen suçlardır. Yani bir kanun belirli bir hareketi sırf basın yoluyla işlendiği takdirde cezalandırıyor, basılmış eserler dışındaki araçlarla işlendiğinde cezalandırma söz konusu değilse bu suçlar dar anlamda basın suçu olarak nitelendirilmektedir. Basılmış eserlerle işlendiğinde suç olan bu eylemler, başka şekilde işlendiğinde suç oluşturmamaktadır. Bu nedenle salt basın suçlarında eylemin basılmış eserlerle işlenmiş olması suçun önkoşuludur. Burada fiilin basılmış eserle gerçekleştirilmesi suçun unsurlarından biridir (Aydın, 2009, s. 26).

2.4.1.2 Basın Yoluyla İşlenen Suçlar

Hem başka araçlarla hem de basını araç olarak kullanılması suretiyle işlenebilen suçlara basın yoluyla işlene suçlar denmektedir. Suçun başka türlü işlenebilmesi de mümkün olduğu için, basılmış eserle işlenmesi bu suçlar açısından kurucu bir unsur değildir. Bu suçlardaki özellik, basını araç olarak kullanılmış olmasıdır. Bu açıdan bakıldığında bir suçun basın yoluyla işlendiğinin kabulü için yayım bu suçlar açısından kurucu bir unsurdur. Basın yoluyla işlene suçun özelliği basını araç olarak kullanılması nedeniyle suçun oluşma anı, sorumluluk ve yargılama açısından farklılık göstermektedir. Genel nitelikli suçların önemli bir kısmı basın yoluyla da işlenebilmektedir. Ceza hukuku sistemimizde bir suçun basın yoluyla işlenmesi, genellikle cezanın belli oranda artırılmasını öngören ağırlaştırıcı bir neden olarak görülmektedir (Aydın, 2009, s. 27).

TCK’unda şu fiiler basın yoluyla da işlenebilir fiiller arasındadır. İntihara azmettirme ve teşvik (m. 84), tehdit, (m. 106), şantaj (m. 107), hakaret (m. 125), haberleşmenin gizliliğini ihlal (m. 132), özel hayatın gizliliğini ihlal (m. 134), suçu ve suçluyu övme (m. 215), iftira (m. 267) vb. sayılabilir.

2.4.1.3 Basın Düzenine Karşı İşlenen Suçlar

Kanun, yayın faaliyetin bulananlar için uyulması zorunlu yükümlülükler koymuştur. Bu yükümlülüklerle aykırılık eylemleri, basını yönetsel düzenin ilişkin suçları oluşturur. Bundan önceki iki gruba giren suçlar, basılmış eserin içeriğiyle ilgili olduğu halde, bu suçlar uyulması zorunlu kurallarla ilgilidir. Basılmış eserlerde gösterilmesi zorunlu bilgilerin gösterilmemesi ya da gerçeğe aykırı olarak gösterilmesi ile ilgili Basın Kanununun 15., basılı eserlerin yerel c. başsavcılığına teslim edilmemesi ile ilgili aynı kanunun 17. ve cevap ve düzeltmenin yayınlanmamasına yada usulüne uygun yayınlanmamasına ilişkin aynı kanunun 18. maddesindeki suçlar bu konuda örnek gösterilebilir (Çetin, 2008, s. 111).

Kanunlarda basın ve yayın faaliyetlerinde bulunanlar için uyulması zorunlu bir takım yükümlülükler konulmuştur. Bir eserin yayımlanmasından yönetimine ve dağıtımına kadar bir takım formalitelerin yerine getirilmesi zorunludur. Kanunların, basın faaliyetini yürütülmesi yönünden koyduğu koşullara ve yüklediği yükümlülüklerle aykırı davranışları düzenleyen bu hükümlerin konuluş amacı basını idari düzenini sağlamaktır. Bu yükümlülüklerle aykırılık oluşturan fiiller, basın düzenine ilişkin suçları oluşturur (Aydın, 2009, s. 29).

2.4.2 Basın Yoluyla İşlenen Suçlarda Ceza Sorumluluğu

Basın özgürlüğü 1982 Anayasasının 28-32 maddelerinde düzenlenmiştir. Fakat özgürlüklerin sağlanması için kısıtlamaların ve kuralların da olması gerektiği gerçeği doğrultusunda, basına görevler yüklenmiş ve hareket alanı belirlenmiştir.

Basın suçlarında sorumluluğun tespiti için eski TCK'nın 64 ve 65. maddeleri ile yine aynı TCK'nın 132, 133, 159, 31/1, 312, 426, 427, 428, 480.maddeleri de basınla ilgili suç tiplerini düzenlemektedirler. Oysa Yeni Basın Kanunu 11. maddesinde ceza sorumluluğunu, 12. maddede de hukuki sorumluluğu düzenlemiştir. Ceza sorumluluğunda eser sahibi ön plana çıkarılmış ve süreli ya da süresiz yayınlarda yazıyı yazan, resmi yapan, çeviren kişilerin sorumlu olacağı açıkça ifade edilmiştir. Yeni Ceza yasası ise; İntihara teşvik (m.84/3), Hakaret (m.125/4), Haberleşmenin Gizliliğinin ihlali (m.132/4), Kişiler arasındaki Konuşmaların Dinlenmesi (m.133/3), Özel Hayatın Gizliliğinin İhlali (m. 134/2), Verileri Hukuka Aykırı Olarak Yayılması (m.136), Nitelikli Dolandırıcılık (m.158/1-g), Kamu Barışına Karşı Suçlar (m.213-218), Suç işlemek için Örgüt Kurma (m.220/8), Müstehcenlik (m.226/2, 5), İftira (m. 267), Yargı Görevi Yapanı Etkileme (m.277/1), Soruşturma Gizliliğini İhlal Etme (m.285/3), Kovuşturmada Ses ve Görüntüleri Kayda Alma (286/1), Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs Etme (288/2), Devlete Karşı Savaşa Tahrik (m.304/1), Temel Milli Yararlara Karşı Hareket (m.305/2), Halkı Askerlikten Soğutma (m.318/2), Askerleri İtaatsizliğe Teşvik (m. 31 9/2), Savaşta Yalan Haber Yayma (m. 323), Devletin Güvenliğine ve Siyasal Yararlarına ilişkin Bilgileri Açıklama (m. 329/1, 336/1, 337/1) gibi maddelerde fiilin basın yayın yolu ile işlenmesi halinde işlenen suç tiplerini ve cezai sorumluluğu düzenlemiştir.

2.4.2.1 Dönemsel Yayınlarda Sorumluluk

Mevkutelere işlenen suçlarda sorumluluk, suçu vücuda getiren yazıyı veya haberi yazan veya resmi ve karikatürü yapan kimse ile beraber bu mevkutenin ilgili sorumlu müdürüne aittir. Ancak sorumlu müdürler için verilen hürriyeti bağlayıcı cezalar, süresine bakılmaksızın para cezasına çevrilerek hükmolunur. Buradan da anlaşılacağı üzere yazıyı yazan vs.nin sorumluluğu subjektif olmakla beraber, sorumlu müdürün sorumluluk şekli objektif sorumluluktur (Akıncı, 2006, s. 33).

Basın Kanununun 11. maddesinin 2. fıkrasında, ceza hukukun genel hükümlerine uygun olarak süreli ve süresiz yayınlar yoluyla işlenen suçlardan eser sahibinin sorumlu olduğu

vurgulanmıştır. Eser sahibinin belli olması ve hakkında cezai takip yapılabilmesi durumunda iştirak söz konusu değilse basın suçundan dolayı başka bir kişi sorumlu tutulamayacaktır. Ancak bu hüküm, eser sahibinin işlediği suça iştirak iradesiyle katılmış olana herhangi birisinin de TCK'nın iştirak hükümleri uyarınca eser sahibiyle birlikte cezalandırılmasına engel oluşturmamaktadır (Aydın, 2009, s. 87).

2.4.2.2 Dönemsel Olmayan Yayınlarda Sorumluluk

Basılı eserin sahibinin belli olmaması halinde sorumluluk, yayınlataana aittir. Yayınlataan belli olmadığı veya bu kimseler aleyhinde Türk mahkemelerinde dava açılmadığı takdirde sorumluluk, basana, basanda belli olmadığı takdirde satan ve dağıtana aittir. Bu eserin suç unsurları ihtiva edip etmediğini satanın bilip bilmemesi sonucu etkilememekte objektif sorumluluk yüklenebilmektedir.

Objektif sorumluluk halini düzenleyen Basın K.m.16'nın subjektif sorumluluk esaslarına göre düzenlemesi gerektiğini savunan Yener ise bu hükmün AY.m.38'de düzenlenen ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine aykırı olduğunu, yazı işleri müdürünün eser sahibinin yazısının hukuka aykırılığından sorumlu tutulması durumunda 3. şahsın fiilinden sorumluluğun söz konusu olduğunu ve bunun kabul edilemeyeceğini belirtmiştir. Gayri mevkuteler bakımından kabul edilen basamaklı ceza sorumluluğunun da yerinde olmadığını, Basın K.m. 35 ve 38'in subjektif sorumluluk esasına göre yeniden düzenlenmesi gerektiğini belirten Yener, genel olarak objektif sorumluluk sisteminin terk edilerek sorumluluğun subjektif esaslara oturtulması gerektiğini savunmuş, dönemsel ve dönemsel olmayan suçlar açısından bir farklılık yaratılmadan ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesinin hayata geçirilmesinin amaç olması gerektiğini belirtmiştir.

Son olarak yeni Ceza Kanunu'nun basın ile ilgili uygulamasına ışık tutacak bir Hukuk Genel Kurulu Kararını Sorumluluk Hukuku bakımından toplumsal yarar ile basın yayın özgürlüğünün karşılıklı dengede tutulması gerektiğine işaret etmiştir (Akıncı, 2006, s. 33- 34).

Basın Kanunu'na göre süresiz yayınlarda da işlene suçun asıl sorumlusu eser sahibidir (BK, m.11/2). Ancak eser sahibinin belli olmaması veya yargılanamaması gibi bazı durumlarda yayım sürecinde yer alan yayımcı ve basımcı kademeli şekilde sorumlu tutulmuştur. Kanununun 11. maddesinin 3. fıkrasında, süresiz yayınlarda eser sahibinin belli olmaması veya yayım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında olması nedeniyle Türkiye'de yargılanamaması veya verilecek cezanın eser sahibinin diğer bir suçtan

dolayı kesin hükümle mahkum olduğu cezaya etki etmemesi hallerinde yayımcının sorumlu tutulacağı belirtilmiştir. Yeni kanunda eski kanunda da düzenlene yayımcı ev basımcının sorumluluğuna yer verilirken satan ve dağıtanın sorumluluğu kaldırılmıştır (Aydın, 2009, s. 96).

2.4.2.3 Basın Kanunu'na Göre Cezai Sorumluluk

Basın Kanunu'na göre cezai sorumluluk Kanunu 11. Maddesi'nde düzenlenmiştir. Buna göre basılmış eserler yoluyla işlenen suç yayım anında oluşur. Süreli yayınlar ve süresiz yayınlar yoluyla işlenen suçlardan eser sahibi sorumludur.

Süreli yayınlarda eser sahibinin belli olmaması veya yayım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında bulunması nedeniyle Türkiye'de yargılanamaması veya verilecek cezanın eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkûm olduğu cezaya etki etmemesi hâllerinde, sorumlu müdür ve yayın yönetmeni, genel yayın yönetmeni, editör, basın danışmanı gibi sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili sorumlu olur. Ancak bu eserin sorumlu müdürün ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin karşı çıkmasına rağmen yayımlanması hâlinde, bundan doğan sorumluluk yayımcıya aittir.

Süresiz yayınlarda eser sahibinin belli olmaması veya yayım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında olması nedeniyle Türkiye'de yargılanamaması veya verilecek cezanın eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkûm olduğu cezaya etki etmemesi hâllerinde yayımcı; yayımcının belli olmaması veya basım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında olması nedeniyle Türkiye'de yargılanamaması hallerinde ise basımcı sorumlu olur (Yıldız, Tarihsiz, s. 86).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İDARİ YAPTIRIMLAR, BASIN HUKUKUNDA İDARİ ve CEZAI YAPTIRIMLAR

3.1 Yaptırım Kavramı

Tarihin çok eski devirlerinden bu yana, düzenli yaşamak insanlar açısından bir gereklilik olarak belirlemiştir. Topluluk içinde yaşamının en önemli ögesi güvenlik ihtiyacıdır. Düzenli ve güvenli bir yaşam için bir takım kuralların varlığı gereklidir. Toplu halde yaşama ancak, belirli bir sosyal disiplinin varlığıyla mümkündür. Doğal koşullarda, toplumda sosyal disiplin, genellikle bir dış müdahale olmazsın kendiliğinden kurulur. Ancak toplumun genişlemesiyle birlikte, düzen ve disiplini sağlam, üstün bir otorite tarafından, örgütlü müeyyideler düzeninin kurulması ile sağlanabilir. Bu düzene ise yaptırım içeren hukuk kuralları ile ulaşılabilir (Oğurlu, 2001, s. 19).

Yükümlülükler aykırı olarak ve bu nedenle haksızlık oluşturan bir davranış gerçekleştirildikten sonra, bu haksızlık artık gerçekleşmemiş hale döndürmek mümkün değildir. Ancak, yükümlülükler aykırılık dolayısıyla gerçekleşen haksızlık karşısında, hukuk düzenin idamesi amacıyla, bazı yaptırımlar uygulanmaktadır. Bu itibarla, yaptırım, insanın yükümlülüklerine aykırı davranmasının gerekli kıldığı hukuki sonuçtur. Gerçekleşen haksızlık dolayısıyla, hukuk düzeninin kişiler arasında oluşturduğu denge bozulmuştur. Yaptırım tatbikiyle güdülen genel amaç, bu dengenin yeniden tesis edilmesidir (Özgenç, 2013, s. 605).

Toplumsal bir ortam içinde yaşamak belirli bir düzeni ve bu düzenin kurallarına uyulmasını gerekli kılmaktadır. Bu kuralların amacı, bireylerin birbirleriyle ve toplumla, toplumun da bireylerle olan ilişkilerini düzenlemek, çıkar çatışmaları arasında bir denge kurmak, böylece toplum düzenini sağlamaktır.

Toplumda düzeni sağlayan kurallar arasında, başta hukuk kuralları gelmektedir. Hukuk kuralları dışında kalan görgü kuralları, ahlak kuralları ve din kuralları, toplum düzeninin sağlanmasında etkili olamamaktadır. Toplumda düzenin sağlanması için, önceden belirlenmiş kurallara aykırı davranışları etkileyecek, herkesi bağlayıcı, uyulmaması halinde yaptırımı öngören hukuk kuralları gereklidir. Hukuk kuralları, insanlar arası ilişkileri düzenlemek amacıyla çıkarılır ve özünde emir unsuru bulunmaktadır. Hukuk kuralları, genel bir emri ya da yasağı içermesinin yanında, bu emir ve yasağa uyulmamasını bir yaptırıma bağlamaktadır. Yaptırımın uygulanması

görevi ise, mahkemeye, polise, icra dairesine ya da başka bir yetkili organa aittir. Hukuk kuralının maddi içeriği, emir ve yaptırım unsurlarından oluşur. Doğrudan yaptırım içermese bile, hukuk kurallarının arkasında bir yaptırım unsuru bulunur. Maddi yaptırımı olmayan bir hukuk düzeninin geçerli olması düşünülemez. Yaptırım, hukuk kuralının ihlaline bir tepki olarak tanımlanabilir. Kusurlu olduğu saptanan bir eylemi cezalandırmak amacıyla uygulanır. Yaptırım, hukuka uygun hareketi sağladığı gibi, hukuka aykırı davranışların yol açtığı sonuçları düzeltmeyi ve etkisiz hale getirmeyi de amaçlamaktadır. Genel hukuk teorisinde ve felsefede, geniş anlamda, yasa koyucunun, bir kuralın etkili olmasını sağlama aracı olarak kullanılır. Bir kurala uyulmamasının cezasıdır. Yasa koyucu, bir kuralı eylemi ile ihlal eden kimseye, bu eyleminin karşılığı olarak ceza verilmesini öngörmektedir. Böylece, hukuki düzende meydana getirilen bozukluğun karşılığı olarak yaptırım uygulanır. Hukuk kurallarına uyulmasının gerçekleştirilebilmesi için uygulanan ve hukukun öngördüğü yaptırım, özü itibarıyla cezadır ve zorlayıcılık unsuru içermektedir (Karabulut, 2006, s. 16). Hukuk kuralının yürürlüğü yaptırım olmaksızın sağlanamaz. Yaptırım, hukuk kuralının verdiği emrin yerine getirilmemesi veya kuralın öngördüğü yasağın ihlali halinde uygulanır.

3.1.1 İdari Yaptırım Kavramı

Kamu düzeninin korunması amacıyla, düzene aykırı davranışları önlemek için Devlet, idareye bazı yetkiler vermiştir. İdari ceza hukuku bu yetkilerin nasıl kullanılacağını, sosyal düzeni bozucu davranışların neler olduğunu ve bunları önleyici ne gibi yaptırım ve önlemlerin uygulanabileceğini gösterir. Tanımdan da anlaşıldığı gibi idari ceza hukuku idarenin kolluk faaliyetlerinin önleyicilik niteliğini değil, bastırıcılık niteliğini ele almaktadır. Gerçekten idari ceza hukuku denilince akla gelen şey cezalandırıcı yaptırım tatbikine idari bir unsurun karışmış olmasıdır. İdari ceza hukukunun bu kapsamda en önemli özelliği de ortaya çıkmaktadır: bu hukuk dalı idareye, araya bir yargılama organı girmeden bizzat idari usuller kullanarak yaptırım tatbik etme yetkisi vermektedir (Bardakçı, 2006, s. 27).

İdari yaptırımlar, bir hukuk kuralının uyulmaması durumunda bu uymamanın karşılığı olarak idarece verilen tepkidir. İdare tarafından verilen tepkinin amacı sosyal düzeni veya idari düzeni korumaktır. İdari yaptırımların gerekliliği de bu noktada ortaya çıkar. İdare, kamu hizmetlerini yerine getirmek, kamu güvenliğini sağlamak adına idari yaptırım uygulama yoluna gidecektir (Koç, 2008, s. 38).

Kamu düzeninin korunmasına yönelik olarak getirilmiş bulunan hukuk normlarının ihlal edilmesi, her zaman adli makamlarca yapılacak yargılama sonucu verilecek hürriyeti bağlayıcı cezaları veya yine adli makamlarca yapılan yargılama sonucu verilecek bir mesleğin icrasından men veya para cezası verilmesini gerektirmez. İdari cezalar, ilgililerin idareye karşı olan borç ve yükümlülüklerini yerine getirmelerini ve idarece konulmuş bulunan yasaklara uymalarını, kısaca idari düzeni sağlamaya yönelik yaptırımlardır.¹⁴ Bazı yargı organları kararlarında da idari yaptırım kavramına yer verilmiştir. Uyuşmazlık Mahkemesi “...kanunun öngördüğü bir cezanın idarenin bir organı eliyle uygulanabilmesi” olarak idari yaptırımı izah etmiştir. Anayasa Mahkemesi ise bir kararında “İdarenin bir yargı kararına gerek olmaksızın yasaların açıkça verdiği yetkiye dayanarak İdare Hukukuna Özgü yöntemlerle, doğrudan doğruya bir işlemi ile uyguladığı yaptırımlarla, verdiği cezalara idari yaptırım denilmektedir” şeklinde tanımlama yoluna gitmiştir (Özdemir, 2007, s. 7).

3.1.2 Cezai Yaptırım Kavramı

Bir emri ihlal eden kimseye çektirilen acıyı ifade eden ceza, ceza hukuku anlamında, kanun tarafından öngörülen ve adli makamlar tarafından ceza muhakemesi adı verilen işlemler bütününe göre kanunun bir emrini ihlal eden kişiye verilen acıdır. Tıpkı suç gibi ceza açısından da kanunilik ilkesinin önemini vurgulamak gerekir. 5237 sayılı kanunun 2. maddesinde belirtildiği üzere, kanunda öngörülmeven bir fiil için kimseye ceza verilemez ve yazılı cezalardan başka cezalara hükmolunamaz. Ceza Kanunu anlamında suç ve cezadan bahsedebilmek için bunların muhakkak Kanun’da düzenlenmiş olması gerekir. Bu zorunluluk hukuki belirliliği ve güvenliği sağlamaya yöneliktir (Erdinç, 2012, s. 247).

3.2 Basın Suçları Türleri

Basın suçları ve çeşitlerine çalışmamızın 2. bölümünde kavramsal olarak değinmiştik. Bu bölümde ise basın suçlarını ve bu suçların işlenmesi halinde karşılaşılabilecek olan idari ve adli yaptırımları özellikle kişilik haklarına yapılan ihlaller yönünden ayrıntıları ile incelemeye çalışacağız.

3.2.1 Basın Yoluyla Kişilik Haklarına Yapılan Saldırıları

Kişilerin malvarlığı değerleri veya kişilik değerlerine karşı yapılan saldırılar iki şekilde olur. Birincisi insan fiilinin sonucu olarak ortaya çıkar ki, bunlara haksız fiil denir. Bazen ise malvarlığı veya kişilik değerlerine yönelen saldırı bir hukuki ilişkiden, bir sözleşmeden kaynaklanır. Bir sözleşme ile hakkın ihlali, tarafların sözleşme hükümlerini tam olarak veya gereği gibi yerine getirmemelerinden doğar. Bu durumda sözleşme hükümlerine aykırılık söz konusudur.

Basın yolu ile kişilik hakkına yapılan saldırılar, sözleşmeye aykırılık şeklinde vücut bulabileceği gibi, daha çok haksız fiil niteliğindeki bir davranış sonucu ortaya çıkar.

Kişilik hakkına sözleşmeye aykırılık yolu ile saldırılarda, genellikle konusu bir basın açıklamasının yapılması veya yapılmaması olan bir sözleşmenin ihlali söz konusudur. Bu durum, bir kimsenin basın yolu ile bir açıklamada bulunmak veya bulunmamak hususunda yapılan bir sözleşmeyle yükümlülük altına girmesine karşın, bu yükümlülüğe uymaması ile ortaya çıkar. Kural olarak kişilik hakkının bu şekilde ihlali akdi sorumluluğa ilişkin genel hükümler uygulanır. Ayrıca kişilik hakkının bu şekilde ihlali sık rastlanan bir durum da değildir. Kişilik hakkına yapılan saldırılar daha çok sözleşme dışı yollarla, haksız fiil niteliğindeki davranışlar sonucu ortaya çıkar.

Günümüzde teknolojik gelişmelerin yetişilemeyen hızı sebebi ile kişilik hakkının basının haksız fiil niteliğindeki davranışlarıyla ihlali önem kazanmıştır. Basın açıklamalarının okuyucuyu ikna etme ve inandırma özelliğinin öneminden daha önce bahsetmiştik. İşte basın, bu özelliği sebebi ile yaptığı açıklamalarla geniş kitleleri kolayca etkileyebilir.

Basının, yaptığı açıklamalarla kişilik hakkını ihlali için, yapılan açıklamanın hukuk düzenince tasvip edilmeyen, kişinin maddi veya özellikle manevi değerlerinde bir eksilmeye yol açacak nitelikte olması ve basın açıklamasının yapılmasında hukuka uygunluk sebeplerinin bulunmaması gerekir. Kişilik hakkının basının haksız bir davranış niteliğindeki bir açıklaması sonucu ihlali kural olarak kişilerin maddi bedensel değerleri de ihlal edilebilir. Ancak, ihlallerin çoğunluğu kişilerin manevi kişilik değerlerine yöneliktir (Belli, 2007, s. 60).

3.2.1.1 Kişilik Hakkına Yapılan Saldırıların Başlıca Türleri

Yapılan bir yayınlı kişileri yanlış bir ilaç kullanmaya veya bilimsel olmayan yollarla tedavi yöntemlerini denemeye sevkedip, sağlıklarının bozulmasına veya ölümlerine sebebiyet vererek maddi bedensel değerlerine saldırıda bulunmak mümkündür. Yine yapılan bir yayınlı kişilerin mesleki ve ticari değerlerine saldırarak onların bu yönden zarar uğramalarına sebebiyet vermek de mümkündür. Biz bu bölümde basın yoluyla kişilik hakkına yapılan saldırıları, kişilerin manevi değerlerine, özellikle de şeref ve haysiyete yönelik saldırılar ile hayat alanlarına yönelen saldırılar açısından inceleyeceğiz.

3.2.1.1.1 Şeref ve Haysiyete Yönelik Saldırıları

Yapılan yayınlarda en fazla saldırıya uğrayan değerlerden biri şeref ve haysiyettir. Basının şeref ve haysiyete saldırı iddiasından kurtulabilmesi için uygun amaca uygun araçla hizmet etmesi gerekir. Basının kişinin şeref ve haysiyetine yönelik yayınında, kanunun veya üçüncü kişinin veya bir grubun çıkarı daha üstünse üstün amaçtan söz edilir. Kamunun veya üçüncü kişinin çıkarının hangi durumlarda üstün olacağı konusunda kesin bir sınırlama yoktur. Hakim bu gibi hallerde MK.'un 1. maddesine göre değerlendirme yaparak sonuca varır. Hakim bu değerlendirmeyi yaparken olayın bütün özelliklerini dikkate alarak çatışan çıkarları, yani kişinin şeref ve haysiyetinin korunmasını ve üstün olduğu iddia edilen çıkarı karşılaştırarak bir sonuca varır (Dural ve Öğüz, 2006, s. 126).

Basının haber verme fonksiyonunu yerine getirirken kullanacağı hakkın özel hukuk alanında sınırı, a) Gerçeklik b) Kamu Yararı ve Toplumsal İlgi c) Güncellik d) Konu ile İfade Arasında Düşünsel Bağlılık kuralları ile belirlenmiştir. Haber verme hakkı bu sınırlar içinde kaldığı sürece hukuka uygundur. Yukarıda sözü edilen sınırlayıcı temel kurallardan sonuncusu, haber gerçeği yansıtsa bile kullanılacak dil ve ifadenin, yapılacak yorumun, haberin verilisinin gerektirdiği ve zorunlu kıldığı biçim ve ölçüde bulunmasını öngörür (Yargıtay 4. HD, 11.07.94/1123/6518).

Şeref ve haysiyete yönelik saldırılarda en çok kullanılan araç yazıdır. Bununla birlikte resim de saldırılarda kullanılan araçlardandır. Saldırı teşkil eden yayında yazı ve resim birlikte kullanılmış da olabilir ki; bu durumda resmin inandırıcılığının fazla olması ve dikkat çekme özelliği sebebi ile saldırının ağırlığı daha fazladır (Kılıçoğlu, 1983, s. 76).

Açıklama ile yapılan saldırılarda olayın basın aracılığıyla ilk defa açıklanması veya daha önce açıklama yapıldığı halde aynı olay hakkında tekrar açıklama yapılması söz konusudur. Açıklanan olayın gerçek veya gerçek dışı olması mümkündür. Gerçek dışı olay açıklamaları kural olarak daima hukuka aykırı olarak kabul edilirler. Buna karşılık gerçek olay açıklamalarının ise daima hukuka uygun olduğunu söyleyemeyiz. Yapılan açıklamanın güncel olmaması ve yayınlanmasında kamu yararı bulunmaması durumlarında açıklama hukuka uygun değildir. Olay, haklı çıkarların korunması için değil de, hukuk ve genel ahlakın izin vermediği bir amaç güdülerek yayınlanırsa hukuka aykırılık söz konusu olur.

Bir basın açıklamasının bir kısmı gerçek olmakla beraber, bu basın açıklamasına gerçek olmayan bazı eklemeler yapılması durumunda, basın açıklamasının hukuka aykırı olup olmadığının tayininde gerçek dışılığın ana veya yan noktalara ilişkin olup olmadığına göre karar verilir (Belli, 2007, s. 64).

Bir haberi yayınlayan kişinin yayınladığı haberin ne ölçüde doğru olduğunu ve kişilere nasıl zarar verebileceğini düşünerek bu tip yayınlardan kaçınması meslek etiği açısından önemli bir yükümlülüktür. Haberi veren kişinin, haberin güvenilir kaynaklardan öğrenilip öğrenilmediğini ve gerçek olup olmadığını iyice araştırması ve haberi ondan sonra yayınlaması gerekir. Tüm araştırmalara rağmen haber yine de gerçeği yansıtmıyorsa artık burada haberi verenin kusurlu olmadığını kabulü zorunludur. Ancak bu durum, haberi verenin kusursuzluğu sebebi ile ona karşı tazminat isteminde bulunulmasına engel nitelikte ise de, haberin hukuka aykırılığını ortadan kaldırmaz.

Düşünce açıklamalarında meydana gelen bir olayla ilgili olarak kişisel görüşlerin açıklanması anlamına gelir. Bu açıklamalarda bazen bir olaya bağlı olarak açıklama yapılır. Bazen ise olaydan bağımsız olarak subjektif görüşlerin açıklanması şeklinde yapılır.

Olaya bağlı olarak bir açıklama yapılması durumunda şeref ve haysiyete saldırı niteliği olup olmadığının tespiti kolaydır. Şeref ve haysiyeti ihlal eden olay gerçek değilse, buna dayanılarak yapılan düşünce açıklamaları da hukuka aykırı olur (Dural ve Ögüz, 2006, s. 124). Olay gerçek ise amaçla araç arasındaki dengenin korunup korunmadığına ve haberin veriliş tarzına bakılarak bir değerlendirme yapılabilir. Bu açıklamaların şeref ve haysiyeti ihlal etmemeleri için gerçek olaylara dayanması, açıklamanın yapılışında objektif davranılması, açıklama yapılan hususların

doğruluğunun ispatına imkan verilecek ölçüde olması ve okuyucuda yanlış kanaat uyandıracak tarzda olmaması gerekir.

Olayla bağlı olmaksızın yapılan açıklamalarda subjektif bir görüşün açıklamasının yapılması ve herhangi bir olaydan bahsedilmemesi sebebi ile bu açıklamaların hukuka aykırı olup olmadığının tespiti zordur. Zira, açıklama kişinin kendi görüşünü yansıtmaktadır ve olaylara değil, değer yargılarına dayanmaktadır. Bu sebeple de aksinin ispatı mümkün değildir. Bu gibi açıklamalarda, açıklamanın kişisel görüşlerin açıklanması sınırlarını aşp kişilerin şeref ve haysiyetini ihlal edici nitelikte olup olmadığının tespitinde orta düzeyde bir okuyucunun yapılan açıklamadan ne şekilde etkileneceği belirlenerek karar verilir (Belli, 2007, s. 67).

Şeref ve haysiyete saldırı niteliği taşıyan resim, teknolojik makinelerin kullanılması yoluyla elde edilen baskılar olabileceği gibi, çizim yoluyla da elde edilen resimlerde olabilir.

Resim yayını ile şeref ve haysiyete saldırılar çeşitli şekillerde ortaya çıkar. Resim, kişilerin fiziki özürlerini açığa çıkararak veya kullanıldığı yer itibarıyla şeref ve haysiyete saldırı niteliği taşıyabilir. Yine bir olay açıklamasında resmi yayınlanmak istenilen kişi yerine bir başkasının resminin kullanılması veya kişinin resminin izinsiz olarak reklam aracı olarak kullanılması da şeref ve haysiyeti ihlal edici niteliktedir (Kılıçoğlu, 1983, s. 77).

Çizim yoluyla elde edilen resimlerle de kişilerin şeref ve haysiyetlerine saldırıda bulunulabilir. Kişilerin fiziki özelliklerinin çizim yolu ile oluşturulduğu mizahi anlam taşıyan resimlere karikatür denir. Karikatürlerde kişilerin bazı fiziki özelliklerine ağırlık verilerek onu tanıtmaya yönelik abartılı bir çizim yapılır. Ancak, kişiyi küçük düşürücü ve aşağılayıcı bir nitelik taşımadıkça sırf bazı fiziki özelliklerinin onu resimde okuyucuya tanıtmaya yönelik olarak abartılı çizilmesi şeref ve haysiyete saldırı niteliğinde değildir. Aksi takdirde tüm karikatürlerin şeref ve haysiyete saldırı niteliği taşıdığı kabulü gerekir ki; bu da karikatür sanatının yapılmasını tamamen engeller (Kılıçoğlu, 1983, s. 79).

3.2.1.1.2 Özel Hayatın Gizliliğine Karşı Yapılan Saldırıları

Özel hayat alanı ile gizlilik alanı, çalışmada daha önce de belirtildiği gibi, hukuken birbirinden farklı kavramlar olmasına rağmen, uygulamada gizli hayat alanının, özel hayatla iç içe geçtiği görülür. Bu sebeple, her iki alan da özel hayat kapsamında

değerlendirilmektedir. Özel hayat, kişinin gizli tutmakta çıkarının bulunduğu hususları içeren hayat alanıdır. Bu alanın korunmasındaki hukuki yarar, kişinin özel hayatına dair herkes tarafından bilinmeyen, özel araştırma ve bilgi edinmeyle sağlanan kişisel hususların öğrenilmemesi ve başkalarına açıklanmamasıdır. Kişilerin özel hayat alanları ile ilgili bilgilerin açıklanması, özel hayatın ifşası sayılmaktadır (Özek, 1978, s. 250).

Özel veya özel hayatın gizli yönüne ait bir olay veya hareketin basında gösterilmesi, kişinin rızasıyla veya rızası dışında meydana gelebilir.

Kişinin rızası ile bilgi edinme farklı yollardan gerçekleşebilir. Bu yollardan ilki, sır sahibinin bizzat topluma açıklama yapması veya basın açıklamasında bulunarak sırlarını dışarıya ifşa etmesidir. Özellikle sanatçılar, yazarlar vb. gibi kamunun ilgisini çekmek isteyen kişilerin rızalarıyla yapılan röportajlar, bunun klasik örneğini oluşturur (Dural ve Ögüz, 2006, s. 139). Bunun dışında, kişilerin basın mensuplarına duydukları güven dolayısıyla, kendilerine ait bilgilerini onlarla paylaşmaları mümkün olabilir. Basın mensubunun gerçek kimliğini gizleme yoluyla, kişinin şahsi sırlarını öğrendiği durumlarla da karşılaşılabilir. Kişinin açıkça rızasının bulunduğu açıklamalar dışında sayılan diğer hallerde, rızaya dayanan bir bilgi edinme olmasına rağmen, bu rıza, kişinin, sırlarının yayınlanması yönünde verilmiş bir rıza değildir. Bu sebeple, basın mensubunca öğrenilen sırların haklı bir sebep olmaksızın açıklanması, kişinin özel hayatına yapılan hukuka aykırı bir müdahaleyi oluşturur (http://www.basinkonseyi.org.tr/lang_tr/pressOccupationPrinciples.asp).

Kişinin rızası dışında onun özel hayatına giren, özel mektup, anı, resim, hesap ve iş defterleri, yazışma vb. belgeler ile ailevi, duygusal ve cinsel alan ve bu alanlara ait sırların basın tarafından yayınlanması, kişinin özel hayatına yapılan bir müdahaleyi oluşturur. Bunlardan kişiye özel mektuplarla ilgili olarak, mektubun içeriğindeki sır niteliği taşıyan bilgilerin izinsiz yayınlanmasıyla, aynı anda hem mektubu gönderenin, hem de alıcısının özel hayatına basın yoluyla saldırıda bulunulduğu kabul edilir. Başka bir durumda ise, mektup alanın mektupta yazan sırları basınla paylaşması, hem, kişinin, sır saklama görevine, hem de basın mensubunun, eline geçirdiği sırları yayınlamama görevine ters düşmelerinden dolayı, özel hayat hakkına müdahale ettiklerinden, ikisinin de sorumluluğu vardır.

Kişiyeye ait özel yaşam hakkı ile şeref ve haysiyeti, birbirine benzerlik gösteren kavramlar olmakla birlikte, basın tarafından en sık müdahaleye uğrayan kişisel varlıklardandır. Günlük hayatta sıkça karşılaşıldığı üzere, şeref ve haysiyete yönelik bir

müdahalenin, aynı zamanda kişinin gizli veya özel hayat alanına yapılan bir müdahaleyi oluşturması mümkündür. Örneğin bir kimsenin sabıkasının veya başkalarıyla olan evlilik dışı ilişkilerinin kamuoyuna açıklanması böyledir. Halbuki bu iki kavram, birbirinden bağımsız değerlendirilmesi gereken, iki ayrı kişisel varlıktır. Özel ve gizli hayat alanlarına yapılan haksız bir saldırıyla, aynı zamanda kişinin şeref ve haysiyetine yönelik bir zarar meydana gelip gelmediğine bakılmaksızın, kişilik hakkının ihlal edildiği varsayılır (Kılıçoğlu, 1983, s. 100).

3.2.2 Türk Ceza Kanunu'nda Düzenlenen Suçlar

Basın ve yayın dışında başka şekillerde işlenebilen gelen nitelikli bazı suçlar, basın ve yayın organlarını araç olarak kullanılması suretiyle de işlenebilmektedir. Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenen intihara teşvik, hakaret, haberleşmenin gizliliğini ihlal gibi suçlar başka şekillerde işlenen genel suçlar olmakla birlikte basın yoluyla da işlenebilmektedir. Bu tür suçların bazılarının basın yoluyla işlenmesi halinde kanunda daha ağır ceza verilmesi öngörülmekte idi. Örneğin TCK'nın 132. maddesinde düzenlenen haberleşmenin gizliliğini ihlal suçunda, haberleşme içeriğini basın ve yayın yolu ile yayımlanması halinde cezanın yarı oranında artırılarak uygulanması hüküm altına alınmış idi. (Aydın, 2009, s. 44). Fakat 2012 yılında yapılan değişiklikle kanun koyucu basın özgürlüğü lehine ceza artırımından vazgeçti ve aynı ceza ile hükmetti. Varolan bu durum kanun koyucunun basın yoluyla suçun işlenmesini kanundan çıkarmayarak, suçun basın ve yayın yoluyla işlenebileceğini de öngörmüştür.

Özel hayatın gizliliği hakkı, ifade özgürlüğü ile ilgisi olması nedeniyle basın özgürlüğü ile çatışma potansiyel olan bir haktır. Basın ve ifade özgürlüğünün kullanılması sırasında özel hayatın gizliliğine müdahalelerin meydana geldiği sıkça görülmektedir. Basını yaptığı açıklamalar ve eleştiriler kimi zaman kişilik haklarına saldırı oluşturmakta ve bu durumda basın özgürlüğüyle kişilik hakları arasında bir çatışma doğmaktadır. Bunun önüne geçebilmek için ulusal ve uluslararası metinlerde basın ve ifade özgürlüğünün sınırlarından birini özel hayatın gizliliği hakkını oluşturduğu görülmektedir (Polater, 2010, s. 33).

Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenen basın yoluyla işlenebilen suçlar 30 başlık halinde düzenlenmiştir. Çalışmamızın bu bölümünde TCK'da düzenlenen bu suçlardan özellikle kişilik haklarını korumaya yönelik olanları detaylarıyla incelemeye çalışacağız.

3.2.2.1 Hakaret

TCK'nın 125. maddesinde düzenlenen hakaret suçu basın yoluyla da işlenebilen bir suçtur. Bu suçun basın yoluyla işlenmesi halinde verilecek cezanın üçte bir oranında artırılacağı da Kanunda belirtilmektedir. *“Ceza, hakaretin alenen işlenmesi hâlinde, altıda biri; basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, üçte biri oranında artırılır”* (TCK, md. 125/4). Ayrıca, 2005 yılında 5377 sayılı kanun ile yapılan değişiklik ile basına verilen bu özel ceza artırımını kaldırılmış ve sadece suçun alenen işlenmesi nedeni ile ceza artırımını on görülmüştür.

Yasalar, kişilerin ve toplunu değer verdiği varlıkları korurlar ve bunlara karşı gerçekleştirilen eylemleri suç olarak nitelendirirler. Bu varlık ve değerler, hayat, sağlı, vücut ve mal gibi maddi bünyeli olabileceği gibi manevi varlık ve değerler de olabilir. Kişinin manevi varlığı “şeref”tir. Şeref ve haysiyete saldırı eylemleri hareket suçunun konusunu oluşturur. Şeref ve haysiyet, bir kimseye toplum tarafından verilen değerlerin toplamıdır. Şeref kavramı biri sübjektif ve iç şeref diğeri ise objektif ve dış şeref olmak üzere iki mana ifade eder. Birincisi ferdin kendi haysiyeti hakkında beslediği fikir ve düşünce olduğu halde, ikincisi, diğeri insanların ve özellikle vatandaşların o kişi hakkında düşündüklerinden ibarettir (Çetin, 2008, s. 452).

Bu suçun mağduru ve faili TCK'nın ilgili maddelerine göre herhangi bir kimse olabilir. Ayrıca bu suçun faili ve sorumlusu olacak kişiler 5187 Sayılı Basın Kanunu'nun 11. maddesinde ve 2954 Sayılı TRT Kanunu'nun 28. maddesinde gösterilmiştir. Bu suçun mağdurları bazı durumlarda özellik arz eder. Bunlar akıl hastaları, kamu görevlileri, resmi kurullar, tüzel kişiler ve ölümlerdir.

Hakaret suçu hem basın yoluyla hem de basın dışı araçlarla işlenebilen bir suçtur. Basın yoluyla işlenenler yazılı basın yoluyla (basılmış eserler yoluyla) işlenebileceği gibi radyo ve televizyon yoluyla da işlenebilir. Yazılı basın yoluyla işlenen suçlardan kimlerin sorumlu olacağı 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 11. maddesinde gösterilmiş, bu suçlardan açılan davaların bağlı olduğu usul hükümlerin de aynı Kanununun 26- 29. maddeleri arasında yer verilmiştir. Yeni Ceza Kanunumuzun tanımlar başlıklı 6. maddesinde “basın ve yayın yolu ile deyiminden; her türlü yazılı, görsel işitsel ve elektronik kitle iletişim aracılığıyla yapılan yayınlan anlaşılır” denerek, yalnız yazılı basın, radyo- televizyon ve diğeri elektronik kitle iletişim araçlarıyla yapılan yayınlar yoluyla işlenenler basın ve yayın yoluyla işlenmiş sayılmış, hakaret içeren bir yazı ya da resmin genel bir yere asılması vb. suretlerle işlenenler 765 sayılı Kanundaki kabulün

tersine basın ve yayın yoluyla işlenmiş sayılacakların dışında tutulmuştur. Bu durumda bu ikinci gruba giren suçlar da alenen işlenmiş sayılıp ceza 1/6 oranında artırılmaktadır (Çetin, 2008, s. 467- 468).

3.2.2.2 Haberleşmenin Gizliliğini İhlal

TCK bu suçları 132/1.maddesinde öngörmüştür. Haberleşenler dışında herkes suçun faili olur. Haberleşenler suçun faili olamazlar. Suçun mağduru hem gönderen hem de alacak olan kimselerdir. Kanun haberleşmeyi “kişiler arasında” olmakla sınırlı kıldığından suçun mağduru aslında kişilerdir. Ancak, kişiden tüzel kişi de anlaşıldığından suçun mağduru tüzel kişilerde olabilir (Hafizoğulları ve Özen, 2009, s. 2).

“Kişiler arasındaki haberleşmenin gizliliğini ihlal eden kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu gizlilik ihlali haberleşme içeriklerini kaydı suretiyle gerçekleştirirse, verilecek ceza bir kat arttırılır. (TCK, md. 132/1). “...ifşa edilen bu verilerin basın ve yayın yolu ile yayınlanması halinde de, aynı cezaya da hükmolunur”. (TCK, md. 132/3).

Söz konusu suç, belirli kişiler arasındaki haberleşmeni içeriğinin öğrenilmesiyle işlenmektedir. Kişiler arasındaki haberleşmenin ne suretle yapıldığının suçun oluşumu açısından önemi yoktur. Bu haberleşme, örneğin mektupla, telefonla, telgrafla, elektronik posta yoluyla yapılabilir. Bu suç açısından önemli olan, haberleşmenin belirli kişiler arasında yapılmasıdır. Söz konusu suç, bu haberleşmenin tarafı olmayan kişi işleyebilir (Çetin, 2008, s. 646). Görüldüğü üzere kanun koyucu haberleşmenin gizliliğinin ihlal suçunu cezaya bağlamıştır. 2012 yılında yapılan değişiklikten önce ise, kanun koyucu haberleşmenin gizliliğini basın ve yayın yolu ile ihlal eden kişiye cezayı yarı oranında arttırarak veriyordu.

3.2.2.3 Özel Hayatın Gizliliğini İhlal

Özel hayatın gizliliğini ihlal suçlarını TCK 134. Maddede iki fıkra halinde düzenlemiştir. Birinci fıkrada ilk cümlede özel hayatın gizliliğini ihlal, ikinci cümlede gizliliğin görüntü ve seslerin kayda alınması suretiyle ihlali cezalandırılmaktadır. İkinci fıkrada kişilerin özel hayatına ilişkin görüntü veya sesleri ifşa etme cezalandırılmaktadır (Hafizoğulları ve Özen, 2009, s. 9).

“Kişilerin özel hayatının gizliliğini ihlâl eden kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Gizliliğin görüntü veya seslerin kayda alınması suretiyle ihlâl edilmesi hâlinde, verilecek ceza bir kat arttırılır.” (TCK, md. 134/1). “Kişilerin özel hayatına ilişkin görüntü veya sesleri hukuka aykırı olarak ifşa eden kimse, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. İfşa edilen bu verilerin basın ve yayın yoluyla yayınlanması halinde aynı cezaya hükmolunur. (TCK, md. 134/2). Görülmektedir ki, suçun basın ve yayın yoluyla işlenmesi ayrıca zikredilmiştir.

İnsan cinsel, duygusal ve psikolojik yönlerini oluşturan özel hayatını hiç kimse ile paylaşmak istemez kamusal faaliyetlerin herkesle, aile hayatın aile bireyleriyle, mesleki hayatın da iş çevresiyle paylaşan kişi özel hayatını ise sadece kendisine ait olmasını ister. Bu kişiyi en doğal hakkıdır. Bu nedenlerle kişinin temel haklarından olan özel hayatın gizliliği hakı ile yine temel hürriyetlerden olan basın hürriyeti birbirlerini olumsuz etkileyecek şekilde karşı karşıya gelirler. Özellikle toplumda önde olan kişilerin özel hayatlarının, düşüncelerinin toplumca bilinmek istenmesi özel hayatın gizliliğinin basın hürriyeti karşısında sınırlandırılması sonucun doğurmaktadır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki kişiyi kamusal hayatı herkesin gözü önünde cereyan eden olaylardan meydana gelse de kişiyi bu hayat alanının televizyon veya internet yoluyla daha geniş kitlelere izlettirilmesi kimseden beklenemez. Burada dikkat edilmesi gereken husus, kişinin görüntüsü, resmi, yayınlana bir haberde herhangi bir kimse olarak yer alıyorsa, bir ayrıntı niteliğinde ise, kim olduğu tespit edilse dahi eylem hukuka uygundur (Polater, 2010, s. 34).

3.2.3 Basın Kanununda Düzenlenen Suçlar

Basın Kanununda düzenlenen suçları Zorunlu Bilgileri Göstermeme Teslim Yükümlülüğüne Uymama, Durdurulan Yayına Devam Etme, Cevap ve Düzeltmeyi Yayınlamama, Yargıyı Etkileme, Cinsel Saldırı Cinayet ve İntihara Özendirme, Kimliğin Açıklanması Yasağına Uymama, Basılmış Eserin Tahribi Engellenmesi ve Bozulması, Süreli Yayınlarda Dağıtım Zorunluluğuna Uymama ve Yayın Tekrarı şeklinde on ana başlıkta toplayabiliriz. Şimdi bunları ayrıntılarıyla inceleyelim.

3.2.3.1 Zorunlu Bilgileri Göstermeme

5187 sayılı Basın Kanununun 4. maddesinde, basılmış eserlerde, basıldığı yer, tarih, basımcının adı ve ünvanı, adresi gibi bilgilerin verilmesi zorunlu kılınmıştır. “4 üncü maddeye göre basılmış eserlerde gösterilmesi öngörülen hususların gösterilmemesi veya

gerçeğe aykırı olarak gösterilmesi halinde, süreli yayınlarda sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili, süresiz yayınlarda yayıncı ve adını ve adresini göstermeyen veya yanlış gösteren basımcı beşyüzmilyon (beşyüz) liradan yirmimilyar (yirmi bin) liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza, bölgesel süreli yayınlarda ikimilyar (iki bin) liradan, yaygın süreli yayınlarda beşmilyar (beşbin) liradan az olamaz” (BK, md. 15). Kanunda gösterilmesi zorunlu olan bu bilgilerin gösterilmemesinden kaynaklanan bu suç basın düzenini korumak için düzenlenmiş suçlardan biridir.

3.2.3.2 Teslim Yükümlülüğüne Uymama

Yayıncı veya basımcının bastığı eserlerin iki nüshasını ilgili Cumhuriyet Savcısına teslim yükümlülüğünü yerine getirmemesi 5187 sayılı Basın Kanununda suç olarak kabul edilmektedir. *“Basımcı, bastığı her türlü yayının imzalı iki nüshasını, dağıtım veya yayımın yapıldığı gün, mahallin Cumhuriyet Başsavcılığına teslim etmekle yükümlüdür. Bu yükümlülük, basılmış eserin içerik ve biçim yönünden herhangi bir değişikliği içeren daha sonraki basımları ile tıpkıbasımları için de geçerlidir. Basımcıya bu yükümlülüğünü yerine getirdiğine dair bir alındı belgesi verilir” (BK, md. 10). “10 uncu maddeye göre teslim yükümlülüğünü yerine getirmeyen basımcı, üçyüzmilyon (üçyüz) liradan birmilyar (bin) liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır” (BK, md. 17). Burada görüldüğü kadarıyla bu para cezasının herhangi bir caydırıcılığı söz konusu değildir.*

3.2.3.3 Durdurulan Yayına Devam Etme

Süreli yayın faaliyetinden bulunmak amacıyla ilgili Cumhuriyet Savcılığına verilmesi gerekli beyannamenin verilmemesi nedeniyle mahkeme kararıyla durdurulan bir yayını bu beyannameyi usulüne uygun şekilde vermeden yayına tekrar başlamak 5187 sayılı Basın Kanununda suç kabul edilmektedir. *“Beyannamenin ve eklerinin gerekli veya gerçek bilgileri içermemesi veya yayın sahibinin veya temsilcisinin veya sorumlu müdürün 5 inci ve 6 ncı maddelerde yazılı şartlara sahip olmaması halinde, Cumhuriyet Başsavcılığı beyannamenin verilmesinden itibaren iki hafta içinde eksikliğin giderilmesini veya gerçeğe aykırı bilgilerin düzeltilmesini yayın sahibinden ister. Bu istemin tebliği tarihinden itibaren iki hafta içerisinde yerine getirilmemesi halinde, Cumhuriyet Başsavcılığı yayımın durdurulmasını asliye ceza mahkemesinden talep eder. Mahkeme en geç iki hafta içinde karar verir. Bu karara karşı acele itiraz yoluna*

başvurulabilir. Beyanname içeriğinde meydana gelen her değişiklik, iki hafta içinde, gerekli belgelerle birlikte yeni bir beyanname ile aynı makama bildirilir. Birinci fıkra hükmü, değişikliğe ilişkin beyannameler hakkında da uygulanır. Sorumlu müdürün bu görevden ayrılması halinde, yenisi tayin edilinceye kadar sorumluluk yayın sahibine veya temsilcisine aittir” (BK, md. 8). Burada sayılanlara uymama ise 16. maddede düzenlenmiştir. “8 inci maddeye göre mahkeme kararıyla durdurulan yayına, usulüne uygun beyanname vermeden veya değişiklikleri bildirmeden devam edilmesi halinde yayın sahibi, sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili birmilyar (bin) liradan onbeş milyar (onbeş bin) liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza, bölgesel süreli yayınlarda beşmilyar (beşbin) liradan, yaygın süreli yayınlarda onmilyar (onbin) liradan az olamaz” (BK, md. 16).

3.2.3.4 Cevap ve Düzeltmeyi Yayınlamama

Yayınlanması gereken bir cevap ve düzeltmeyi yayınlamama durumunu Basın Kanunu suç olarak değerlendirmiştir. Kanun cevap ve düzeltmeyi yayınlamayan sorumlular hakkında bazı cezalar verilmesini hükmetmektedir. “Düzeltilme ve cevabın yayımlanmasına ilişkin kesinleşmiş hâkim kararlarına uymayan sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili onmilyar (onbin) liradan yüzellimilyar (yüzeli bin) liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Ağır para cezası, bölgesel süreli yayınlarda yirmimilyar (yirmi bin) liradan, yaygın süreli yayınlarda ellimilyar liradan az olamaz.

Sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili hakkında verilen ağır para cezasının ödenmesinden yayın sahibi, sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili ile birlikte müteselsilen sorumludur.

Düzeltilme ve cevap yazısının yayımlanmaması veya 14 üncü maddenin birinci fıkrasında belirtilen şartlara uyulmaksızın yayımlanması hallerinde hâkim ayrıca, masraflar yayın sahibi tarafından karşılanmak üzere, bu yazının tirajı yüzbinin üzerinde olan iki gazetede ilân şeklinde yayımlanmasına da karar verir.” (BK, md. 18). Sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili hakkında verilen cezalardan yayın sahibi sorumlu tutulmaktadır.

3.2.3.5 Yargıyı Etkileme

“Hazırlık soruşturmasının başlamasından takipsizlik kararı verilmesine veya kamu davasının açılmasına kadar geçen süre içerisinde, Cumhuriyet savcısı, hâkim veya

mahkeme işlemlerinin ve soruşturma ile ilgili diğer belgelerin içeriğini yayımlayan kimse, ikimilyar (ikibin) liradan ellimilyar (ellibin) liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza, bölgesel süreli yayınlarda onmilyar (onbin) liradan, yaygın süreli yayınlarda yirmimilyar (yirmibin) liradan az olamaz. Görülmekte olan bir dava kesin kararlar sonuçlanıncaya kadar, bu dava ile ilgili hâkim veya mahkeme işlemleri hakkında mütalaa yayımlayan kişiler hakkında da birinci fıkrada yer alan cezalar uygulanır” (BK, mülga md. 19). Kanunun bu maddesinde yayın faaliyetinde bulunanların yargıyı etkilemeleri basın özgürlüğü kapsamında değerlendirilmemiştir. Adaletin tecellisine engel oluşturan yayınların engellenmesine basın özgürlüğünü gerekçe göstererek karşı çıkmak, adaletin doğru ve hızlı bir şekilde yerine gelmesine engel teşkil ettiği vurgulanmaktadır. Basın Kanunu bu gibi durumlarda yargıyı etkileme faaliyetinde bulunan yayıncılara çeşitli cezalar verilebileceğini söylemektedir. Fakat Basın Kanununun bu hükmü 6352 sayılı Kanunun 105. maddesine göre yürürlükten kaldırılmıştır. “*Aşağıdaki hükümler yürürlükten kaldırılmıştır. ...9/6/2004 tarihli ve 5187 sayılı Basın Kanununun 19 uncu maddesi...*” (6352 Sayılı Kanun, md. 105).

3.2.3.6 Cinsel Saldırı Cinayet ve İntihara Özendirme

Yayın faaliyetlerinde resim, yazı ya da sair yayın yöntemleriyle kişileri, cinsel saldırı, cinayet ve intihar etmeye özendirme gibi eylemler suç sayılmıştır. “*Cinsel saldırı, cinayet ve intihar olayları hakkında, haber vermenin sınırlarını aşan ve okuyucuyu bu tür fiillere özendirebilecek nitelikte olan yazı ve resim yayımlayanlar birmilyar (bin) liradan yirmimilyar (yirmi bin) liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza bölgesel süreli yayınlarda ikimilyar (iki bin) liradan, yaygın süreli yayınlarda onmilyar (onbin) liradan az olamaz”* (BK, md. 20). Bu maddenin gerekçesinde, bu düzenlemeyle cinsel saldırı cinayet ve intihar olaylarına ilişkin haberlerin veriliş biçiminin sınırlandırıldığı vurgulanmaktadır. Dolayısıyla okuyucuyu bu tür fiillere teşvik edecek veya özendirecek nitelikte olmamak şartıyla bu olayla ilgili haberlerin verilmesi ve resimlerin yayımlanmasının bu suçu oluşturmayacağı ifade edilmiştir (Aydın, 2009, s. 41).

3.2.3.7 Kimliğin Açıklanması Yasağına Uymama

Bir süreli yayının haber verme görevi kapsamında elde ettiği her bilgi ve belgeyi okuyucularına servis etmesi mutlak bir şekilde basın özgürlüğü kapsamında değerlendirmek mümkün olmamaktadır. Bazen ahlaki değerleri bazen habere konu olan

kişi ya da kurumları bazen de kamu çıkarlarını koruyabilmek amacıyla yayınların kısmen sınırlandırılmasında yarar görülmüştür. Bu tip durumlarda yayımlamanın yararı yayımlamanın yararından fazla olduğundan bu şekilde bir kısıtlamaya gitmeye ihtiyaç doğmaktadır. Basın Kanunu haber verme sırasında kimi haberlerin kahramanlarının isimlerinin açıklanmasını yasak kapsamına almıştır. “Sürelî yayınlarda;

a) 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununa göre evlenmeleri yasaklanmış olan kimseler arasındaki cinsel ilişkiyle ilgili haberlerde bu kişilerin,

b) 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 414, 415, 416, 421, 423, 429, 430, 435 ve 436 ncı maddelerinde yazılı cürümlere ilişkin haberlerde mağdurların,

c) Onsekiz yaşından küçük olan suç faili veya mağdurlarının,

Kimliklerini açıklayacak ya da tanınmalarına yol açacak şekilde yayın yapanlar birmilyar (bin) liradan yirmimilyar (yirmibin) liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza bölgesel süreli yayınlarda ikimilyar (ikibin) liradan, yaygın süreli yayınlarda onmilyar (onbin) liradan az olamaz” (BK, md. 21). Görülmektedir ki Kanun, kamu yararını ve 18 yaşından küçükleri korumak amacıyla basın özgürlüğünü kısıtlama yoluna gitmiştir.

3.2.3.8 Basılmış Eserin Tahribi Engellenmesi ve Bozulması

Basılmış eserin tahrip edilmesi, engellenmesi veya bozulması yönündeki davranışlar basın özgürlüğü kapsamında Kanun tarafından yasak kapsamına alınmıştır. “Kanuna uygun olarak basılmış eserleri, bunların yayımını veya dağıtımını veya satışını önlemek amacıyla tahrip eden veya bozan kimse, fiili daha ağır bir suç teşkil etmediği takdirde, bir yıla kadar hapis ve birmilyar (bin) liradan beşmilyar (beşbin) liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.

Kanunun aradığı şartlara uyulmasına rağmen süreli ve süresiz yayınların basılmasını, yayımını, dağıtımını veya satışını şiddet veya tehditle engelleyen kimse, fiili daha ağır bir suç teşkil etmediği takdirde, iki yıla kadar hapis ve ikimilyar (ikibin) liradan onmilyar (onbin) liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.

Yukarıdaki fıkralarda öngörülen fiiller, umumi mahalde veya matbaanın veya umuma satış yapan veya dağıtım yapan yerlerde birden fazla kişi tarafından işlendiği takdirde verilecek ceza yarıya kadar artırılır” (BK, md. 22).

3.2.3.9 Süreli Yayınlarda Dağıtım Zorunluluğuna Uymama

Süreli yayınlarda dağıtım görevi bulunan kişilerin dağıtım için öngörülen yükümlülüklerini yerine getirmeleri zorunluluğu vardır. Bu noktada Kanun dağıtım görevlerini yapmayanlara çeşitli yaptırımlar öngörmüştür. *“Süreli yayınların dağıtımını yapan kişiler, kendilerinden dağıtımı istenen yayınları, dağıtımını yaptıkları diğer yayınlar için aldıkları satış fiyatı, tiraj ve sayfa sayısına göre belirlenen dağıtım ücretini aşmayacak bir bedel karşılığında, dağıtmakla yükümlüdürler. Bu yükümlülüğe aykırı davrananlar, dağıtımından kaçındıkları yayının toplam bedelinin on misli ağır para cezasıyla cezalandırılırlar.*

Süreli yayınları perakende olarak satışa sunan gerçek veya tüzel kişiler, aynı anda diledikleri kadar dağıtım şirketiyle anlaşıp diledikleri yayınları satabilirler. Hiç kimse, bu kişilere, rakip yayınları satmama yükümlülüğü getiremez ve bu yayınları satmama koşuluna bağlı olan veya bu sonucu doğuracak edimlerde bulunamaz” (BK, md. 23). Bu maddenin gerekçesi kanunlara uygun halde basımı yapılan bir süreli yayının dağıtımının engellenmesinin önüne geçmektir.

3.2.3.10 Yayın Tekrarı

Bir süreli yayında yayımlanmış haber, yazı ve resimlerin kaynak gösterilerek yayımlanması Kanun tarafından zorunlu kılınmıştır. Süreli yayın kuruluşlarının birbirlerinin haber, yazı ve resimlerini izinsiz olarak kullanmaları yasaklanmıştır. *“Bir süreli yayında yayımlanmış haber, yazı ve resimleri kaynak göstermeksizin yeniden yayımlayanlar beşmilyar (beşbin) liradan onmilyar (onbin) liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılırlar.*

Bu eserleri, yeniden yayım hakkı saklı tutulmuş olmasına rağmen, süreli yayın sahibinin izni olmadan yeniden yayımlayanlar yirmimilyar (yirmibin) liradan kırkmilyar (kırkbin) liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılırlar” (BK, md. 24).

Basın Kanunu'nda öngörülmüş bulunan cezaların geneline bakıldığında, basın yayın kuruluşları tarafından basılmış eserleri bozma, dağıtımın engelleme veya basılmasının engellemeye yönelik suçlar dışında, etkin bir hürriyeti bağlayıcı ceza getirmediği görülmektedir. Kanun koyucu hürriyeti bağlayıcı ceza vermek ve süreli yayın sahibi ve çalışanlarını hapse atmak yerine, süreli yayın sahibine ya da çalışanına adli para cezası vermeyi tercih etmiştir (Çolak, 2010, s. 83).

3.2.4 Radyo ve Televizyon Yoluyla İşlenen Suçlar

Radyo ve televizyonla yayın yapan kuruluşlar, yayınlarını kamusal görev anlayışı içerisinde kamu düzenine uygun olarak gerçekleştirmek zorundadırlar. Nihayet 15 Ocak 2011 tarihinde kabul edilen ve 3 Mart 2011 tarihinde 27863 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun 3984 sayılı yasayı yürürlükten kaldırmış ve Radyo ve Televizyon yayınları bakımından uyulması gereken usul ve esasları düzenlemiştir. 6112 sayılı kanunun Yayın Hizmeti İlkeleri başlıklı 8. Maddesinde yayın hizmet ilkeleri belirlenmiştir. Buna göre medya hizmet sağlayıcılar, yayın hizmetlerini kamusal sorumluluk anlayışıyla bu fıkra da yer alan ilkelere uygun olarak sunarlar (Yıldız, Tarihsiz, s. 87). Bu anlamda yayın hizmetleri;

- Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılâplarına aykırı olamaz.
- Irk, dil, din, cinsiyet, sınıf, bölge ve mezhep farkı gözeterek toplumu kin ve düşmanlığa tahrik edemez veya toplumda nefret duyguları oluşturamaz.
- Hukukun üstünlüğü, adalet ve tarafsızlık esasına aykırı olamaz.
- İnsan onuruna ve özel hayatın gizliliğine saygılı olma ilkesine aykırı olamaz, kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliğinde ifadeler içeremez.
- Irk, renk, dil, din, tabiiyet, cinsiyet, özürlülük, siyasî ve felsefî düşünce, mezhep ve benzeri nedenlerle ayrımcılık yapan ve bireyleri aşağılayan yayınları içeremez ve teşvik edemez.
- Toplumun millî ve manevî değerlerine, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine aykırı olamaz.
- Suç işlemeyi, suçluyu ve suç örgütlerini övücü, suç tekniklerini öğretici nitelikte olamaz.
- Çocuklara, güçsüzlere ve özürlülere karşı istismar içeremez ve şiddeti teşvik edemez (6112 sayılı Kanun, md. 8/1).

Bununla birlikte radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programlar

bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılmadan yayımlanamayacağı hükme bağlanmıştır.

Kanunda ayrıca isteğe bağlı yayın hizmeti sağlayıcıları, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimini olumsuz etkileyebilecek nitelikteki yayın hizmetlerinin, bunların bu tür hizmetleri normal şartlar altında duymayacakları ve görmeyecekleri şekilde sunulmasını sağlamakla yükümlüdür.

6112 sayılı kanunda açıkça suçlar ve haksız fiillerden sorumluluğa ilişkin olarak açıkça bir düzenleme bulunmamakla birlikte Medya hizmet sağlayıcının bağımsızlığı ve sorumluluğu başlığını taşıyan kanunun 6. Maddesi yayın hizmetlerinin içeriğine ve yayınlanmasına önceden müdahale edilemeyeceği ve yayınların içeriği önceden denetlenemeyeceği hükme bağlanmıştır. Aynı maddeye göre medya hizmet sağlayıcılar, yayın hizmetlerinin kendileri, hisse sahipleri ve üçüncü derece dâhil olmak üzere üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları ile bir başka gerçek ve tüzel kişinin haksız çıkarları doğrultusunda kullanılmamasını sağlamak zorundadır (Binat, 2008, s. 27)

6112 sayılı kanunun 6. maddesinin 4. fıkrasına göre medya hizmet sağlayıcılar, ticarî iletişim ile üçüncü şahıslar tarafından üretilenler de dâhil olmak üzere, yayınlanan tüm yayın hizmetlerinin içeriğinden ve sunumundan sorumludur.

Bununla birlikte kanunun 18. maddesine göre gerçek ve tüzel kişilerin kişilik haklarını ihlâl eden yayın hizmetlerinden doğan maddi ve manevi zarardan dolayı, medya hizmet sağlayıcı kuruluş ile birlikte programın yapımcısı müştereken ve müteselsilen sorumludur.

6112 sayılı kanunun Sorumluluk ve sorumlu müdür başlıklı 46. Maddesine göre yayından doğan sorumluluk yayını yöneten veya programı yapanla birlikte sorumlu müdüre aittir. Bu hüküm yayın kuruluşunun bu Kanundan doğan sorumluluklarını ortadan kaldırmaz. Ancak, şirketi idare ve temsile yetkili kişiler, sorumlu müdürün incelemesinden geçmeden veya rızası hilafına bir yayma karar vermişlerse, bu durumda sorumluluk yayma karar veren söz konusu kişilere geçer.

Kanuna göre özel radyo ve televizyon kuruluşları, sunacakları yayın hizmetlerinin özellik ve önemini değerlendirerek bir veya birden çok sorumlu müdür görevlendireceği hükme bağlanmıştır. Buna göre Sorumlu müdür veya müdürlerin;

- a) Türk vatandaşı olmaları,

b) Ulusal ve bölgesel düzeyde faaliyette bulunan yayın kuruluşlarının sorumlu müdürlerinin yükseköğrenim mezunu olmaları,

c) Yerleşim yerlerinin Türkiye’de bulunması,

ç) Kamu hizmetlerinden yasaklı olmamaları veya kısıtlı bulunmamaları, gerekir (6112 sayılı Kanun, md. 46).

6112 sayılı kanununun 25. Maddesine göre özel medya hizmet sağlayıcılar, yaptıkları her yayının kaydını bir yıl süreyle muhafaza etmekle yükümlüdür. Gerçek ve tüzel kişiler yapacakları işlemlere esas olmak üzere bu süre içinde yazılı olarak Üst Kurula başvurmak ve Üst Kurulca belirlenecek ücreti ödemek suretiyle yayın kaydından bir kopya alabilir. Özel medya hizmet sağlayıcılar, Üst Kurulun talep etmesi hâlinde, istenen yayın kaydının bir kopyasını, buna ilişkin yazının kendilerine tebliğ edilmesinden itibaren on gün içinde Üst Kurula ulaştırmakla yükümlüdür. Yayının herhangi bir şekilde soruşturma veya kovuşturma konusu yapılması hâlinde, bu işlemlerin sonuçlandırılmasının yetkili mercilerce ilgili medya hizmet sağlayıcı kuruluşa yazılı olarak bildirilmesine kadar soruşturma veya kovuşturma konusu yayın kaydının saklanması zorunludur. (Yıldız, 2012, s. 36).

Kanununun Adli Yaptırımlar başlıklı 33. Maddesine göre yayın kayıtlarının 25. maddeye uygun olarak bir yıl süreyle muhafaza etmeyen veya Üst Kurulca ya da Cumhuriyet başsavcılığınca istenmesine rağmen, süresi içerisinde ve aslına uygun olarak teslim etmeyen özel medya hizmet sağlayıcı kuruluş sorumlu müdürü bin günden beşbin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır. Gönderilen kayıtların içerik bakımından istenen yayın olmaması veya kayıtlarda tahrifat, çıkarma, silme gibi işlemler yapılması hâlinde, özel medya hizmet sağlayıcı kuruluşların sorumlu müdürü beşbin günden onbin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır.

3.2.4.1 RTKHK Kanununa Göre Adli ve İdari Yaptırımlar

Radyo ve televizyon kanallarının kişilik hakları ve diğer ihlallerinden dolayı uygulanacak yaptırımlar 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun (RTKHK)’un onuncu bölümünün idari yaptırımlar ve adli yaptırımlar kısmında 32 ve 33. maddede açıklanmıştır. Ayrıca Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmeliğin 32. maddesinde de verilecek idari cezalar sıralanmıştır.

3.2.4.1.1 Uyarı ve Özür Dileme

Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmeliğin 32. maddesine göre, uyarı, özür dileme, program yayının durdurulması, para cezası, yayın durdurma ve yayın iznini iptali cezalarının uygulaması, sonuçları ve kamuoyuna duyurulması yapılmaktadır. Buna göre;

Uyarı ve özür dileme yaptırımı, yayın kuruluşunun Üst Kurulun (RTÜK) öngördüğü yükümlülüğü yerine getirmemesini ilk defa tespit edildiği hallerde uygulanır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk İlke ve İnkılaplarına aykırı yayın yapılmaması, toplumu şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlar imkan verilmemesi ve yayıncılığın, gerek yayın organı, gerekse hisse sahipleri ve üçüncü derece dahil olmak üzere üçüncü dereceye kadar kan ve sıhri hısımları veya bir başka gerçek veya tüzel kişinin haksız çıkarları doğrultusunda kullanılması ilkelerin aykırı yayın yapılması halinde, yayın kuruluşuna uyarı ve özür dileme müeyyidesi uygulanmaz, yayın kuruluşunu yayını bir ay durdurulur. İhlalin tekrarı halinde yayın süresiz olarak durdurulur.

3.2.4.1.2 Program Yayını Durdurma

Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelikte, *“Aksine yargı kararı olmadığı sürece, bir programda yayın ilkelerinden birinin ilk defa ihlal edilmesi nedeniyle, Üst Kurul tarafından uyarı veya özür dileme kararı verilen yayın kuruluşunun, bu kararın tebliğinden sonra Üst Kurul tarafından belirlenen günde ve usulde özür dilememesi veya aynı programda aynı yayın ilkesinin ikinci kez ihlali halinde, ihlale konu olan programın yayını, bir ilâ on iki kez arasında durdurulur.*

İhlale konu olan programın, on ikiden fazla olmamak üzere kaç yayınının durdurulacağı, ihlalin ağırlığı ve hedef kitle üzerindeki etkileri esas alınarak Üst Kurul tarafından takdir ve tespit edilir.

Bu süre içinde programın özel veya tüzel kişi yapımcısı/yapımcıları ve varsa sunucusu/sunucuları hiçbir ad altında başka bir program yapamaz. Yayını durdurulan programların yerine aynı yayın kuşağında, her defasında aynı sürede ve reklamsız olarak, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına Üst Kurul tarafından hazırlattırılacak eğitim, kültür, trafik, kadın ve çocuk hakları, gençlerin fiziksel, ahlaki gelişimi, uyuşturucu ve

zararlı alışkanlıklarla mücadele, Türk dilinin güzel kullanımı ve çevre eğitimi konularında programlar yayınlanır.

Program yapımcısı ve varsa sunucunun yayında veya yayın akış planında belirtilmemesi hallerinde, program durdurulması yanında, Üst Kurulun öngördüğü mükellefiyetlerin yerine getirilmemesi nedeniyle de müeyyide uygulanır.

Program türü gereği, yayıncı kuruluş tarafından yapımcısı belirtilemeyen programlar ile bir defaya mahsus yayınlanan veya yayın formatının değişmesi nedeniyle bir daha yayınlanmayan programların ihlal konusu olması halinde, o programın yayımlandığı zaman diliminde ve süresi kadar yayın durdurulur.

İzin şartlarının ihlal edilmesi, Üst Kurulun öngördüğü yükümlülüklerin yerine getirilmemesi veya Kanunda belirtilen diğer esaslara uyulmaması gibi, bir programın ihlal konusu olmadığı durumlarda; yayın akışı içindeki yeri, süresi ve kaç yayın durdurulacağı Üst Kurul tarafından takdir ve tespit edilmek suretiyle yayın durdurulur.

Üst Kurul Eğitim Dairesi Başkanlığı tarafından, toplumsal ihtiyaçlar ve günün koşulları nazara alınarak, her yıl yenilenmek ve farklı yayın sürelerini karşılayacak şekilde program verecek kurum ve kuruluşlardan ikame programlar temin edilir, gerek duyulan konularda program hazırlamaları sağlanır.

Yayını durdurulan programların yerine yayınlanacak programların hangi sıra ve dönüşüm ile yayınlanacağı, konunun güncelliği ve program veren kurum ve kuruluşlar arasında hakkaniyet gözetilerek Üst Kurul tarafından tespit edilir.

Üst Kurulun tespiti doğrultusunda reklamsız yayınlanan bu ikame programların öncesinde televizyonda anlaşılır şekilde yayını durdurulan programın adı, tarihi, hangi ilkenin ikinci kez ihlal edilmesi nedeniyle kaçınıcı kez durdurulduğu okunur ve Üst Kurul tarafından yayını uygun görülen program anons edilir ve aynı anda akar yazıyla okunur bir şekilde verilir. Ayrıca aynı metin yayın boyunca on dakika ara ile ekran altından akar yazıyla geçirilir. Radyolarda ise programın başında ve sonunda anlaşılır şekilde okunmak suretiyle kamuoyuna duyurulur.

Program yayınının durdurma kararının duyurulduğu ve yerine ikame olunan programın yayınladığı yayın kaydı, yayınlanmasını takip eden yedi gün içinde Üst Kurula gönderilir.

Program durdurma kararına uyulmaması halinde, Üst Kurulun öngördüğü yükümlülüklerin yerine getirilmemesi nedeniyle müeyyide uygulanır.” (md. 33).

Durdurulan programın yerine reklamsız bir eğitim kültür programının konulması programı yayını durdurma cezasının dolaylı olarak ekonomik bir yaptırım olma yönünün bulunduğu göstermektedir. Radyo ve televizyon yayınlarının mevzuata uygun yapılmasını sağlama noktasında getirilecek yaptırımların ekonomik içerikli yaptırımlar olması, hak ve özgürlükler açısından daha doğru bir seçenektir. Ancak, uygulanacak ekonomik yaptırım içeriğinin caydırıcı düzeyde olması gerekir.

3.2.4.1.3 İdari Para Cezası ve Yayın Durdurma

İdari para cezası verem yayıncıların aykırı davranışının idare tarafından cezalandırılması amacına yönelik olarak verilen yaptırımlardır. İdari para cezasına rağmen hukuka aykırı davranmaya devam eden yayıncı kuruluşun yayınlarını durdurulması ya da kanunda düzenlenmiş bulunan kimi durumların gerçekleşmesi durumunda doğrudan yayın durdurma yaptırımının uygulanması olanaklıdır. Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelikte, “*Aksine yargı kararı olmadığı sürece, Üst Kurulun program durdurma kararının tebliğinden itibaren, yayın kuruluşunun aynı yayın ilkesinin ihlali nedeniyle program durdurma müeyyidesi uygulanan herhangi bir programında aynı yayın ilkesinin ihlali veya Kanunda belirtilen esaslara aykırılığın tekrarı ya da Üst Kurulun öngördüğü yükümlülüklerin yerine getirilmemesi halinde;*

a) *Ulusal düzeyde yayın yapan kuruluşlara, ihlalin ağırlığına göre, yüzyirmibeş (yirmibeş bin) milyar liradan az olmamak kaydıyla ikiyüzelli (ikiyüzelli bin) milyar liraya kadar,*

b) *Yerel, bölgesel ve kablo ortamından yayın yapan kuruluşlara:*

1. *Kapsadığı yayın itibariyle, bir milyondan fazla nüfusa ulaşan il ve ilçelere yayın yapanlara, ihlalin ağırlığına göre, altmış milyar liradan az olmamak kaydıyla yüz milyar liraya kadar,*

2. *Kapsadığı yayın alanı itibariyle, beşyüzbin ilâ bir milyon arasında nüfusa ulaşan il ve ilçelere yayın yapanlara ihlalin ağırlığına göre, otuz milyar liradan az olmamak kaydıyla altmış milyar liraya kadar,*

3. *Kapsadığı yayın alanı itibariyle, ikiyüzellibin ilâ beşyüzbin arasında nüfusa ulaşan il ve ilçelere yayın yapanlara, ihlalin ağırlığına göre, yirmi milyar liradan az olmamak kaydıyla kırk milyar liraya kadar,*

4. Kapsadığı yayın alanı itibariyle, ikiyüzellibinden az nüfusa ulaşan il ve ilçelere yayın yapanlara, ihlalin ağırlığına göre, beş milyar liradan az olmamak kaydıyla on milyar liraya kadar,

c) Radyo yayınları için yukarıdaki miktarların yarısı kadar, idari para cezası uygulanır.

Bu maddedeki para cezaları, her yıl Maliye Bakanlığınca ilân edilen yeniden değerlendirme oranında artırılır.

Para cezasına neden olan ihlal tarihini takip eden bir yıl içinde ihlalin ikinci kez tekrarı halinde, bu idari para cezaları yüzde elli oranında artırılır.

Bir yıl içinde üçüncü kez tekrarında, ihlalin ağırlığına göre, izin uygulaması bir yıla kadar geçici olarak durdurulur.

Para cezasına neden olan ilk ihlali takip eden bir yıl içinde, ihlal bir daha tekrarlanmaz veya bir yıl içinde ikinci kez ihlalden sonra üçüncü defa ihlal tekrarı olmazsa, kuruluşun bir yıldan sonraki ilk ihlaline Maliye Bakanlığının o yıl için ilan ettiği orandaki para cezası uygulanır. Aynı yıl içindeki ikinci ve üçüncü kez ihlallere de önceki fıkralardaki cezalar uygulanır.

Para ve izin uygulamasının geçici olarak durdurulması cezalarındaki miktar ve süreler, ihlale konu yayınların hedef kitlesi veya kamu üzerindeki etkileri gibi ihlalin ağırlığını belirleyen ölçütler nazara alınarak Üst Kurul tarafından tespit ve takdir edilir” (md. 34). RTÜK tarafından çıkarılan yönetmelikte, para cezalarının miktarının ve izin uygulamalarını geçici olarak durdurulmasında süreni belirlenmesinde ihlalin ağırlığın belirlerken dikkate alınacak ölçütlerin neler olduğunu açıkça düzenlemek yerine hedef kitle ve kamu üzerindeki etkileri gibi diyerek belirleyici bir düzenleme getirmekten kaçınılmıştır. Para cezaları ve yayın izninin geçici olarak durdurulması cezalarını tespitinde ihlalin ağırlığın belirleyecek ölçütlerin açıkça düzenlenmesi idarene işlemlerinin hukuka uygun olarak gerçekleştirilmesine yönelik yerinde bir yaklaşım olacaktır.

3.2.4.1.4 Yayın İzninin İptali

Yayın iznini iptali, radyo ve televizyon yayınlarını sonlandırılmasını ifade eder. Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelikte, “4. maddenin ikinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerindeki ilkelere aykırı yayın yapılması

halinde uyarı yapılmaz ve yayın kuruluşunun yayını bir ay durdurulur. İhlalin tekrarı halinde yayın süresiz olarak durdurulur ve yayın lisans ve izni iptal edilir.

Yayın izninin verilmesi için gerekli şartlardan birini kaybeden veya şartların uygunluğunu hile ile elde eden kuruluşların yayın lisans ve izni iptal edilir.

Yayın izni uygulamasının geçici olarak durdurulması kararları radyolarda yayınların durdurulacağı saatten bir saat önce ve yayının durdurulmasından sonraki ilk yayında, ihlale konu programın yayınlandığı tarih, ihlalin konusu ve hangi yayın ilkesinin ihlal edildiği belirtilerek okunmak suretiyle; televizyonlarda ise yayınların durdurulduğu sürece ekranda yazılı olarak kamuoyuna duyurulur” (md. 35). Burada bahsedilen 4. madde de, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk İlke ve İnkılaplarına aykırı yayın yapılmaması, toplumu şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlar imkan verilmemesinden bahsedilmektedir.

3.2.4.2 Radyo ve Televizyon Yayınlarında Cezai Yaptırımlar

“(1) Üst Kuruldan yayın lisansı almadan veya yayınları Üst Kurul tarafından geçici olarak durdurulmasına ya da yayın lisansı iptal edilmesine rağmen yayın yapan gerçek kişiler ile tüzel kişilerin yönetim kurulu üyeleri ve genel müdürü, bir yıldan iki yıla kadar hapis ve bin günden beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Tüzel kişiler hakkında ayrıca 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 60 ıncı maddesindeki güvenlik tedbirleri uygulanır. İzinsiz olarak faaliyetine devam eden yayın cihaz ve tesisleri Üst Kurulca mühürlenerek kapatılır. (2) Yayın lisansı olmasına rağmen lisans tipi dışında yayın yapan ve izinsiz verici tesis eden medya hizmet sağlayıcılar Üst Kurulca uyarılır, yapılan uyarıya rağmen izinsiz yayına devam edenler hakkında birinci fıkra hükmü uygulanır. (3) 25 inci maddeye uygun olarak yayın kayıtlarını bir yıl süreyle muhafaza etmeyen veya Üst Kurulca ya da Cumhuriyet başsavcılığınca istenmesine rağmen, süresi içerisinde ve aslına uygun olarak teslim etmeyen özel medya hizmet sağlayıcı kuruluş sorumlu müdürü bin günden beşbin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır. (4) Gönderilen kayıtların içerik bakımından istenen yayın olmaması veya kayıtlarda tahrifat, çıkarma, silme gibi işlemler yapılması hâlinde, özel medya hizmet sağlayıcı kuruluşların sorumlu müdürü beşbin günden onbin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır. (5) Bu Kanun çerçevesinde açılan kamu davalarına

Üst Kurul katılır.” ‘(6112 Sayılı Kanun, Md. 33). diyerek kanunda yazan fiilleri işleyenlerin cezalandırılacağını hükme bağlamıştır.

Radyo ve televizyon yayıncılığı konusunda getirilen düzenlemelerde, izinsiz radyo ve televizyon yayıncılığı faaliyetinde buluna kişilere eski kanunlarımızda cezai yaptırım uygulanması ve kullanılan yayın malzemelerinin zor alımı öngörülmüşken, 6112 Sayılı Kanunla getirilen yeni düzenlemelerle radyo ve televizyon yayınlarını hukuka aykırı gerçekleştirilmesi durumunda uygulanacak idari yaptırımların yanında, Radyo ve Televizyon Yayınları Hakkında Kanunda sınırlı da olsa cezai yaptırımlar öngörülmüştür.

SONUÇ

Kişinin maddi varlık ve değerlerine yönelen saldırılar kadar, manevi değerlerine yönelik saldırılar da aynı korumadan yararlanmaya muhtaçtır. Bu anlamda, “onur, şeref ya da saygınlık” olarak adlandırılan bu manevi değerler, hakaret suçunun korunmaya muhtaç konusunu oluştururlar.

5237 sayılı Ceza Kanunu’nun, 765 sayılı Kanun’dan farklı olarak, suç ister hakaret etmek suretiyle ister sövme suretiyle işlenmiş olsun, hakaretin sövmeye oranla daha ağır bir fiil olmasına rağmen, verilecek cezanın aynı olacağı yönünde bir düzenleme getirmiştir. Bu anlamda, hakaret ve sövme cezalandırılırken, yargıç cezayı somut olaya göre belirleyecek, 61. maddedeki kriterleri araç olarak kullanacaktır.

Hakaret suçu, basın yoluyla da işlenebilen bir suçtur. Fakat 765 sayılı Ceza Kanunu’ndan farklı olarak 5237 sayılı Kanunu’na göre, hakaret suçunun (yazılı) basın yoluyla işlenmesi halinde, suçun nitelikli halinin gerçekleşmesi söz konusu olmayacaktır. Ancak, bir hukuka uygunluk sebebi olarak basının haber verme hakkına ilişkin koşulların gerçekleştiği hallerde, hakaret suçunun oluşmadığı da kabul edilecektir.

Kişilerin hakları ile basın özgürlüğünün çatışması, bir başka ifadeyle haber verme hakkının kullanılmasıyla, kişilik haklarının ihlal edilmesi söz konusu olabilir. Bu nedenle, basın hürriyetinin önemli bir ifadesi olan haber verme hakkının, hukuka uygunluk nedeni sayılabilmesi ve basın özgürlüğünün gereksiz yere sınırlandırılmaması için, haber verme hakkına ilişkin bazı koşulların gerçekleşmiş olması gerekir. Bunlar, haberin gerçek ve güncel olması, haberin kamuyu ilgilendirmesi ve ölçülülüktür. Bu şartlardan her hangi birinin gerçekleşmemesi, haber verme hakkının varlığını ortadan kaldıracak ve hakaret suçu oluşacaktır.

Yazılı basın yoluyla işlenen hakaret suçları açısından da örneğin haber, yalan ya da değiştirilmiş bir habere dayanıyorsa, haberin yalan olduğu bilinecek ve fail bu yalan haberi yayma iradesine sahip olacaktır. Haberin bilfiil fail tarafından uydurulmuş olmasına gerek yoktur; başkası tarafından uydurulan haberi yayan kimse de bu suçun faili olacaktır. Suçun basın yoluyla işlenmesinin ardından, sonraki sayılarda düzeltme yazısının yayınlanması halinde ise, suç tamamlanmış olacak; failin etkin pişmanlık

hükümlerinden yararlanması mümkün olmayacaktır. Zira etkin pişmanlık belli suçlar için öngörülmüş olup, hakaret suçu bu suçlar arasında yer almamaktadır.

Basın Kanunu'nun 11. maddesi, eser sahibinin hareketinden doğan neticenin, sorumlu müdür tarafından istenmiş olup olmamasına bakmamakta, sorumluluğun ortadan kalkacağı halleri sınırlı biçimde saymakta, diğer hallerde netice istenmiş olmasa da sorumluluğun doğacağını belirtmiş olmakta ve böylece objektif sorumluluğu kabul etmiş olmaktadır. Çünkü süreli yayını suç oluşturacak düşünsel malzemeden ayıklamakla görevli olmasına rağmen gerekli denetimi yapmamış olan, eserdeki suç teşkil eden unsurları elemeyen ve bundan ötürü, mesleğin gereği olan bu ödevi savsaklayan ve bunun sonucunda suç teşkil eden yayını engellememesi ve sonuçta gerekli özeni göstermemesi nedeniyle kanun tarafından sorumlu tutulması gereken sorumlu müdür veya bağlı bulunduğu üst makam, denetim görevini kasten veya taksirli olarak ihlal edip etmediği araştırılmaksızın ve meydana gelen suçtan dolayı eser sahibinin işlediği suçtan dolayı cezalandırılmak suretiyle, aksi kanıtlanamayan bir iştirak ve kusur silsilesi ile karşı karşıya kalmaktadır.

Basın özgürlüğünün kişilik haklarına üstün tutulabilmesi için, haberin gerçeğe uygun olması, gerçeğe uygun yayımın haber niteliği taşıması, gerçeğe uygun haberlerin verilmesinde objektif ölçütlere uyulması, haberin veriliş biçimi yönünden, özle biçim arasında ölçülülük bulunması gerekir. Bir yayımın hukuka uygun olduğunun kabul edilebilmesi, ancak, açıklanan bütün bu koşulların birlikte varlığı halinde mümkündür. Yapılan bir yayım, bu temel ilkelerden herhangi birine ters düşüyorsa, hukuka aykırılık unsuru gerçekleşmiş olacaktır.

Olayların doğruluğunu araştırmak basın emekçisinin görevidir. Bununla birlikte, gazetecinin bir olayı doğru sayabilmesi için arayacağı desteklerin, objektif yönden güven verici ve inandırıcı olmasının ölçüsü belirlenirken, özel durum göz önünde tutulmalıdır. Ancak yayınlanacak haber üçüncü kişilere özel olarak ağır bir zarar verebilecek ise, doğruluğunun denetlenmesi görevi, daha katı ölçütlere bağlanmalıdır. Doğru olayların yayınlanmasında dahi, gazetecinin objektif sınırlar içinde ve dürüstlük kurallarına bağlı kalması zorunludur.

Basının manevi tazminat sorumluluğunun dogması, Borçlar Kanununun 49'uncu maddesindeki koşulların gerçekleşmiş olmasına bağlıdır. Önemle vurgulanmalıdır ki, yayımlanmasında kamu yararı bulunan, gerçek ve güncel bir haberin veya eleştirinin, özle biçim arasında denge kurulmak suretiyle verildiği durumlarda, manevi tazminat

sorumluluğunun temel ögesi olan “hukuka aykırılık” gerçekleşmeyeceğinden, basın sorumluluğu da söz konusu olamaz”.

Hukuk kurallarına yansıyan gerekçeler, gazetecilerin “etik” meslek ilkeleriyle örtüşmekte ve bazen de gazetecilerin doğru davranış kuralları ve etik ilkeleri de yargı kararlarına yansımaktadır. Aslında gazetecilik meslek etik ilke ve kuralları; kişilik haklarının ihlali veya özel yasama haksız müdahaleler konusunda verilen yargı kararlarında gerekçe olarak yer almaktadır.

5187 sayılı Basın Kanunumuzun 1.maddesinde, “Kanunun amacı, basın özgürlüğünü ve bu özgürlüğün kullanımını düzenlemektir” şeklinde, kanunun amacının basın özgürlüğünü sağlamak olduğu ortaya konulmuş ve yine kanunun 3.maddesinde, basının özgür olduğu ve bu özgürlüğün bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içerdiği belirtilmiştir. Ayrıca aynı maddenin ikinci fıkrasında basın özgürlüğünün kullanılmasının ancak demokratik bir toplumun gereklerine uygun olarak ve belli başlı hallerde sınırlanabileceğini de çalışmamızda belirttik. Zira hiçbir özgürlüğün sınırsız ve mutlak bir biçimde kullanılması söz konusu değildir. Günümüzde modern anayasalarda basın özgürlüğü temel hak ve özgürlüklerin özel bir türü olarak düzenlenmektedir. Esasen basın özgürlüğünün sadece anayasal teminatlarla güvence altına alınması genelde yeterli olmamaktadır. Aynı zamanda basının ceza rejimi ile ilgili düzenlemeler ile de bu özgürlük sağlanmalıdır.

5187 sayılı kanunun 3. maddesinin ikinci fıkrası, basın özgürlüklerinin çeşitli hallerde sınırlanabileceğini öngörmüştür. Basın Kanunu bu kapsamda çeşitli yasaklar getirmiştir. Kanunun 20. maddesinde, cinsel saldırı, cinayet ve intihara ilişkin haberlerin verilmesi hususunda bu eylemlere özendirici nitelikte yayın yapılması yasaklanmaktadır. 5187 sayılı kanunun intihara özendirme hükmüne, cinayet ve cinsel saldırıları da eklemiş olması kanunun basın özgürlüğünün sağlanması ile ilgili olarak pek de hassas bir şekilde düzenlenmediğine dair eleştirilere yol açmaktadır. Kanunun 21. maddesi incelendiğinde, Türk Medeni Kanununa göre evlenmesi yasak kişiler arası cinsel ilişki haberlerinde ve 18 yaşından küçük olan suç faili ya da mağdurlarının ya da Türk Ceza Kanununun sayılan ilgili maddelerindeki cürümlere ilişkin haberlerin verilmesinde mağdurların kimliklerinin açıklanması ya da tanınmalarına yol açacak yayın yapılması yasaklanmıştır. Bu gibi hallerde, basının haber verme hakkını kullanırken söz konusu kişilerin kimliklerini açıklayıcı yayında bulunmasında yani toplum tarafından bu kişilerin kimliklerinin bilinmesi hususunda herhangi bir kamu yararı söz konusu

değildir. Aksine bu kişilerin kimliklerinin bildirilmemesi, ister mağdur olsun isterse fail olsun, bu kişilerin topluma tekrar kazandırılmaları açısından yararlıdır.

Özgür bir basın varlığından bahsedilemedikçe ve yapılan düzenlemelerle basına görevini yapabilmek için tam manasıyla özgürlük sağlanmadıkça, basının görevini yerine getirmesi beklenemeyeceği gibi basın özgürlüğünün kötüye kullanılmasını engelleyecek çeşitli düzenlemelerin yapılmaması halinde de basının gücünü kötüye kullanması ve basın suçlarının önlenmesi mümkün olamayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akıncı, M., **Türk ve Suriye Basın ve Ceza Kanunlarında Basın Suçları ve Cezaları**, Marmara Üniversitesi Ortadoğu Ülkeleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.
- Akipek, J., Akıntürk T., **Türk Medeni Hukuku**, Beta Yayını, İstanbul, 2007.
- Arpacı, A., **Kişiler Hukuku**, Beta Yayını, İstanbul, 2000.
- Ateş, D., **Borçlar Hukuku Sözleşmelerinde Genel Ahlaka Aykırılık**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2007.
- Aydın, M., **TCK'nın Genel Hükümleri Açısından Basın Suçlarında Sorumluluk**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009.
- Bardakçı, M. Ab, **Kabahatler Kanununa Göre İdari Para Cezaları ve İdari Para Cezalarının Yargısal Denetimi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.
- Belli, D. B., **Basın Yolu ile Kişilik Haklarına Saldırlardan Doğan Hukuki Sorumluluk**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.
- Bıyıklı, H., **Türk Hukukunda Basın Suçlarından Dolayı Sorumluluk**, İletişim AİTİA, **GHIYO Yayın Organı**, 1981.
- Binat, D., **Basın Yoluyla Kişilik Hakkına Saldırlarda Manevi Tazminat**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008.
- Çelikboya, M., **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde İfade Özgürlüğü Işığında Basın Özgürlüğü ve Türk Hukuku**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Yüksek Lisans Programı (İnsan Hakları Hukuku) Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011.
- Çetin, E., **Son Değişikliklerle Basın Hukuku**, Seçkin Yayıncılık San. Tic. A.Ş. Ankara, 2008.
- Çolak, N. İ., **Kitle İletişim Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 2010.
- Dinçtürk, Ö., **5187 Sayılı Yeni Basın Kanunu Kapsamındaki Basın Düzenine Yönelik Suçlar**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.
- Dönmezer, S., **Basın ve Hukuku**, 4. Baskı, İstanbul, İ.Ü. yayınları, 1976.

- Dural, M., Ögüz T., **Türk Özel Hukuku, Kişiler Hukuku**, İstanbul, 2006.
- Erdinç, B., **İdari Yaptırımların Kavramsal Çerçevesi ve Cezai Yaptırımlarla Karşılaştırılması**, Ankara Barosu Dergisi, 2012/2 s. 247.
- Günay, E., **Yayın Yoluyla Kişilik Haklarına Saldırı ve Basında Sorumluluk**, Ankara 1999.
- Gözübüyük, Ş., **Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları**, 30. Basım, Ankara, Turhan Kitabevi, 2009.
- Gözler, K., **Türk Anayasa Hukuku Dersleri**, Birinci Baskı, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2000.
- Hafizoğulları, Z., Özen M., “Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl:67, Sayı: 4, Güz 2009, s. 2.
- Helvacı, S., **Gerçek Kişiler**, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- Helvacı, S., **Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar**, Beta Yayını, İstanbul, 2001.
- Hız, Y., Yılmaz Z., “Ad-Adın Çeşitleri-Kazanılması ve Ad Üzerindeki Hakkın Korunması” **Adalet Dergisi**, Sayı 18, 2004, ss.7-9
- İçel, K., “Basın Kanunu Tasarısı II”, **Güncel Hukuk Dergisi**, sayı: 6, İstanbul, 2004.
- İçel, K., Ünver Y., **Kitle Haberleşme Hukuku**, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. İstanbul, 2009.
- İlkiz, F., Günaydın B., “Kişilik Hakları - Medyada Etik ve Yargı Kararları”, **Küresel İletişim Dergisi**, Sayı 2, 2006, s. 2.
- Karabulut, M., **İdari Yaptırımların Hukuki Rejimi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Yönetim Bilimleri) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.
- Kılıçoğlu, M., “Sorumluluk Hukuku”, C.1, **Sözleşme Dışı Sorumluluk**, Ankara 2002.
- Kılıçoğlu, A., “Basın Yoluyla Şeref ve Haysiyetin İhlalinde Yayınlayanın Sorumluluğu”, **AÜHFD**, C1, S1, 1983, ss, 22- 79.
- Kocabaş, G., **Türk Hukukunda Özgürlüğünün Sınırı Olarak Kişilik Hakkı**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2004.
- Koç, E., **Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'da Öngörülen İdari Para Yaptırımları**, Dokuz Eylül Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2008.
- Kılıçoğlu, A., **Şeref, Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırlardan Hukuksal Sorumluluk**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008.

- Oğurlu, Y., **İdari Yaptırımlar Karşısında Yargısal Korunma**, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2001.
- Özdemir, D., **İş ve Sosyal Güvenlik Alanında İdari Para Cezaları ve Yargısal Denetim**, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, 2007.
- Özek, Ç., **Basın Hukuku**, İstanbul Matbaası, İstanbul 1978.
- Özel, S., **Uluslararası Alanda Medya ve İnternette Kişilik Hakkını Korunması**, Ankara, 2004.
- Özgenç, İ., **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, 8. Baskı, Ankara, 2013.
- Öztan, B., **Hakiki Kişiler**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2001.
- Polater, Y. Z., **Türk Hukukunda ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010.
- Polater, Y. Z., **Özel Hayatın Gizliliği Hakkı ve Kişinin Hayat Çevresi**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010.
- Resmi Gazete 25082, **Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik**, 17.04.2003
- Salihpaşaoğlu Y., **Türkiye’de Basın Özgürlüğü**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara, 2007.
- Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 11.07.1994 tarih ve **1123 / 6518** sayılı kararı
- Yarsuvat, D., “Basın Kanunu Tasarısı II”, **Güncel Hukuk Dergisi**, sayı: 6, İstanbul, 2004.
- Yıldız, F., **Türk Anayasa Hukukunda Basın Özgürlüğü**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku (Anayasa Hukuku) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2012.
- Yıldız, S., **Medya Hukuku**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Editör: Barış Günaydın, (Tarihsiz).
- Zevkliler, A., Acabey M. B., Gökyayla M. E., **Medeni Hukuk**, 6. Baskı, Ankara, 2000.
- Zevkliler, A., Havutçu A., **Medeni Hukuk Temel Bilgiler**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005.
- 5187 Sayılı Kanun, **Basın Kanunu**, 09.06.2004.
- 6112 Sayılı Kanun, **Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun**, 15.02.2011.

6352 Sayılı Kanun, **Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun**, 02.07.2012.

<http://www.msxlabs.org/forum/hukuk/138240-hukuk-acisindan-kisi-kavrami.html> Erişim

Tarihi: 25.09.2013

http://www.basinkonseyi.org.tr/lang_tr/pressOccupationPrinciples.asp. (Erişim Tarihi:

29.09.2013)

ÖZGEÇMİŞ

- Adı ve Soyadı** : Ertuğrul AKIN
- Doğum Tarihi ve Yeri** : 02/10/1985 – KONYA
- Medeni Durumu** : Evli
- Eğitim Durumu**
- Mezun Olduğu Lise** : Ankara Polis Koleji
- Lisans Diploması** : Polis Akademisi Başkanlığı Güvenlik Bilimleri Fakültesi
- Tez Konusu** : Kişisel Haklar Bağlamında Basın Hukukunda İdari ve Cezai Yaptırımlar
- Yabancı Dil** : İngilizce
- İş Deneyimi**
- Stajlar** : 2006 yılında Konya İl Emniyet Müdürlüğünde Staj Eğitimi
- Meslek** : Komiser
- E-Mail** : ertugrulakin@gmail.com